

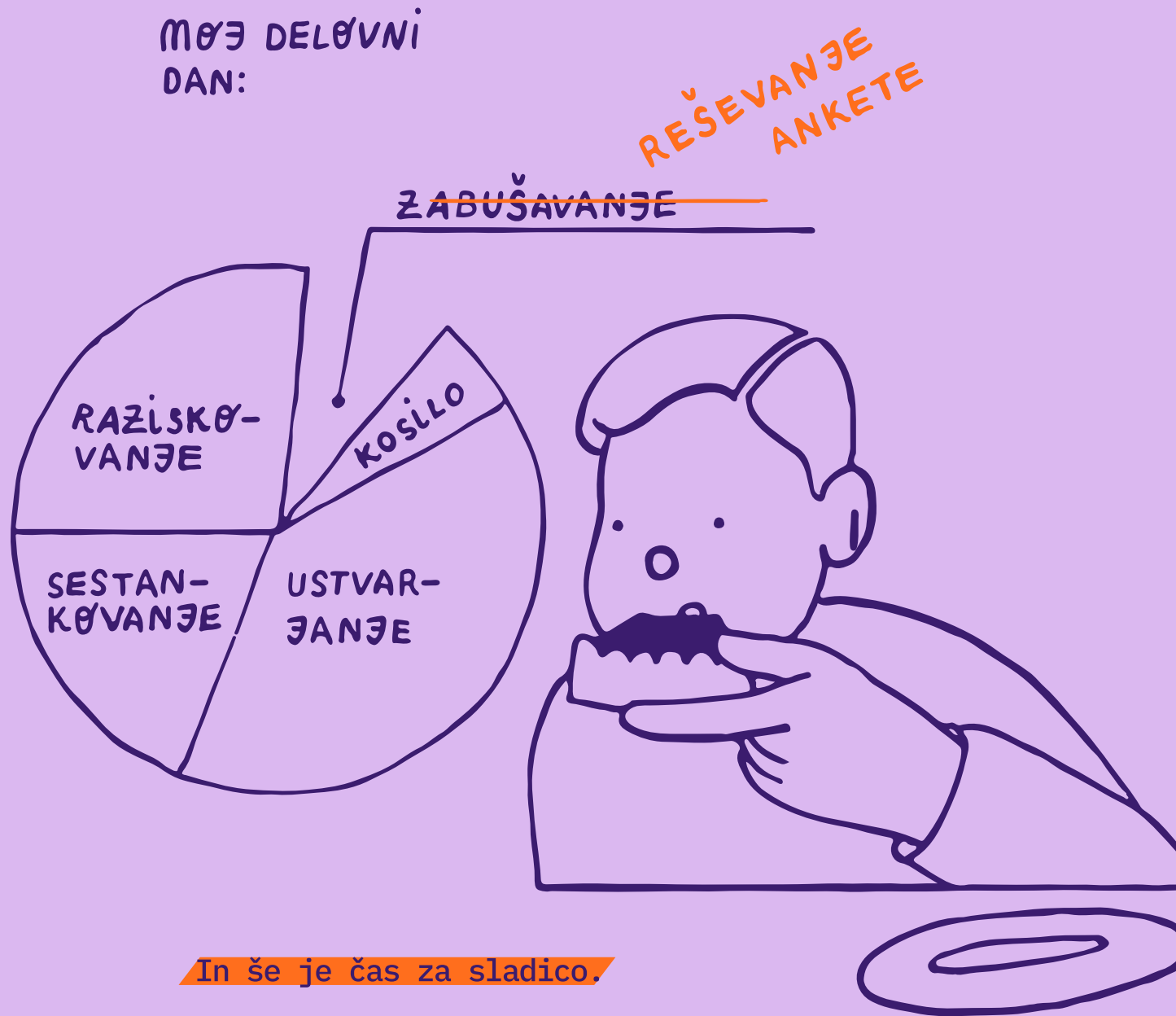
V. del
Jesen, zima 2024/25

RAZISKAVA

MOJ DELOVNI
DAN:

Slovenski kulturno- ustvarjalni delavci 2024/25

Eva MATJAŽ
Irena OGRAJENŠEK
Luka PIŠKORIČ
Polona ČERNIČ

Maruši Račič

*Brez tebe te raziskave ne bi blo.
Tebe več ni,
mi pa še vedno klofamo to
in se trudmo, da bi blo kej boljš.
Manjkaš nam zelo, zelo, zelo.*

Raziskava je bila izvedena s podporo
Ministrstva za kulturo Republike Slovenije.

November 2025

4	Predgovor
7	Preface
10	Povzetek in priporočila
15	Abstract and Recommendations
20	Metodologija
26	Rezultati
28	I. Kakovost življenja
51	II. Kakovost dela
85	III. Kakovost javnega servisa
122	IV. Potencial delavskega organiziranja
147	V. Prihodnost dela

Predgovor

Od meritev do dejanskih izboljšav!

Vsaka raziskovalka in raziskovalec si želi, da študija, v katero se je s sodelavci vložila mesece premisleka in truda, zaživi. To pa ne pomeni, da raziskava zaživi, če se nanjo sklicuje kup akademikov v svojih člankih. Niti približno. Raziskava resnično zaživi šele, ko njene izsledke vzamejo za svoje ljudje, ki so vanjo prispevali svoje izkušnje in uvide. Ko se nanjo naprej in predvsem pri svojem delu naslonijo tisti, ki delujejo v sektorju. Ko jo delavke in delavci vzamejo za pripomoček, ki jih podpre z novimi uvidi, dokazi in izrazi in jim tako pomaga boljše razumeti procese dela in svojo pozicijo. In ko delavkam in delavcem ponudi možna orodja za izboljšanje pogojev svojega dela.

Ko smo leta 2020, dva tedna po začetku epidemije, začeli pripravljati prvo raziskavo o stanju kulturno-ustvarjalnega sektorja med epidemijo, nismo pričakovali, da bo ta Poligonova raziskava postala ena največkrat uporabljenih raziskav v sektorju. Prve štiri študije so bile narejene v obdobju, ko je bilo delo v sektorju izjemno oteženo, negotovo, ko se ni vedelo, kaj bo prinesel – ali bolje – odnesel, še naslednji brutalno restriktivni epidemski ukrep. V četrti študiji smo zapisali: *“Rane v sektorju so veliko globlje in jih ni povzročila sama epidemija. Ta zadnja kriza jih je le še dodatno poudarila. Kronična prekariziranost sektorja, strahovita revščina in – kar obravnavamo prvič – zaskrbljujoče prakse javnih kulturnih zavodov so problemi, ki so vsi obstajali že pred virusom. In da, o vseh teh stiskah vsi v sektorju vemo že skoraj vse. Novost pa je, da z našo raziskavo te probleme prvič prevajamo v številke, da lahko v čevlje v kulturno-ustvarjalnem sektorju stopi tudi nekdo, ki ni v našem krogu zaupnikov, čuti pa odgovornost in ima (politično) moč, da se s temi spornimi praksami spopade.”*

Ta poziv, da naj se podatki raziskave uporabijo kot konkretno orodje za izboljševanje stanja v sektorju, se je uresničil prek različnih sredin in akcij, najbolj opazno z ustanovitvijo Sindikata za ustvarjalnost in kulturo ZASUK. Naši izsledki, da kar štirje od desetih delavcev za zadnje sodelovanje z javno kulturno inštitucijo niso prejeli plačila oziroma je bilo to zelo slabo, so bila sindikalno izhodišče za pogajanja z Ministrstvom za kulturo RS za Zasukovo minimalko. Po treh letih je julija 2025 sindikatom ZASUK, Glosa in SVIZ uspela vpeljava uredbe, ki končno preprečuje delo samo za referenco, ki tako ustavlja dosedanje tridesetletno izkoriščevalsko prakso delavk in delavcev s strani javnih zavodov.

Na tem mestu je nujno ponovno poudariti, da čeprav so raziskavo najprej in najbolj posvojili samozaposleni v sektorju, le-ta v vseh petih poročilih vključuje vse delavke in delavce v naši panogi: tiste, ki so zunanji izvajalci, tiste, ki delajo v javnih inštitucijah, na občinah in ministrstvu, pa tudi delavce, ki ustvarjajo v podjetjih, v povsem tržnih dejavnostih. 22 podpodročij sektorja združuje mnoštvo različnih poklicev, vendar so skupni imenovalci številni. Ravno heterogenost sektorja in poklicev zajetih v raziskavi pa kaže zemljevid, da bi lahko podobne študije izvajali v najrazličnejših panogah, saj so izjemno potrebne in pomembne za celostno diagnostiko stanja in uporabne za načrtovanja sektorskih strategij.

Od meritev do dejanskih izboljšav!

Pričujoča, peta raziskava, se je osvobodila kupa specifično epidemske problematike, medtem ko se longitudinalno še vedno merijo vse bistvene spremenljivke, ki omogočajo zasledovanja ključnih trendov v panogi ter preplet dela in življenja delavk in delavcev v sektorju. Obenem se s to študijo odpira prostor za teme, ki jih v prejšnji raziskavi zaradi drugih prioritet nismo mogli zajeti. Tako ta raziskava pogloblja že v četrti študiji začeto analizo razrednega vpliva na kulturno-ustvarjalno produkcijo. Prvič tudi preučujemo identitetne dileme delavk in delavcev v sektorju ter identificiramo potencial za delavsko organiziranje. Še natančneje kot v prejšnjih študijah razčlenjujemo različne vidike praks ministrstva, javnih kulturnih zavodov in agencij, saj so javne kulturne politike in njihovi izvajalci ključni navigatorji kulturno-ustvarjalne produkcije.

Zagotovo ta študija ne bo zadnja v seriji Poligonovih raziskav našega sektorja. Povratna zanka med raziskovanjem in uporabniki ter odločevalci je vzpostavljena in preverjeno deluje. Čas bo pokazal, ali bo tudi ta, peta, raziskava, podobno kot štiri predhodnice, prinesla pomembne izboljšave v praksi. Da se vrnemo na začetek: raziskava resnično zaživi šele, ko njene izsledke vzamejo za svoje ljudje, ki so vanjo prispevali svoje izkušnje in uvide.

Eva Matjaž
vodja raziskave

Preface

From research to actual improvements!

Every researcher wishes that the study in which they and their coworkers have invested months of thought and effort may come to life. By ‘coming to life’ we don’t mean rows of academics citing it in their articles. Not in the least. A study only comes to life when its results are taken up by the very people who have contributed to it with their experiences and insights. When those who are active in the sectors continue to use it in their work. When workers utilize it as a device that supports them with new insights, evidence and expressions, helping them to better understand the work process and their position in it. And when it offers workers the potential tools to improve their work conditions.

In 2020, two weeks into the outbreak of the epidemic, when we began preparing our first investigation into the state of the cultural and creative sectors, we hardly expected that this Poligon research paper would become one of the most commonly used studies in the sector. The first four studies were conducted in the period when work in the sector was extremely difficult and uncertain, when nobody could predict what the next brutally restrictive measure against the epidemic will bring - or rather, take away. In our fourth study we wrote: “The wounds in the two sectors run much deeper and were not inflicted by the epidemic alone. This last crisis merely accentuated them further. The chronic precariousness of the two sectors, the grinding poverty and – discussed here for the first time – the disturbing practices of public cultural institutions are all problems predating the virus. And yes, everyone in the two sectors knows practically everything about all these issues. But what is new in our study is that, for the first time, these problems are being translated into numbers so that someone who is not in our circle of confidants but feels the responsibility and has the (political) power to tackle these problematic practices can put themselves in the shoes of workers in the cultural and creative sectors.”

This call to use the research data as a concrete tool for improving the state of the sector was realized through various circles and actions, most notably with the establishment of the Union for creativity and culture ZASUK. Our findings that four out of ten workers were not paid or were paid very poorly for their most recent work with a public cultural institution, became the starting point of the union’s negotiation with the Ministry of culture of Slovenia for the Zasuk minimum wage. After three years, in July 2025, the unions ZASUK, Glosa and SVIZ succeeded in the implementation of a regulation that prevents unpaid work for references, putting an end to three decades of exploitative practices by public institutions.

At this point it is necessary to emphasise that although the study was first and most commonly adopted by self-employed workers in the sectors, all five of its reports include all the forms of worker in our sectors: those who work as external contract workers, those employed in public institutions, municipalities or the ministry, as well as workers who create for private companies in completely commercial fields. The 22 subfields of the sectors unite a multitude of professions, however they also share many common denominators. It is precisely the heterogeneity of the sectors and professions included in the study that shows a blueprint of how similar studies could be conducted in various industries, as these studies prove extremely necessary and important for a holistic diagnosis of the situation, while also being useful for planning sector-wide strategies.

From research to actual improvements!

This current fifth study is free of the numerous topics which were specific to the epidemic, while longitudinally still measuring all the main variables which allow us to follow key industry trends and the interlacing of work and life of those employed in the sectors. At the same time the study opens up a space for themes that, due to other priorities, we were not able to include in the previous reports. Thus this research paper delves deeper into the analysis of the influence of class on cultural and creative production, a theme we began exploring in the fourth study. It is also our first investigation into the identity dilemmas faced by workers in the sectors, as well as an attempt to identify the potential for labour organising. We break down the various practices of the ministry, public cultural institutions and agencies in more detail than we did in previous studies, as public cultural policies and their implementers are the key navigators of cultural and creative production.

This study will certainly not be the last in Poligon's series of investigations into our sectors. The feedback loop between the research, the users and the decision makers has been established and is proven to work. Time will tell if the fifth study will, similarly to the previous four, bring important improvements in practice. To bring it back to the beginning: a study truly comes to life only when its findings are taken up by the people who have contributed to it with their experiences and insights.

Eva Matjaž
head of research

Povzetek in priporočila

Povzetek

Od 11. novembra 2024 do 19. januarja 2025 smo petič od leta 2020 merili delovne in življenjske pogoje delavk in delavcev v slovenskem kulturno-ustvarjalnem sektorju. V vzorec, primerljiv s preteklimi merjenji, smo vključili 1110 delavk in delavcev. Vključili smo delavke in delavce vseh statusov: študente, pogodbene delavce, samozaposlene v kulturi, samostojne podjetnike, zaposlene v podjetjih in v zasebnih zavodih, društvih in zadrugah, zaposlene v javnih zavodih ter tudi neprijavljene delavce, dejavne na vsaj enem od vseh 22 podpodročjih sektorja. Njihova povprečna starost je 43,8 let, povprečno število delovnih izkušenj 17,0 let. Medtem ko so pretekle štiri študije preučevale številne dejavnike povezane z epidemijo, peta raziskava vključuje meritve, ki so za delo in življenje delavk ključne v nekriznih razmerah.

V zimi 2024/25 se ob primerjanju zgolj finančnih kazalcev s preteklimi merjenji riše izboljšanje situacije, kar je zavajajoče. Te številke je nujno potrebno kontekstualizirati z meritvami učinkov draginje, ki po izteku epidemije delavke in delavce vse bolj pesti.

- Neto dohodek do 1.000 evrov imajo danes trije od desetih, medtem ko ga je v obdobju 2020–2022 imela polovica vseh delavk in delavcev. Delež tistih z več kot 1.500 evri prihodka se je skoraj podvojil.
- Štirje od desetih gospodinjstev (s povprečno 2,5 člana) preživijo z do 2.000 evrov neto mesečno. Glede na določen prag revščine v letu 2024* to pomeni, da ta gospodinjstva živijo na ali pod pragom revščine.
- Tako kot se je pokazalo že v preteklih merjenjih, so tudi tokrat najbolj prekarizirane delavke in delavci najmanj plačani. To so študentke in študenti ter delavke in delavci prek pogodb. Štirje od desetih samozaposlenih v kulturi s pokritimi prispevki zaslužijo do 1.000 evrov neto. Delavke in delavci, ki delujejo na področju vizualnih in intermedijskih umetnosti, imajo najnižje dohodke – četrtnina jih zasluži do 500 evrov, vsak drugi do 1.000 evrov mesečno.

- Čeprav je v letu 2024 vsak četrti ocenil svoje poslovanje kot dobro ali zelo dobro, kar tretjina delavcev v zimi 2024/25 sploh ni imela dela ali ga ni imela dovolj. Vsak drugi si s svojim poklicnim poslanstvom ne more zagotoviti preživetja. Če bi se jim pokvaril glavni delovni pripomoček, vsak četrti nima denarja, da si ga nadomesti.
- Kar tri četrtine delavk in delavcev razmišlja o odhodu iz sektorja. Primerjava med preteklimi merjenji kaže, da se vztrajno povečuje delež tistih, ki želijo oditi.
- Polovica delavk in delavcev je prepričanih, da ni verjetno, da bodo orodja umetne inteligence v prihodnosti prevzela njihovo delo. Slaba petina trdi, da jih bodo. Četrtnina jih ta orodja pogosto uporablja. Delavke in delavci, ki jih največkrat uporabljajo, so tudi najbolj prepričani, da jim bodo prevzela službe. Ti delujejo na področju oglaševanja, marketinga, razvoja programske opreme in iger. Delavke in delavci v uprizoritvenih umetnostih, ki jih uporabljajo najmanj, se ne bojijo, da bi bili zaradi orodij umetne inteligence ob službe.

Aktualne meritve vnovič potrjujejo podatke iz 2022, da je ekonomska preskrbljenost izvirne družine nujen predpogoj za ustvarjanje.

- Samo 15,1 % delavk in delavcev izhaja iz slabo preskrbljene družine in samo 14,5 % jih je živelo v okolju nenaklonjenemu ustvarjanju.
- Nizki bivalni stroški so predpogoj za delo. Dve tretjini delavk in delavcev živi v lastni nepremičnini, netržnem najemu ali v domu, za katerega ne potrebujejo plačevati najemnine. Tisti, ki zhajajo iz slabo preskrbljenih družin, so samo v 5,6 % lastniki nepremičnine brez kredita.
- Delavke in delavci ocenjujejo, da sta kar dve tretjini njihovih staršev v enaki starosti živeli boljše, kot živijo oni danes.

*SURS: Kazalniki dohodka, revščine in socialne izključenosti, 2024

Povzetek

V tem merjenju smo se poglobili v poslovno kulturo v sektorju ter v raziskovanje potenciala za delavsko organiziranje.

- Neplačevanje in zamujanje sta ustaljeni poslovni praksi. Tretjina delavk in delavcev v zadnjem letu vsaj enkrat ni dobila plačila za opravljeno delo. Kar sedmim od desetih je plačilo vsaj enkrat zamujalo. Glavni neplačniki in zamudniki so podjetja. V kar treh od desetih primerov so s plačilom zamujali javni zavodi, državne agencije, skladi, občine ali država.
- Sedem od desetih delavk in delavcev je prepričanih, da si delavci v sektorju delijo veliko problemov, vendar jih enak delež tudi ocenjuje, da je za sektor značilna medsebojna tekmovalnost.
- Tretjina delavk in delavcev si deli mnenje, da so delavci v sektorju medsebojno solidarni. Skoraj polovica delavk in delavcev se je v zadnjem letu postavilo za kolega, ki se mu je zgodila krivica, malenkost manj jih je zagotovilo, da so njemu v bran stopili drugi.
- Skoraj dve tretjini delavk in delavcev ni vključeno niti v sindikat niti v stanovsko združenje, čeprav jih – paradoksalno – skoraj tri četrtine ocenjuje, da s povezovanjem v sindikat delavci najverjetneje lahko dosežejo pomembno izboljšanje delovnih pogojev.
- Šest od desetih delavk in delavcev zase oznake delavec ne uporablja ali jo uporablja zelo redko. Raje se označujejo kot ustvarjalci, umetniki in strokovnjaki, tisti s statusom, tudi kot samozaposleni v kulturi. Določene delavke in delavci se vidijo “več kot delavci”. Svoje delo pojmujejo vrednejše od “navadnih delavcev”. Svojo identiteto pojmujejo individualno, ne kolektivno – pojmujejo se kot posamezniki z lastno avtorsko noto, z idejami in edinstveno vizijo. Drugi se kot delavci ne označujejo zaradi negotove prekarne pozicije, ker nimajo osnovnih delavskih pravic. Nasprotno pa tisti, ki ta izraz uporabljajo, rabo razumejo kot pomemben izraz razredne pripadnosti, zavračanje elitizma in možnost poudarjanja skupnega materialnega položaja z drugimi delavci.

Kakovost javnega servisa zajema ocenjevanje dela ministrstva, javnih zavodov in agencij, kot tudi izvedbo razpisov.

- Delavke in delavci so delo ministrstva za kulturo ocenili boljše kot delo vlade nasploh, saj je četrtnina podala oceno prav dobro ali odlično. Tistih, ki so delo ocenili boljše od pričakovanj ob nastopu mandata, je polovico manj od tistih, ki so ga ocenili slabše od svojih pričakovanj.
- Za dve tretjini delavk in delavcev, ki so zunanji izvajalci, je sodelovanje z lokalnimi ali državnimi javnimi kulturnimi zavodi pomembno, skoraj polovica jih z njimi pogosto sodeluje. Štirje od desetih delavcev za zadnje sodelovanje z javnim kulturnim zavodom niso bili plačani ali pa so prejeli slabo plačilo. Delež neplačanih ali slabo plačanih delavk in delavcev je v zimi 2024/25 podoben kot pomladi 2022.
- Kljub ustaljenemu prepričanju, da je kulturno-ustvarjalni sektor prilepljen na javna sredstva, so v 85,4 % zadnji račun delavke in delavci izdali za naročen izdelek ali storitev. Le v 8,5 % je šlo za račun, izdan za razpisna sredstva. Več kot polovica poslovnih subjektov v letu 2024 ni bilo prejemnikov razpisnih sredstev. Za skoraj polovico prejemnikov so ta sredstva predstavljala manjši delež vseh prihodkov.
- Petina prejemnikov sredstev je bila z zadnjim razpisom nezadovoljna, druga petina zadovoljna. Rešitve za izboljšanje razpisov delavke in delavci vidijo v povečanju višine sredstev in njihovem usklajevanju z inflacijo, v zmanjševanju birokratskih in administrativnih bremen, v zgodnejši objavi razpisov in pravočasni objavi rezultatov, v stabilnejšem in dolgoročnejšem financiranju, v večji vsebinski ustreznosti in v pravičnejši presoji.

Priporočila

Nedvomno se je v času merjenja vseh petih študij na sistemski ravni začelo premikati marsikaj. Prenova Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, sprejetega to jesen, in izbojevana Zasukova minimalka, ki je stopila v veljavo poleti, prinašata pravno podlago za izboljšanje delovnih pogojev številnih delavk in delavcev v sektorju. Zaenkrat so te rešitve šele črka na papirju in čas bo pokazal, kako uspešno se bodo prelile v prakso. To bomo preverjali z naslednjo, šesto, raziskavo.

Zaenkrat nam obstoječi podatki kažejo, da brez strožjih zakonskih določil in temeljitega nadzora nad njihovim doslednim izvajanjem, javni zavodi samodejnih neetičnih praks ne bodo prekinili. Ob razkritju sramotnega izkoriščanja zunanjih izvajalcev s strani javnih zavodov, dokazanega pomladi 2022, smo pričakovali, da bo to že prineslo vsaj določeno izboljšanje. To se ni zgodilo – po treh letih deleži dela za reference ostajajo enaki: vsako četrto sodelovanje delavk in delavcev z javno inštitucijo ostaja neplačano oziroma izrazito podplačano. Jasno je, da navkljub razkritjem in pritiskom, brez zakonskega pregona, izboljšanja ne bo. V naslednjem letu do dveh bo torej ključen nadzor plačilnih praks javnih inštitucij po Zasukovi minimalki s strani vseh entitet, ki imajo moč in vzvode pritiska: Ministrstva za kulturo RS, inšpekcijskih služb in sindikatov, pomembne pa bodo tudi individualne ali skupinske tožbe kršiteljev določil. To je edini recept, da bodo javni zavodi, agencije in skladi ter občine in država začeli delovati po črki zakona. Dosleden nadzor in ustrezno sankcioniranje je edini način, da se več kot tridesetletne poslovne modele neplačevanja javnih inštitucij v sektorju temeljito izkorenini.

Izkoriščevalska poslovna kultura v sektorju, ali bolje rečeno – nekultura, pa ni zgolj problem še do nedavnega odsotnih zadostnih pravnih podlag in vztrajajočega nedoslednega nadzora nad delom javnih inštitucij. **Pereč problem, ki je izjemno prisoten v sektorju, je individualizem.**

Skrb vzbujajoča je prevladujoča elitistična miselnost kulturno-ustvarjalnih delavk in delavcev. Številni sebe pojmujejo kot nekaj več, da so boljši, edinstveni, izjemni in da je za njih oznaka delavec pod častjo. Prav ta vzvišenost pa je dejansko izhodiščna točka pospešenega izkoriščanja. Bolj vrhunski, neponovljivi, neprimerljivi ... in obenem manj povezani ter zato bistveno šibkejši nasproti delodajalcem. Paradoks je še toliko večji ob izmeri nizke vključenosti delavk in delavcev v sindikate in stanovska združenja ter obenem izmerjeno visokega prepričanja, da prav delavsko organiziranje prinaša pomembno izboljšanje delovnih pogojev. To lahko nakazuje, da večina delavk in delavcev računa, da jim bodo izboljšanja izbrili drugi, ne da bi se potrebovali aktivirati sami. Vendar šele ko bodo delavci sami sebe ugledali kot le enega izmed številnih drugih delavcev (in to ne le v svojem, ampak tudi v drugih sektorjih!) ter se začeli množično povezovati, bo zgrajena podstat, ki bo dejansko lahko učinkoviteje kot doslej odbijala številne prihodnje oblike izkoriščanja in zagotovila boljše delovne pogoje.

Čeprav ta študija kaže izboljšanje finančnih prilivov v primerjavi z obdobjem izpred treh let in pol, se kaže, da je življenje za številne v sektorju mizerno. **Draginja, s katero se soočamo vsi prebivalci, ne le delavke in delavci v sektorju, požira siceršnje višje prihodke hitreje kot kadarkoli prej.** Ni čudno, da torej največ delavcev, odkar merimo, razmišlja o odhodu iz sektorja. Iz sektorja pa odhajajo najprej tisti z najslabšim zaledjem (in številni od njih so v petletnem obdobju že odšli). Odhajajo ne najmanj talentirani, ampak najprej tisti, ki nimajo družine, ki bi jim zagotovila lastno nepremičnino ali dom, v katerem bi lahko bivali z nižjimi stroški. Tako kot smo že opozorili v prejšnji študiji, so ustvarjalci vedno bolj le tisti, ki izhajajo iz privilegiranih družin. To pa pomeni, da se dolgoročno na tem polju vse bolj odpirajo in raziskujejo le teme elitističnih slovenskih sredin. Ali res želimo, da bo ta vedno bolj ozkogledni ustvarjalni opus tisti, ki bo opredeljeval slovensko kulturno-ustvarjalno sceno?

Priporočila

Prav država in občine so tiste, ki lahko vsaj do neke mere prekinejo ta trend in sicer z bolj senzibiliziranimi, vključevalnimi podpornimi mehanizmi. Temeljita analiza razpisov kaže, da se da marsikaj izboljšati. Pomembno je, da pristojne inštitucije končno začnejo postavljati transparentne časovnice objav razpisov in da se dosledno držijo najav rokov objave rezultatov. To je eden najbolj problematičnih delov slovenskega javnega financiranja kulturno-ustvarjalnega sektorja. Delavkam in delavcem, ki pridobijo razpisni denar, je potrebno omogočiti normalno načrtovanje delovnih procesov, namesto tega pa so prepuščeni samovolji inštitucij, ki objave razpisov in njihovih rezultatov konsistentno zamikajo brez kakršnihkoli posledic. Pika na i teh slabih razširjenih praks so dodatno še zamude z izplačili, saj meritve kažejo, da javne inštitucije, občine in države zamujajo v kar v 30 % vseh detektiranih primerov. To je dokaz arogance, ki je prisotna v javnih institucijah in ki na ta način ustvarjalce, ki so že tako ali tako v izjemno slabi finančni kondiciji, spravlja v še hujšo preživetveno stisko.

Nenazadnje pa bi poudarili sporočilo, ki je bilo spregledano v dosedanjih študijah: potrebno je spremeniti narativo, da so delavke in delavci v sektorju večinsko odvisni od javnega financiranja. To preprosto ne drži in ni držalo, že odkar merimo. Samo v 8,5 % primerov je bil zadnji izdan račun, račun za razpisna sredstva. Več kot polovica vseh poslovnih subjektov v letu 2024 sploh ni delala na razpisnih projektih. **Pripetost na javna sredstva je eden največjih, globoko ukoreninjenih mitov, ki ga realni podatki longitudinalno ne potrjujejo.**

Povzetek priporočil v eni povedi je: potrebno je vzpostaviti dosleden nadzor nad izvajanjem zakonskih rešitev za izboljšanje položaja delavk in delavcev v sektorju ter tudi za izboljšanje vseh ostalih poslovnih praks javnih inštitucij ter obenem aktivno naslavljati elitistično miselnost večine delavcev v sektorju, da s tem, ko povečujejo svojo izjemnost, zares izgubljajo moč za doseganje ključnih sprememb.

Manj individualizma, več delavskega organiziranja!

Abstract and Recommendations

Abstract

Between November 11th 2024 and January 19th 2025 we surveyed the working and living conditions of workers in the Slovenian cultural and creative sectors for the fifth time since the year 2020. The sample, similar to previous surveys, comprised 1110 workers. We included workers of all work statuses: students, contract workers, self employed in culture, private entrepreneurs, those employed in companies and private institutions, associations and cooperatives, those employed in public institutions as well as unregistered workers active in at least one of the 21 subfields of the two sectors. While in the previous four studies we researched factors connected to the epidemic, the fifth study includes measurements which are relevant to the work and life of workers in non-crisis conditions.

In the winter of 2024/2025 a comparison of strictly financial indicators with previous surveys shows an improved situation, which is misleading. It is necessary to contextualise these numbers with the influence of the rise of expenses, which has been increasingly pestering workers since the end of the epidemic.

- Three out of ten workers have a net salary of up to 1.000 euros, while in the period of 2020-2022 this was true for half of the workers. The share of those with an income over 1.500 euros has almost doubled.
- Four out of ten households (averaging 2,5 members) survive on up to 2.000 euros net monthly. Based on the official poverty line in 2024* this means that these households live on or under the poverty line.
- Similar as in previous surveys, the most highly precarized workers are paid the least. These are students and contract workers. Four out of ten self-employed workers in culture with paid benefits earn up to net 1.000 euros. Workers in the field of visual and intermedia arts have the lowest incomes - one-fourth of them earn up to 500 euros, and every second worker earns up to 1.000 euros monthly.

*SURS: Kazalniki dohodka, revščine in socialne izključenosti, 2024

- Despite every fourth worker evaluating their earnings as good or very good, a third of them had no work or insufficient work in the winter of 2024/2025. Every other worker fails to make a living with their professional endeavour. Every fourth worker would struggle to replace their main work tool were it to break.
- An astounding three-fourths of workers are thinking about leaving the sectors. A comparison to previous surveys shows that the share of those who wish to quit is consistently rising.
- Half of the workers are convinced that it is not likely their work will be taken over by artificial intelligence tools. A little under a fifth of them claim that it will. One fourth of them frequently use these tools. The workers who most often use them are also the most convinced that they will take their jobs. They are employed in advertising, marketing, program equipment and game development. Workers in performance arts which use them the least are also the least worried about being supplanted by artificial intelligence tools.

The current surveys confirm data from 2022 which shows that the economic wellbeing of workers' families of origin is a necessary precondition for creative work.

- Only 15,1% of workers come from a disadvantaged family background and only 14,5% had lived in an environment that was disinclined to creativity.
- Low household costs are a precondition for work. Two-thirds of workers live in their own home, in a non-profit rental or in a household in which they do not need to pay rent. Only 5,6% of those who come from poorly situated families are homeowners with no mortgage.
- Workers assess that in two-thirds of cases their parents lived better than them at the same age.

Abstract

In this survey we delved deeper into the business culture of the sectors and research into the potential for labour organising.

- Non-payment and delays are a constant in business practice. Over the past year one-third of workers went without pay at least once. Seven out of ten reported at least one payment being delayed. The main non-payers were companies. In three out of ten cases it was public institutions, state agencies, funds, municipalities or the state which were late with payments.
- Seven out of ten workers are convinced that workers in the sectors share many problems, but a similar share also evaluates that interpersonal competitiveness is typical in the sectors.
- A third of workers share the opinion that workers in the sectors are in solidarity between each other. In the past year almost half of workers have stood up for a colleague who had suffered an injustice, with a slightly smaller share stating that others have stood up for them.
- Almost two-thirds of workers are neither part of a union or a professional association, despite - paradoxically - almost three-fourths of them assessing that workers could probably reach important improvements to their working conditions were they connected through unions.
- Six out of ten workers do not use the term ‘worker’ for themselves or use it very rarely. They prefer to brand themselves as creatives, artists or experts, those with the status also use the term ‘self-employed in culture’. They conceive of their work as more important than that of “ordinary workers”. They understand their identity individually, not collectively - conceiving themselves as individuals with their own author’s touch, ideas and unique vision. Others don’t see themselves as workers because of their uncertain precarious position, or because they don’t enjoy basic workers’ rights. Oppositely, those who use the term understand its use as an important expression of their class affiliation, a rejection of elitism and a way of emphasising their common material position with other workers.

The quality of public services includes an assessment of the work of the ministry, public institutions, public agencies, as well as the implementation of public funding calls.

- Workers evaluated the work of the ministry higher than the work of the government in general, with one-fourth assessing it as “very good” or “great”. Those who rated the ministry’s performance higher than their expectations at the beginning of the mandate were half as numerous as those who rated it lower than their expectations.
- For two-thirds of workers who are external contractors, cooperation with local or state public cultural institutions is important, and almost half of them collaborate with them often. Four out of ten workers were not paid for their most recent cooperation with a public cultural institution or were paid poorly. The share of unpaid or poorly paid workers in the winter of 2024/25 is similar to that in the spring of 2022.
- Despite the pervasive conviction that the cultural and creative sectors are glued to public funding, 85,4% of workers issued their last invoice for an order of goods or services. Only 8,5% of invoices were issued for public funding. More than half of business entities received no public funding in the year 2024. For over a half of the recipients, these funds represented only a small fraction of their incomes.
- A fifth of the recipients of public funding were unsatisfied with the most recent public funding call, while a fifth was satisfied. Workers see solutions towards improving public funding calls in raising the amount of funds and having them coordinated with rising inflation, in lowering the bureaucratic and administrative burdens, in earlier publishing of funding calls and timely release of results, in more stable and long-term financing, in more appropriate content and fairer decision-making.

Recommendations

There can be no doubt that many things have been set into motion on the systemic level during the surveying period of the last five studies. The reform of the Act on the realisation of public interest in culture in early autumn and the achievement of the Zasuk minimum wage which was implemented in the summer have brought a legal basis for the improvement of the working conditions of many workers in the sectors. For now these solutions are still just words on paper and time will tell how successfully they will pour over into practice. We will test this in the following sixth study.

For now the existing data shows that without stricter legal provisions and thorough supervision of their implementation, public institutions will not automatically cease with their unethical practices. Upon revealing the shameful exploitation of external contract workers from the side of public institutions in the spring of 2022, we expected that this will already trigger some improvements. That didn't happen - three years later the share of unpaid work for references remains the same: every fourth collaboration of workers with a public institution remains unpaid or severely underpaid. It is clear that despite public revelations and pressure, there will be no improvement without legal prosecution. In the following year to two years the key issue will therefore be the supervision of institutional payment practices according to the Zasuk minimum wage by all the entities which have power and levers of pressure: the Ministry of culture of Slovenia, inspection services and unions, with individual and class action lawsuits against offenders also playing an important role. This is the only recipe by which public institutions, agencies and funds, municipalities and the state will begin to act in accordance with the written law. Only through consistent supervision and proper sanctions can the thirty year old business practice of non-payment by public institutions in the sectors be thoroughly eradicated.

But the exploitative business culture - or rather non-culture - in the sectors, is not only a problem of until recently insufficient legal foundations and lingering inconsistency of supervision over the work of public institutions. **An urgent problem that is overwhelmingly present in the sectors is individualism.** The predominant elitist mentality among cultural and creative workers raises concerns. Many understand themselves to be somehow more valuable or better than others, more unique or extraordinary, and perceive the term 'worker' to be beneath them. This very haughtiness is the source of accelerated exploitation. Superior, one of kind, incomparable... yet at the same time less connected and thus much weaker in relation to employers. The paradox is even greater when we measure the low levels of membership in trade unions and professional associations and then compare that to the high level of conviction that labour organising importantly contributes to better working conditions. This could mean that the majority of workers are counting on others to fight for improvements, so they don't need to be active themselves. But only when workers begin to see themselves as one in a multitude of other workers (and not only in their own, but also in other sectors!), and begin to connect with each other en masse, will there be a foundation that can efficiently stave off future forms of exploitation and ensure better working conditions.

Although this study points to an improvement of financial inflows compared to three years ago, life still proves to be miserable for many in the sectors. **The high prices that all residents, not just workers in our sectors, are facing, eat up the otherwise higher incomes at a faster rate than previously.** It is therefore no surprise that more workers are thinking of leaving the sectors than at any point since we began surveying them. The first to leave are those with less privileged backgrounds (and many among them have already left in the previous five years). It is not the less talented who leave, but those whose families can't provide them with their own real estate or home in which they can live with lower expenses.

Recommendations

As we pointed out in the previous study, creatives are increasingly those who come from privileged backgrounds. This also means that in the long term, the themes that will be discussed and researched in this field will be increasingly limited to those that are relevant to elite Slovenian social circles. And do we want this increasingly narrow-minded creative output to be the one that defines Slovenia's cultural and creative scenes?

The state and municipalities are those that can, to a certain extent, interrupt this trend by implementing more sensitive and inclusive support mechanisms. A thorough analysis of public funding calls shows that many things can be improved. It is important that responsible institutions finally begin setting transparent timelines for funding calls and also consistently stick to the announced deadlines for publishing results. This is one of the more problematic aspects of Slovenia's public funding of the cultural and creative sectors. Workers who are granted funds should be able to plan their work processes in a normal way instead of being left to the arbitrariness of institutions which consistently push back timelines of funding calls and their results without any consequences. The icing on the cake of these widely spread poor practices are the delays of payment, as surveys show that public institutions, municipalities and the state are late to pay in 30% of all detected cases. This is proof of the arrogance which is present in public institutions and which places already financially struggling creatives into even deeper economic hardship.

Last but not least we would like to emphasise a message which has been overlooked in all our previous studies: the narrative that workers in the sectors are mostly dependent on public funding must be changed. This is simply not true and has not been true since we began surveying. Invoices for public funds were issued in only 8,5% of cases. In 2024 more than half of business entities didn't work for any publicly funded projects at all.

The connection to public funding is one of the largest and deeply rooted myths, which has never been longitudinally backed by real evidence.

To sum up the recommendations in one sentence: it is vital to establish consistent supervision over the implementation of the legislative solutions for improving the situation of workers in the sectors, as well as improving the other business practices of public institutions, while actively addressing the elitist mindset of the majority of workers in the sectors, reminding them that glorifying their exceptionality actually results in less power to achieve key changes.

Less individualism, more workers' organising!

Metodologija

Metodologija

Metoda

Anketni vprašalnik je vseboval 90 vprašanj.

Uporabljeni so bili naslednji tipi anketnih vprašanj:

- 13 vprašanj je bilo izbirnih,
- 14 vprašanj je bilo odprtih,
- 16 vprašanj je bilo kombiniranih,
- 42 vprašanj je vključevalo mersko lestvico.
- in 5 vprašanj je bilo številskega tipa.

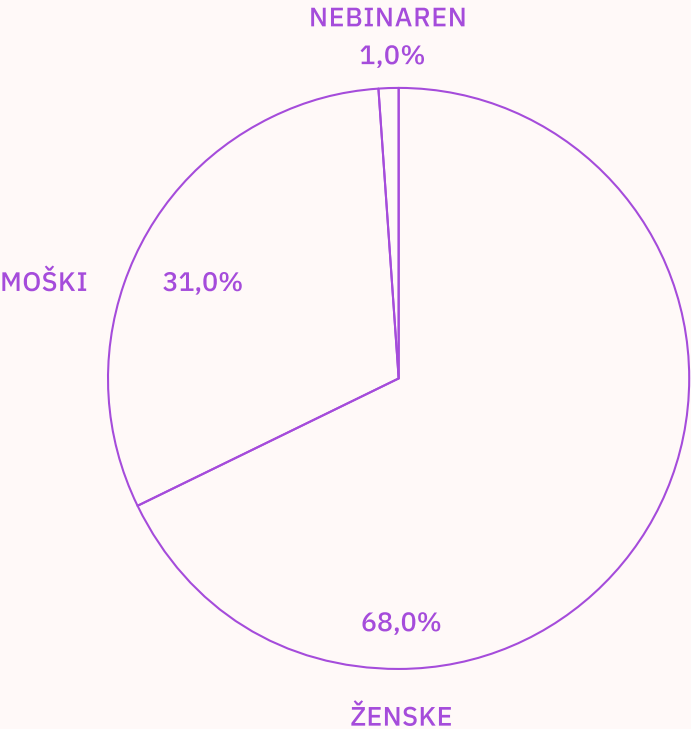
Vprašalnik je bil aktiven 70 dni, od 11. novembra 2024 do 19. januarja 2025.

Povabilo za reševanje je bilo prek celotnega obdobja objavljeno na Facebook in Instagram profilu Poligon kreativnega centra in na spletni strani www.poligon.si. Vabila za reševanje so se pošiljala tudi prek spletne pošte Poligona in novičnika Ministrstva za kulturo ter številnih drugih partnerskih organizacij, ki delujejo na polju kulturno-ustvarjalnega sektorja.

Vzorec

Vprašalnik je rešilo **1110 delavcev** slovenskega kulturno-ustvarjalnega sektorja. Vzorec je po strukturi ujemajoč s preteklimi merjenji.

Spol

Izobrazba

4,7 %	DOKTORAT
10,0 %	ZNANSTVENI MAGISTERIJ
45,5 %	UNIVERZITETNA OZ. 2. STOPNJA BOLONJSKE IZOBRAZBE
24,3 %	VIŠJEŠOLSKA
14,1 %	SREDNJEŠOLSKA
1,4 %	BREZ, OSNOVNOŠOLSKA ALI POKLICNA

Povprečna starost

anketiranca je 43,8 let.

Povprečno število delovnih izkušenj v KKS

znaša 17,0 let.

5,9 % anketirancev je sodelovalo v vseh merjenjih. V vsaj enem izmed preteklih merenj je sodelovalo 31,2 %. V tem merjenju je prvič sodelovalo 49,1 % delavk in delavcev. 13,7 % ni prepričanih, če so v merjenju sodelovali tudi v preteklosti.

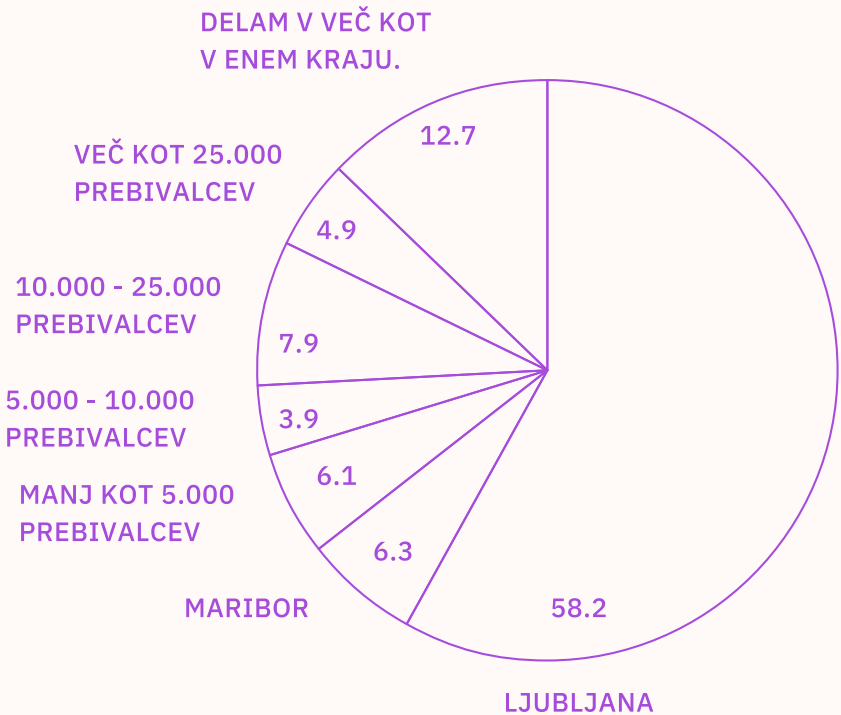
Vzorec

Vprašalnik je rešilo **1110 delavcev** slovenskega kulturno-ustvarjalnega sektorja. Vzorec je po strukturi ujemajoč s preteklimi merjenji.

Regija dela

60,7 %	OSREDNJESLOVENSKA
7,2 %	PODRAVSKA
4,6 %	GORENJSKA
4,1 %	GORIŠKA
3,7 %	SAVINJSKA
2,4 %	OBALNO-KRAŠKA
2,0 %	JUGOVZHODNA SLOVENIJA
1,1 %	PRIMORSKO-NOTRANJSKA
1,1 %	ZASAVSKA
1,0 %	POMURSKA
0,8 %	POSAVSKA
0,6 %	KOROŠKA
8,6 %	DELAM V VEČ RAZLIČNIH REGIJAH
1,4 %	ŽIVIM V TUJINI, A DELAM TUDI V SLOVENIJI.
0,5 %	ŽIVIM IN DELAM V TUJINI.
0,2 %	DRUGO

Kraj dela

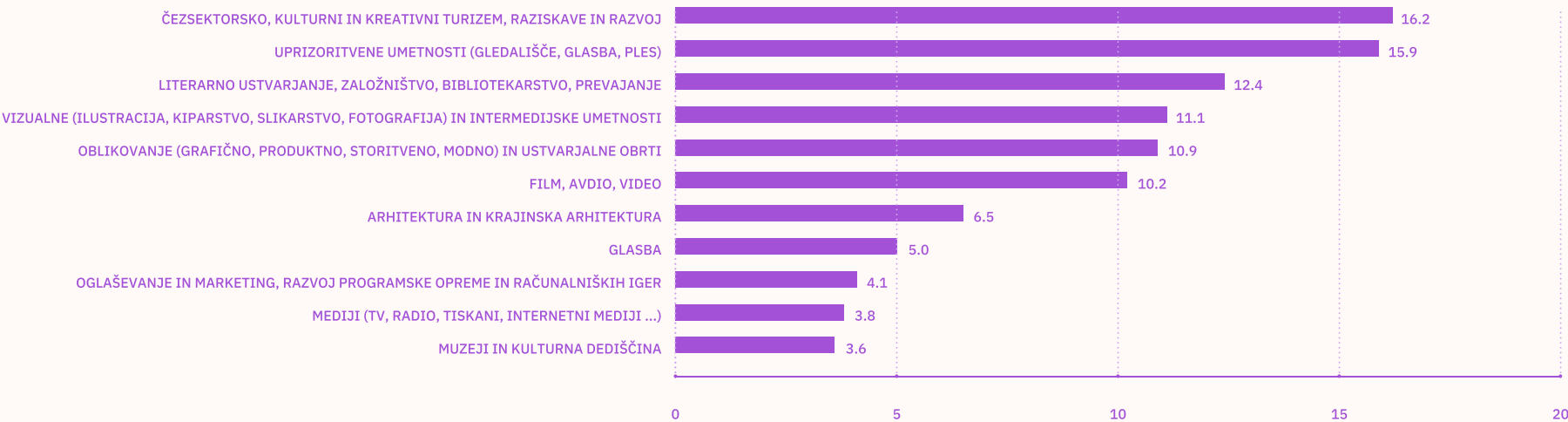
Vzorec

Vsaka druga delavka in delavec deluje samo na enem podpodročju sektorja. Največ, 16,2 % delavk in delavcev, deluje čezsektorsko (z dodanima podpodročjema kulturni in kreativni turizem in raziskave in razvoj) in na področju uprizoritvenih umetnosti, ki vključuje gledališče, glasbo in ples (15,9%). Sledi literarno ustvarjanje, založništvo, bibliotekarstvo, prevajanje (12,4%),

vizualne (ilustracija, kiparstvo, slikarstvo in fotografija) in intermedijske umetnosti (11,1 %), oblikovanje (10,9 %) ter film, avdio, video (10,2 %).

Najmanj delavk in delavcev vključenih v raziskavo deluje na glavnem polju muzeji in kulturna dediščina (3,6 %) ter mediji (3,8%).

Slika 1: Delavci po glavnih podpodročjih kulturno-ustvarjalnega sektorja (v %).

51,0 % jih deluje samo na glavnem podpodročju. Od tistih, ki delujejo na več kot enem podpodročju, jih 18,1 % deluje na dveh in 30,5 % na treh ali več podpodročjih.

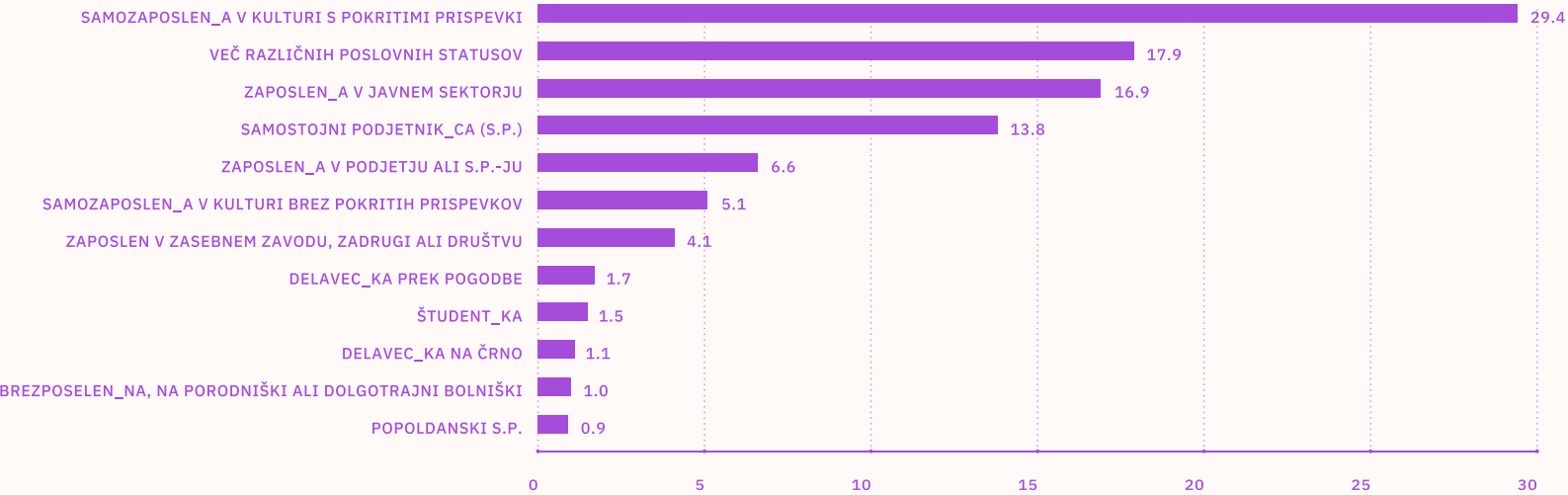
? Katero je glavno področje vašega delovanja v kulturno-ustvarjalnem sektorju?

Vzorec

Največ delavk in delavcev ima status samozaposlenih v kulturi (29,4 %), več različnih poslovnih statusov (17,9 %) in zaposlen v javnem sektorju (16,9 %).

Najmanj kulturno-ustvarjalnih delavk in delavcev sodelujočih v raziskavi je popoldanskih sp-jev (0,9%), brezposelnih, na porodniški ali dolgotrajni bolniški (1,0%) ter delavcev na črno (1,1%).

Slika 2: Tipi poslovnih subjektov v kulturno-ustvarjalnem sektorju (v %).

? Kakšna je vaša oblika delovanja v kulturno-ustvarjalnem sektorju?

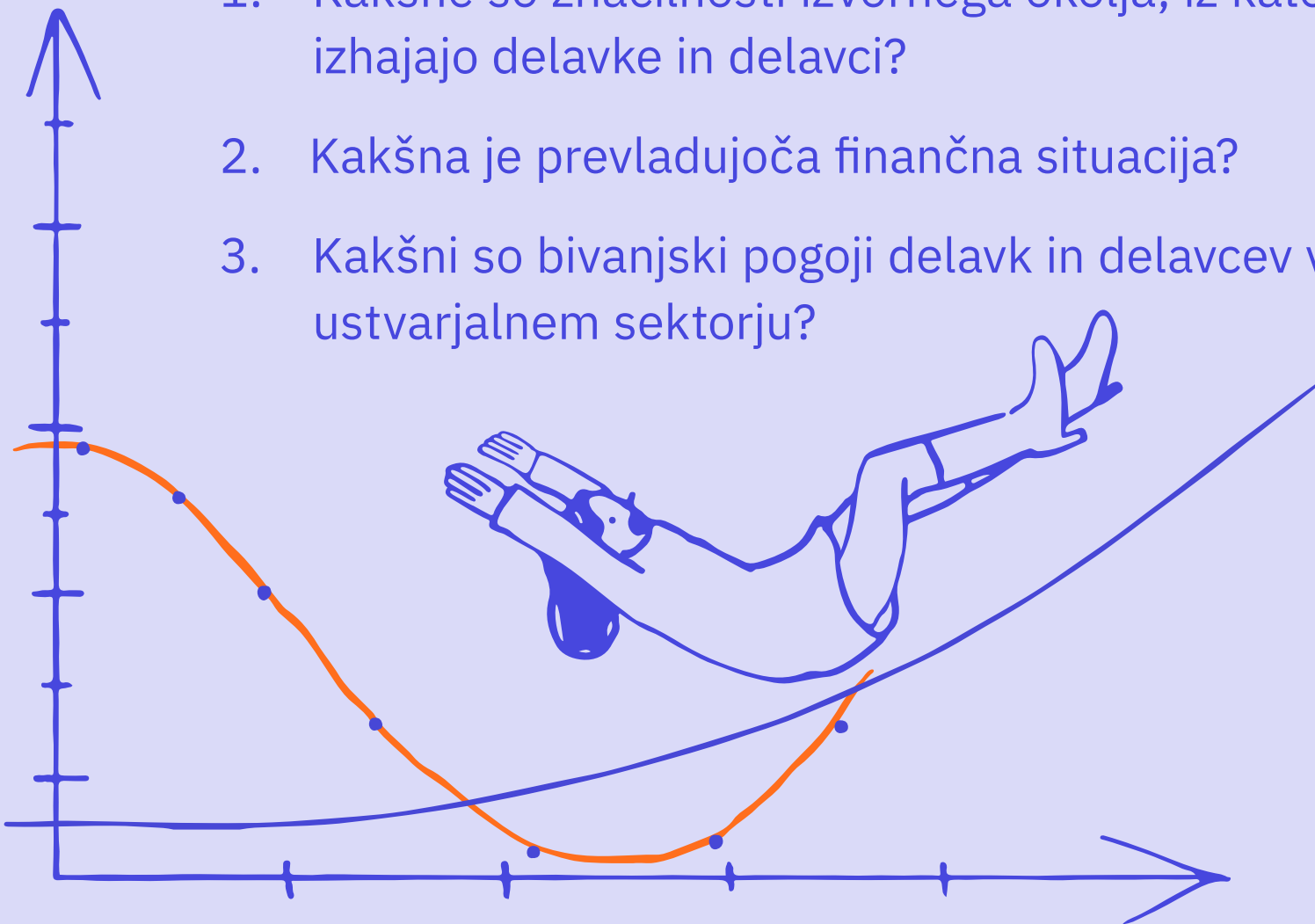
Rezultati

Rezultati so razdeljeni v pet sklopov: kakovost življenja, kakovost dela, kakovost javnega servisa, potencial delavskega organiziranja in prihodnost dela.

1. Kakovost življenja delavk in delavcev se obravnava skozi prizmo izvirnega okolja, trenutne finančne situacije posameznika in gospodinjstva ter značilnosti bivanjskega okolja.
2. Podpoglavje kakovost dela zajema analizo poslovanja zaključenega poslovnega leta in trenutno poslovanje, preučuje plačilno disciplino oziroma nedisciplino v sektorju, primernost delovnega prostora in opreme ter analizira delovne obremenitve delavcev ter povzema refleksije o smislu njihovega dela.
3. V tretjem delu rezultatov se ocenjuje kakovost javnega servisa. Delavke in delavci so ocenjevali delo ministrstva za kulturo, analizirali sodelovanje z javnimi kulturnimi zavodi in poročali o svojih izkušnjah z razpisi.
4. V podpoglavju, naslovljenem Potencial delavskega organiziranja, se obravnavajo identitetne dileme delavcev v sektorju, preučuje se medsebojna solidarnost ter identificira potencial za delavsko organiziranje.
5. V zaključnem delu raziskave so podani rezultati, ki povzemajo videnja delavk in delavcev o prihodnosti dela.

I. Kakovost življenja

1. Kakšne so značilnosti izvirnega okolja, iz katerega izhajajo delavke in delavci?
2. Kakšna je prevladujoča finančna situacija?
3. Kakšni so bivanjski pogoji delavk in delavcev v kulturno-ustvarjalnem sektorju?

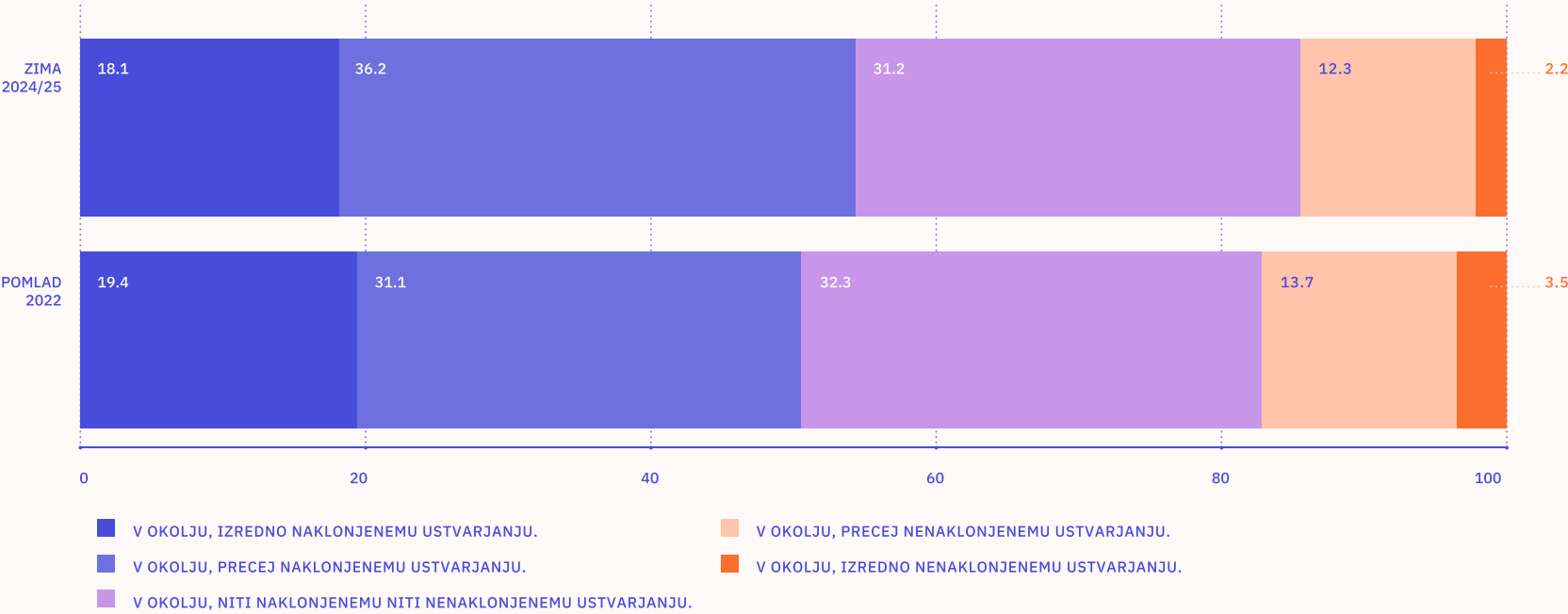
I.I Značilnosti izvirnega okolja

54,3 % delavk in delavcev je odraščalo v okolju izredno ali precej naklonjenemu ustvarjanju. 14,5 % delavcev je živel v okolju, ki je bilo ustvarjanju precej ali izredno nenaklonjeno. 31,2 % jih je živel v okolju niti naklonjenemu niti nenaklonjenemu ustvarjanju.

30,4 % delavcev izhaja iz zelo dobro ali dobro preskrbljene družine. 15,1 % delavcev izhaja iz zelo slabo ali slabo preskrbljene družine. 54,6 % jih izhaja iz povprečno preskrbljene družine.

Primerjava med letoma 2022 in 2024/25 kaže, da so deleži tako pri ne-naklonjenosti izvirne družine ustvarjanju kot tudi deleži pri ne-preskrbljenosti izvirne družine podobni.

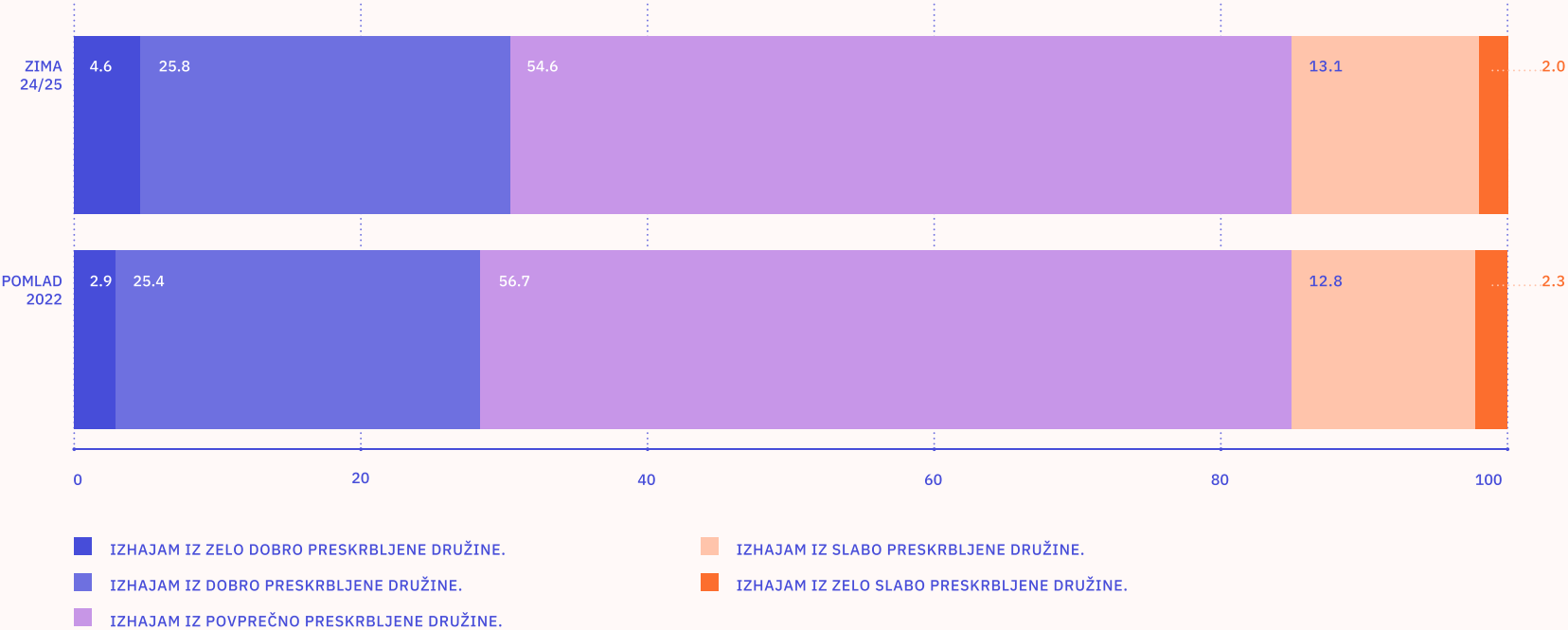
Slika 3: Ne-naklonjenost izvirne družine ustvarjanju v zimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

? V kakšnem okolju ste odraščali?

I.I Značilnosti izvirnega okolja

Slika 4: Ne-preskrbljenost izvirne družine v zimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

"Če ne bi bil preskrbljen s stanovanjem, ki so ga ustvarili stari starši, bi državo v kateri sem se rodil, ustvarjam in za svoje delo prejemam najvišje državne nagrade in nagrade v tujini, zapustil že leta nazaj."

Primerjava med podpodročji kaže, da je največ delavk in delavcev iz slabše in zelo slabo preskrbljenih družin dejavnih na področju vizualnih umetnosti (19,4 %) ter filma, avdia videa (17,7 %), najmanj pa na področjih glasbe (7,3 %), arhitekture in krajinske arhitekture (6,8 %) ter medijev (5,6 %).

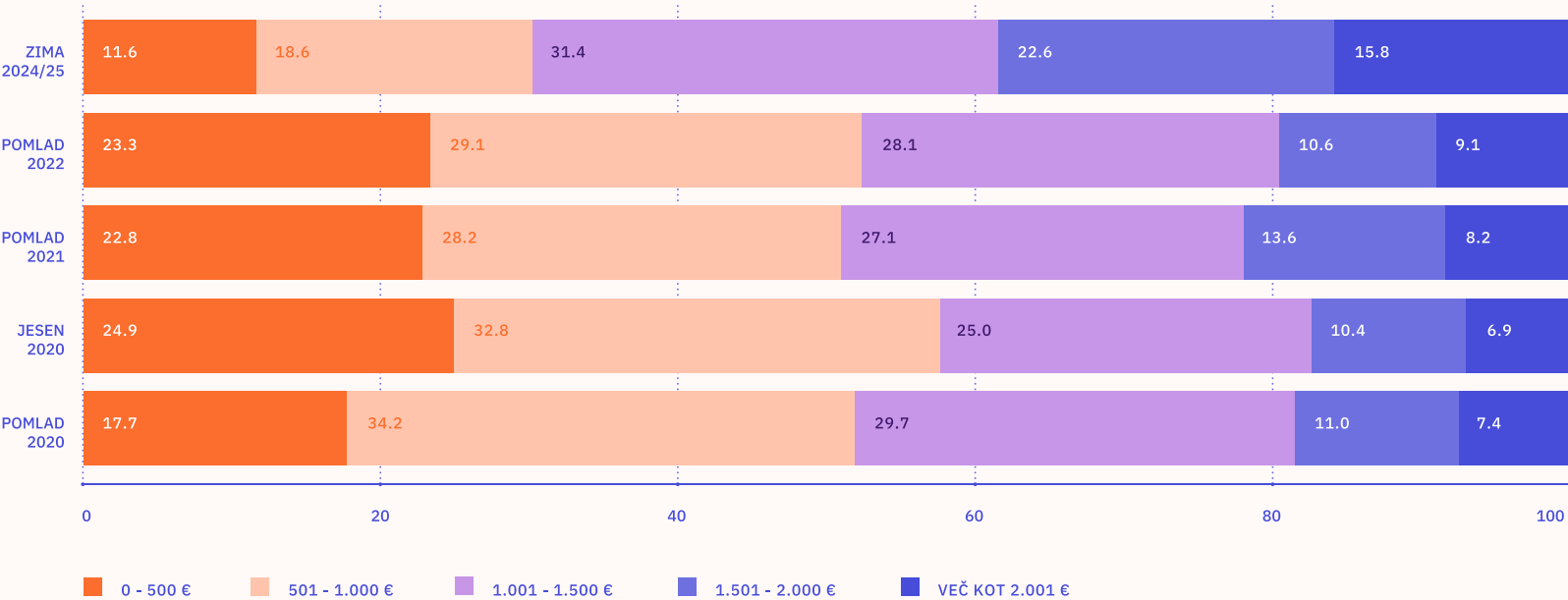
? Katera trditev velja za vas?

I.II Finančno stanje: neto prihodki delavk in delavcev

V zimi 2024/25 ima 30,2 % vseh delavk in delavcev dohodek do 1.000 evrov neto. 38,4 % jih ima dohodek višji od 1.500 evrov. Primerjava prihodkov v petletnem obdobju merjenja kaže, da so se prihodki delavkam in delavcem po epidemiji dvignili.

Medtem ko je v obdobju 2020-2022 imelo pet od desetih dohodek do 1000 evrov, ga imajo danes trije od desetih. Prav tako se je prepolovil delež tistih s prihodki do 500 evrov. Obenem se je s preteklimi merjenji skoraj podvojil delež delavk in delavcev z več kot 1.500 evri neto prihodka.

Slika 5: Mesečni neto prihodek delavcev v kulturno-ustvarjalnem sektorju pozimi 2024/25, pomladi 2022, pomladi 2021, jeseni 2020 in pomladi 2020 (v %).

🔍 Kakšen je vaš redni mesečni dohodek? Če nimate rednega dohodka, ker ste samozaposleni, določite mesečni približek / povprečje.

"Sama sem trenutno na tem, da zaprosim za bolniško zaradi izgorelosti, saj preprosto ne zmorem več."

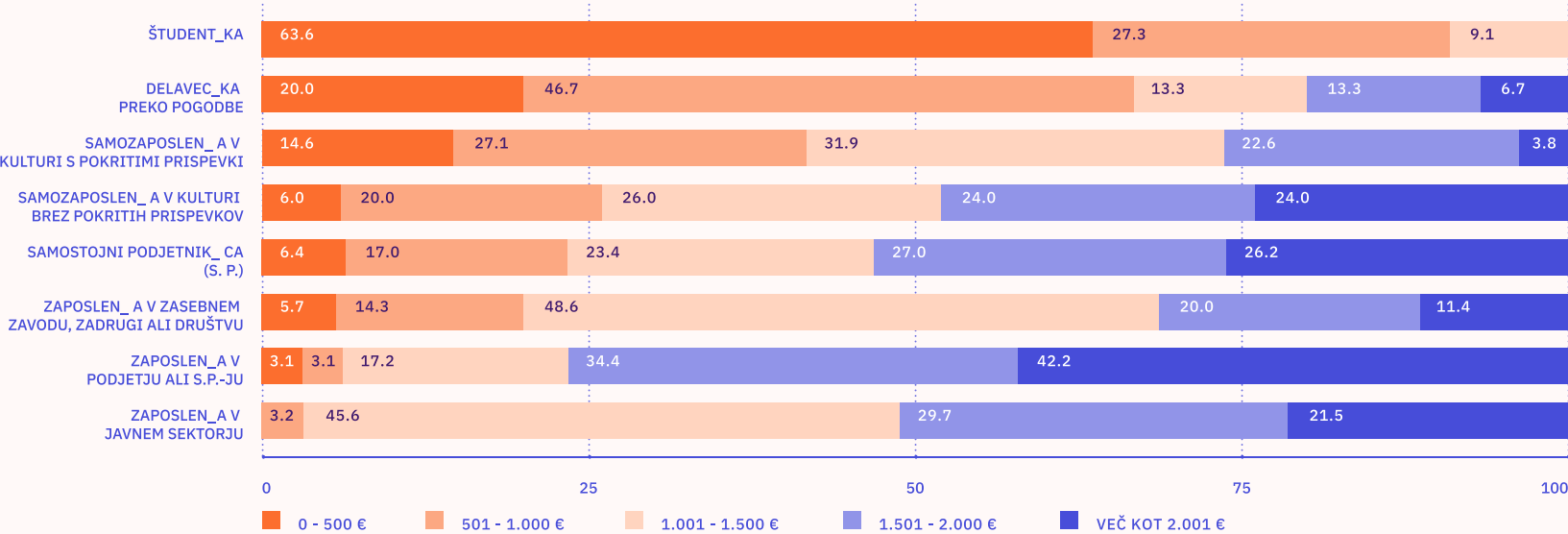
I.II Finančno stanje: prihodki delavcev po poslovnih statusih

Trend, identificiran v vseh petih merjenjih, je: najbolj prekarizirani delavci so najmanj plačani. 27,1 % delavk in delavcev svojo ekonomsko situacijo v zimi 2024/25 ocenjuje kot slabo oziroma zelo slabo.

Prejemniki najnižjih plačil so študentke in študenti ter delavke in delavci prek pogodb. Štirje od desetih samozaposlenih v kulturi s pokritimi prispevki zaslužijo do 1000 evrov neto. Nad 1.500 evrov neto oziroma ocenjen mesečni prihodek z nadpovprečno plačo pa je v letu 2024

zaslužila četrтина samozaposlenih v kulturi s pokritimi prispevki. Nekoliko višje, a medsebojno primerljive zaslužke imajo zaposleni v zasebnih zavodih, zadrugah ali društvih ter samozaposleni v kulturi brez pokritih prispevkov. Vsak drugi samostojni podjetnik zasluži do 1.000 evrov mesečno. Vsak drugi zaposleni v javnem sektorju prejme do 1.500 evrov neto, vsak tretji do 2.000 evrov in vsak peti nad tem zneskom. Zaposleni v podjetju ali s.p.-ju imajo od vseh primerjanih skupin najvišje dohodke, trije od desetih prejemajo med 1.500 in 2.000 evri, kar 42.2 % nad 2.000 evri.

Slika 6: Mesečni neto prihodek po poslovnih subjektih (v %).

"Žal se mi je skozi večje uspehe na umetniški sferi prihodek zmanjšal, saj je izjemno neprofitabilno bit samo umetnik in razstavnine so majhne glede na vloženo delo."

27,1 % delavcev svojo ekonomsko situacijo v zimi 2024/25 ocenjuje kot slabo oziroma zelo slabo. Svojo ekonomsko situacijo označuje kot dobro oziroma zelo dobro 33,3 % vseh vprašanih. Kot niti slabo niti dobro pa jo ocenjuje 39,6 % delavcev.

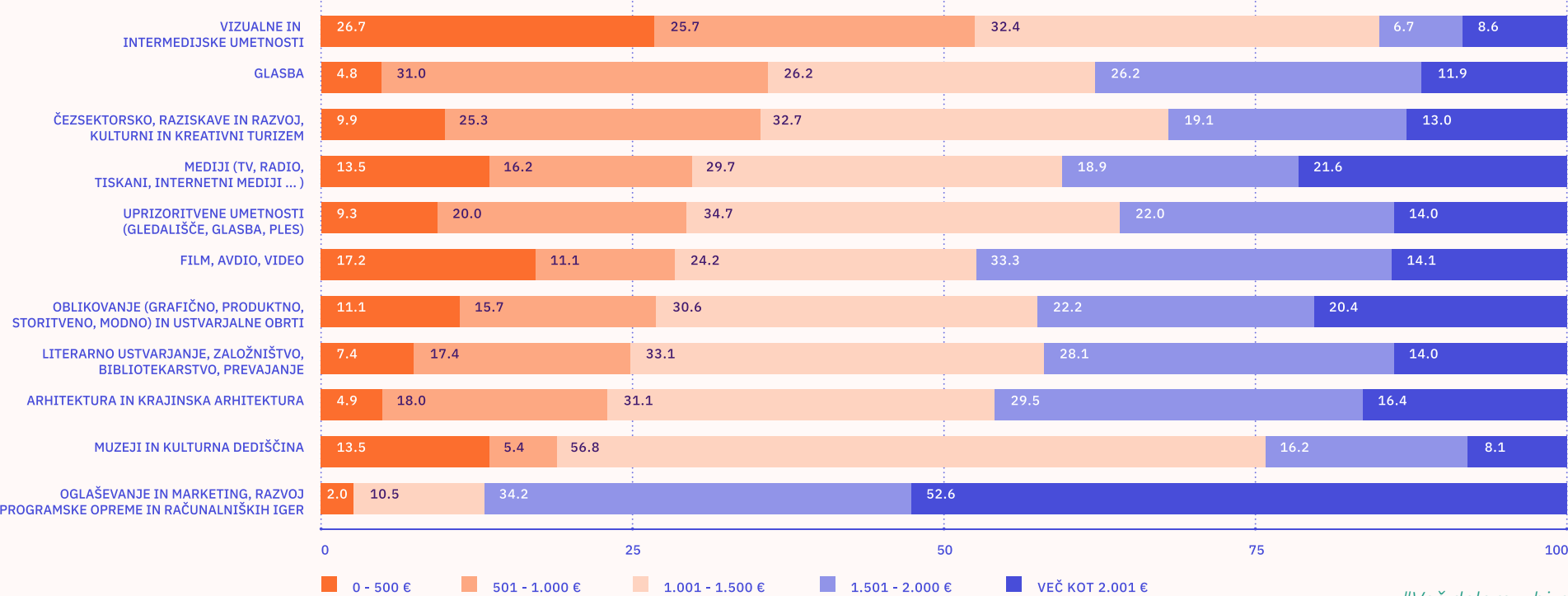
🔍 Kakšen je vaš redni mesečni dohodek? Če nimate rednega dohodka, ker ste samozaposleni, določite mesečni približek / povprečje.

I.II. Finančno stanje: prihodki delavcev po podpodročjih sektorja

Delavke in delavci, ki delujejo na področju vizualnih in intermedijskih umetnosti imajo najnižje dohodke – 52,4 % jih zasluži do 1.000 evrov mesečno, med njimi 26,7 % do 500 evrov. Druge najnižje dohodke imajo glasbeniki, 35,8 % jih zasluži do 1.000 evrov, ter tisti, ki delujejo čezsektorsko, kjer jih 34,2 % zasluži do 1.000 evrov.

Največ zaslužijo delavke in delavci, ki delajo na področju oglaševanja, marketinga, in v razvoju računalniške opreme in iger, saj ima 52,6 % dohodke višje od 2.000 evrov.

Slika 7: Mesečni neto prihodek po podpodročjih sektorja (v %).

🔍 Kakšen je vaš redni mesečni dohodek? Če nimate rednega dohodka, ker ste samozaposleni, določite mesečni približek / povprečje.

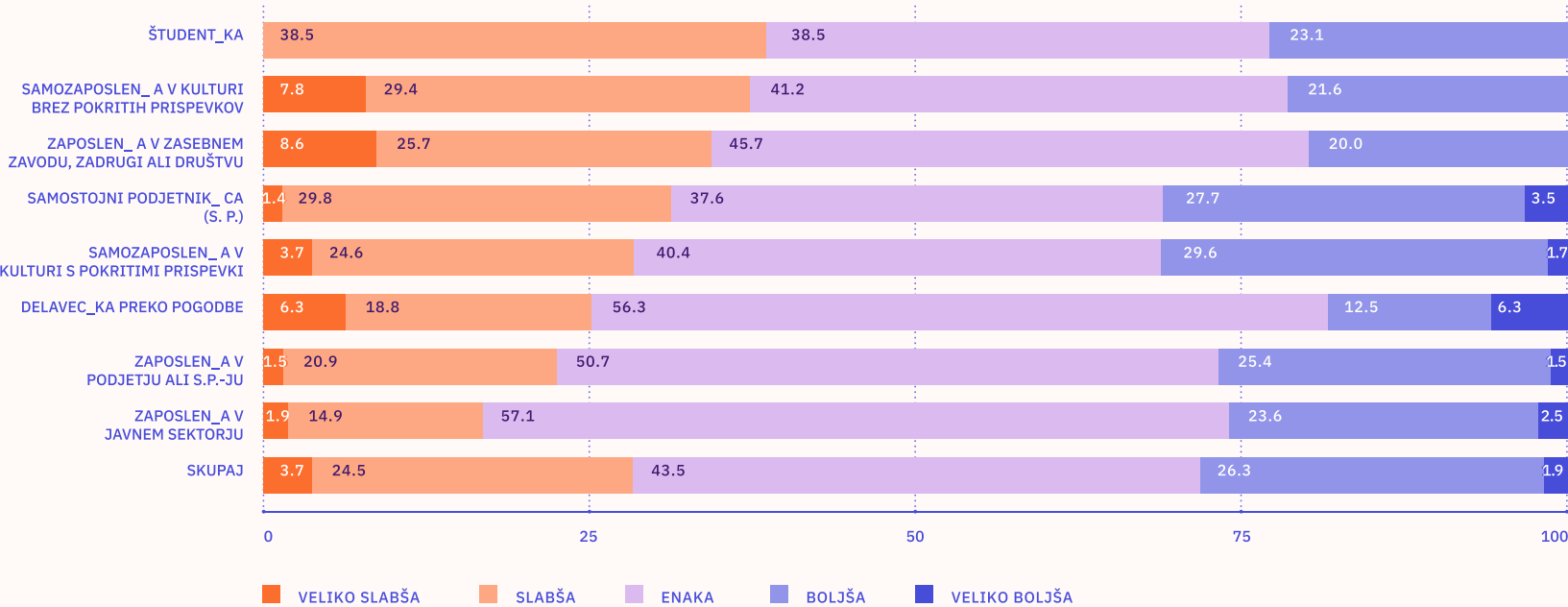
"Več delam v biroju, ki ima stalen dotok projektov ter tako stalen prihodek. In manj lastnih projektov."

I.II. Finančno stanje: spremembe prihodkov delavcev v letu dni

28,2 % delavk in delavcev ocenjuje, da se jim je dohodek v letu 2024/25 v primerjavi z letom poprej znižal ali zelo znižal. 43,5% jih poroča, da je ostal enak. 28,2 % ocenjuje, da so njihovi dohodki v primerjavi z letom poprej boljši ali veliko boljši.

Največji delež, 38,5 %, ki ocenjuje, da so njihovi dohodki v zimi 2024/25 nižji, so študentke in študenti, sledijo samozaposleni v kulturi s pokritimi prispevki (29,4 %). Največ samostojnih podjetnikov (31,5 %) in samozaposlenih v kulturi s pokritimi prispevki (31,3 %) poroča o boljši ali veliko boljši finančni situaciji v zimi 2024/25 v primerjavi s preteklim letom.

Slika 8: Primerjava sprememb mesečnega prihodka iz zime 2024/25 z letom poprej, skupaj in po poslovnih statusih (v %).

"Čeprav bom imel podoben prihodek kot lansko leto pa so bile med posameznimi nakazili večje luknje, tako da sem si moral vmes denar za sproti sposojati in delati tekom celega leta pod bistveno večjim stresom."

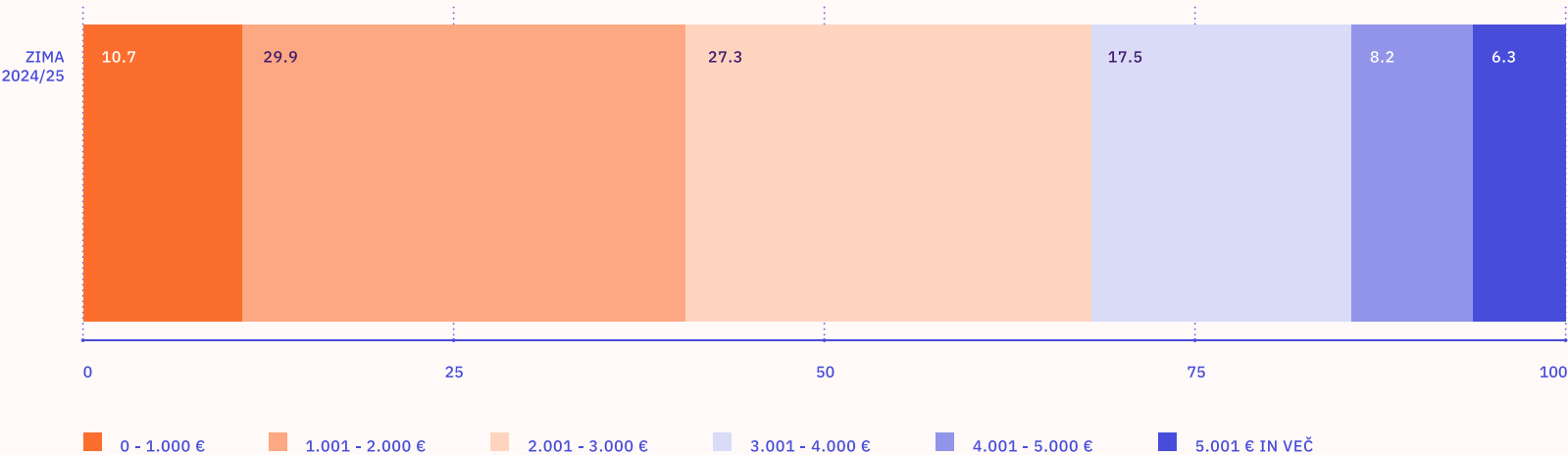
Svoje trenutno počutje je kot zelo dobro oziroma dobro ocenilo 45,2 % delavcev. Da je njihovo počutje zelo slabo oziroma slabo, je poročalo 22,0 % delavcev. Svoje počutje je kot niti dobro oziroma niti slabo opisala tretjina delavcev (32,7%).

🔍 Kakšna je vaša ekonomska situacija danes v primerjavi z letom poprej?

I.II. Finančno stanje: neto prihodek gospodinjstva

Povprečno število oseb v gospodinjstvih je 2,53 medtem, ko je število oseb na gospodinjstvo z rednim dohodkom 1,4. 10,7 % gospodinjstev ima mesečne prihodke do 1.000 evrov, trije od desetih gospodinjstev shajajo z od 1.001 do 2.000 evri mesečno, 27,3 % pa z od 2.001 do 3.000 evri. 32,0 % gospodinjstev ima mesečne prihodke nad 3.000 evrov.

Slika 9: Neto prihodek gospodinjstev (v %).

"Sem na porodniški, ki je zame kot samozaposleno v kulturi premajhna, da bi z njo lahko preživela, saj smo podnajemniki. Zato mora partner opravljati dodatno delo in služiti več kot prej, da lahko kot mlada družina preživimo."

Povprečno število oseb v gospodinjstvu je 2,53. Število oseb v gospodinjstvu z rednim dohodkom je 1,4. 28,0 % delavk in delavcev v sektorju ima tudi partnerja, ki dela v kulturno-ustvarjalnem sektorju. 48,4% partnerjev dela v drugem sektorju. 23,5 % delavk in delavcev ni v partnerski zvezi.

? Kakšen je skupni redni neto mesečni dohodek vašega gospodinjstva?

I.II. Finančno stanje: izkušnje delavk in delavcev

Delavke in delavci so navedli ključne razloge, zakaj je njihova finančna situacija boljša, slabša ali enaka kot pred enim letom. Skupni imenovalec izboljšanja finančne situacije je dostop do varnega in predvidljivega vira prihodkov. Tisti, ki poročajo o nespremenjeni finančni situaciji, so z njo praviloma nezadovoljni, saj so pogoji dela večinoma še vedno neugodni. Delavci, katerih finančna situacija se je poslabšala, izpostavljajo kombinacijo višanja stroškov produkcije ob sočasnem nespremenjenem ali nižjem vrednotenju dela, nemalokrat v kombinaciji z negotovimi izplačili.

Finančno stabilnejši delavci v kulturno-ustvarjalnem sektorju izboljšanje svoje situacije razlagajo s stabilnejšo zaposlitveno situacijo, uspešnostjo na javnih razpisih, z razpršenostjo prihodkov iz različnih virov, s sodelovanjem s tujimi naročniki ter zaradi dolgoletne uveljavljenosti in vzpostavljenih profesionalnih mrež. Delavke in delavci, ki se jim finančna situacija ni spremenila, izpostavljajo nespremenjene sistemske pogoje dela, enako višino razpisnih sredstev ter negotovosti, povezane s prekarnim delom.

Dodajajo, da jim kljub navidezno enakim prihodkom zaradi inflacije upada kupna moč. Slabša finančna situacija delavcev v kulturno-ustvarjalnem sektorju izhaja iz kombinacije prenizkega in stagnirajočega financiranja, naraščajočih stroškov produkcije, poznih izplačil, pomanjkanja sistemske podpore ter neplačanega dela. Zaradi teh pogojev se delavci pogosto znajdejo v prekarnih okoliščinah, kjer morajo delavci za uspeh projektov zalagati svoja sredstva, sprejemati prenizke honorarje in neplačano delo.

Delavci rešujejo finančno stisko z izjemno prilagodljivostjo in iznajdljivostjo: z delom izven stroke, povečanjem obsega dela, sprejemanjem izkoriščevalskih pogojev, s pomočjo bližnjih in odpovedjo nujnim stroškom. Ob tem je prisotno tehtanje odhoda iz sektorja z željo po zagotovitvi dostojnejšega življenja.

Razlogi izboljšanja finančne situacije

Stabilnejša zaposlitev

"Redno sem zaposlen in sem redno plačan."

"Zaposlitev v javnem zavodu zagotavlja stabilnost in socialno varnost."

"Služba na šoli mi omogoča varnost in dovolj prihodkov za delovanje na področju kulture ob strani."

"Zaradi redne zaposlitve se lažje odločam za tvegane umetniške projekte."

"Redno plačilo in socialna varnost sta najpomembnejša razloga, da nisem več samozaposlen v kulturi."

Uspešnost na razpisih

"V zadnjih letih sem imel kar nekaj uspehov na razpisih JSKD in MK."

"Redna razpisna podpora pomeni, da lahko projekte planiram in plačam sodelavce."

"Uspelo mi je pridobiti večletno financiranje, kar pomeni stabilnost za nekaj časa."

"Projekt je bil podprt, kar mi omogoča dostojno plačilo vseh vključenih."

"Dobil sem delovno štipendijo, kar je precej izboljšalo mojo finančno situacijo."

Različni viri prihodkov

"Poleg umetnosti delam še v šoli in občasno kot mentor – skupaj se nabere dovolj."

"Delam v različnih sektorjih – kultura, izobraževanje, vodenje projektov."

"Preživim z več viri: razpisi, delavnice, predavanja in tuja naročila."

"Ker delam še v drugih panogah (npr. oblikovanje), lahko preživim."

"Kombiniram prihodke iz kulturnih projektov, freelanca in poučevanja."

Tuji naročniki

"Večino dohodka dobim s prodajo umetnin v tujini."

"V tujini imam več naročil in višje plačilo za enako delo."

"Tuji razpisi in vabila omogočajo večjo stabilnost."

"Sodelovanja s tujimi produkcijami so bistveno bolje plačana."

"Dela v tujini omogočajo, da si lahko privoščim delo doma po nižjih cenah."

Uveljavljenost in široka mreža

"Sem že dolgo v kulturi in imam vzpostavljeno mrežo, kar prinaša stabilne projekte."

"Dolgoletno sodelovanje z določenimi partnerji pomeni redna naročila."

"Sem na točki, ko me drugi vabijo k sodelovanju in ni več toliko negotovosti."

"Poznam sistem, razpise in ljudi – to pomaga pri preživetju."

"Uveljavljeno ime prinaša višje honorarje in boljše priložnosti."

Razlogi nespremenjene finančne situacije

Stagniranje razmer v sektorju

"Situacija se ne spreminja – še vedno imamo pre nizke cenzuse, slabo plačana dela in brezpravni položaj samozaposlenih."

"Finančna situacija je podobna, saj ni sistemskih ukrepov za izboljšanje."

"Ker se ni spremenilo prav nič v sistemu."

"Ne opažam sprememb na tem področju."

"Stanje je isto – projekti se prijavljajo, denar je nezadosten, birokracija pa večja."

Povečani življenjski stroški

"Mogoče je prihodkov enako, vendar stroški rastejo. Realno imam manj."

"Honorariji so isti kot pred desetimi leti, vse pa je dražje."

"Ker inflacija poje vse. Če imam enako, imam v bistvu manj."

"Zaradi naraščajočih življenjskih stroškov in neindeksiranih prihodkov je v resnici slabše."

"Honorarji ostajajo nizki in se ne prilagajajo inflaciji."

Vztrajanje negotovih pogojev dela

"Še vedno živim projektno, od razpisa do razpisa."

"Honorariji so nizki, zamuja se z izplačili, pogodbe pa imamo še vedno slabo zaščitene."

"Delo je isto kot pred leti – prekarno in brez varnosti."

"Redno delo ne pomeni rednega dohodka."

"Ni večje stabilnosti ali več pogodb – delaš kot poprej."

Stagnacija višine razpisnih sredstev

"Projektne sredstva so ista kot lani, inflacija pa je šla gor."

"Financiranje s strani MOL in MK je ostalo isto – včasih celo manj."

"Za isto delo zdaj dobimo manj, ker razpisna sredstva niso šla gor."

"Zaradi istih honorarjev je finančno isto, čeprav sem bolj izkušen/a."

"Vsako leto se razpisna višina praktično ne spremeni – to pomeni enako situacijo."

Razlogi poslabšanja finančne situacije

Nizka razpisna sredstva

"Nasploh je premalo sredstev. Na občinskem nivoju se je obravnavanje razpisov izboljšalo, na državnem pa bog pomagaj."

"Financiranje projektov skozi leta se ni povečalo niti za promil (v zadnjem letu celo zmanjšalo), dočim so se stroški izvedbe prijavljenih projektov povečali za več kot 100%."

"Višina razpisanih sredstev je zelo zelo nizka."

"Zaradi šibke finančne podpore nismo izvedli vseh načrtovanih aktivnosti."

"Višina sredstev, ki smo jih prejeli na razpisu je bila prenizka in je s tem projekt bistveno težje realizirati, kot pa če bi pridobili sredstva v višini za katera smo zaprosili na razpisu."

Višji stroški dela in produkcije

"Premalo denarja za opravljeno delo."

"Razpisna sredstva so daleč od tega, kar bi nam omogočalo profesionalizacijo v pravem pomenu besede – da bi lahko konkurirali s tujino."

"Finančno gledano so denarji namenjeni neodvisni sceni na projektnih razpisih zelo nizkih vsot. Ne omogoča kvalitetno realizacijo projekta, a se moraš vseeno spustiti v tovrstne projekte, ker pač potrebuješ prihodek za preživetje."

"Premalo denarja – razpisni zneski desetletja stagnirajo in ne dohajajo inflacije."

"Financiranje za podoben projekt je enako kot v l.2015."

Pozna izplačila in zamude

"Največji problem so nizka avansna izplačila. Projekt je pravzaprav treba skoraj v celoti financirati iz lastnih virov, plačilo pa je v celoti izplačano šele po koncu projekta."

"MOL razpis: prepozna objava razpisa, prepozen odgovor in podpisovanje pogodbe (že v drugi polovici leta, ko naj bi se projekt izvedel), premajhna sredstva."

"Sredstva so prišla z veliko zamudo. Od nas so zahtevali vso dokumentacijo do roka, medtem ko so sami odgovarjali na e-maile zelo počasi."

"Ker so rezultati oznanjeni in sredstva dodeljena šele v drugi polovici tekočega leta, bi projekt moral biti izpeljan naslednje leto."

"Z razpisi zelo zamujajo. Npr. rezultati JAK štipendij za 2024 so bili znani konec oktobra."

Razlogi poslabšanja finančne situacije

Prekarni pogoji dela

"Sistem razpisov je pomanjkljiv ... sredstva za uspešne projekte razdeljena 6 mesecev po začetku leta, kar pomeni, da smo ustvarjalci še dodatno obremenjeni s kreditiranjem in/ali časovnim pritiskom."

"Zahteva se preveč dela za premalo plačila, birokracija je vedno hujša in bolj zapletena, pritiska se za znižanje stroškov, kar je praviloma prav na ravni honorarjev."

"Delo ni cenjeno in denar nepravilno razdeljen."

"Odgovor se nanaša na razpis, ki smo ga čakali pol leta, nato pa se nanj nismo prijavili, ker je bila projektna naloga povsem zastarela, preobsežna in slabo artikulirana, razpisanega denarja pa je bilo absolutno premalo."

Preobremenjenost in neplačevanje

"Zdi se mi noro, da vsi razpisi zahtevajo da so projekti sofinancirani še z drugih virov in si potem vsi zmišljujejo neke fiktivne zneske in fejk samovloške, ki so bolj kot ne neplačano delo."

"Več dela s pisanjem projekta in poročila kot s samim delom."

"Projekt izvajam kot organizator, ne kot izvajalec. Ker je vse podrejeno ustreznemu plačilu umetnikov ... je organizacija izvedena brez plačila."

"Da lahko preživim skozi mesec moram delati več takšnih (zelo zahtevnih) projektov."

Strategije spoprijemanja delavcev s finančnimi težavami

Delo izven sektorja

"Delam še kot tolmačka slovenskega znakovnega jezika, to mi omogoča redni dohodek. Če bi bila samo v kulturi, bi živela v revščini."

"Dodatno delam v šolstvu in sociali, ker zgolj z delom v kulturi ne preživim."

"Preživljam se s kombinacijo kulturnega dela in 'študentskih' del – natakarsstvo, varstvo otrok, občasna administracija."

"Delam v turizmu in gostinstvu, da lahko vzdržujem svojo umetniško prakso."

"Vse več kulturnikov se preusmerja v digitalne storitve, da si zagotovi vsaj nekaj stabilnosti."

"Primarno sem fotografinja, a za preživetje delam v prodaji. S tem zaslužkom si lahko financiram projekte v primarni dejavnosti (izobraževanje, produkcija fotografij za razstave, izdelava foto knjig...). Torej opravljam tri službe."

Povečevanje obsega dela

"Sprejemam vse projekte, ki jih dobim, tudi če so slabo plačani, da preživim."

"Delam po 12 ur na dan, ker ne vem, kdaj bo naslednje plačilo."

"Vodim več projektov hkrati, kar me izčrpa, ampak brez tega ne gre."

"Delo za več naročnikov naenkrat, kar je nevzdržno, a edini način, da se pokrijem."

"S preveč dela poskušam zakrpati pre-majhna plačila."

Pristajanje na izkoriščevalske pogoje dela

"Čakam tudi po 6 mesecev na plačilo, medtem si pomagam s prihranki."

"Delam brez garancije, da bom sploh plačana, ker želim, da projekt uspe."

"Sodelujem tudi tam, kjer vem, da so plačila vprašljiva – za dobro skupnosti."

"Sprejemam zelo nizke honorarje, ker nočem izpasti problematična sodelavka."

"Podpisujem pogodbe z avansi 0 €, ker drugače ni dela."

Strategije spoprijemanja delavcev s finančnimi težavami

Zanašanje na podporo bližnjih

"Preživetje omogoča partner, moj dohodek je dodatek."

"Pomaga mi družina, sicer ne bi zmogla plačevati prispevkov."

"Živim pri starših, ker si stanovanja ne morem privoščiti."

"Zadolžila sem se pri prijateljih, da nisem zamudila najemnine."

"Če ne bi bilo pomoči staršev, bi opustil kariero v kulturi."

Odpoved nujnim stroškom

"Ne hodim k zobozdravniku, ker si ga ne morem privoščiti."

"Odrekam si dopust in kulturne dogodke – ironija, vem."

"Kupujem najcenejšo hrano, pogosto jem enkrat na dan."

"Ni denarja za ogrevanje, v ateljeju je pozimi 12°C."

"Ne morem več vzdrževati avta, kar me omejuje pri delih zunaj mesta."

"Začela sva tudi manj jest, ven sploh več ne gremo, tudi ena pijača je predraga."

Razmišljanje o odhodu iz sektorja

"Če se ne bo izboljšalo, bom opustila kulturo in poiskala delo v šolstvu."

"Razmišljam o prekvalifikaciji v IT, ker kulturi ne vidim več prihodnosti."

"Na žalost iščem redno službo, čeprav sem rada samozaposlena."

"Vse pogosteje se počutim ujeta – razmišljam o selitvi v tujino."

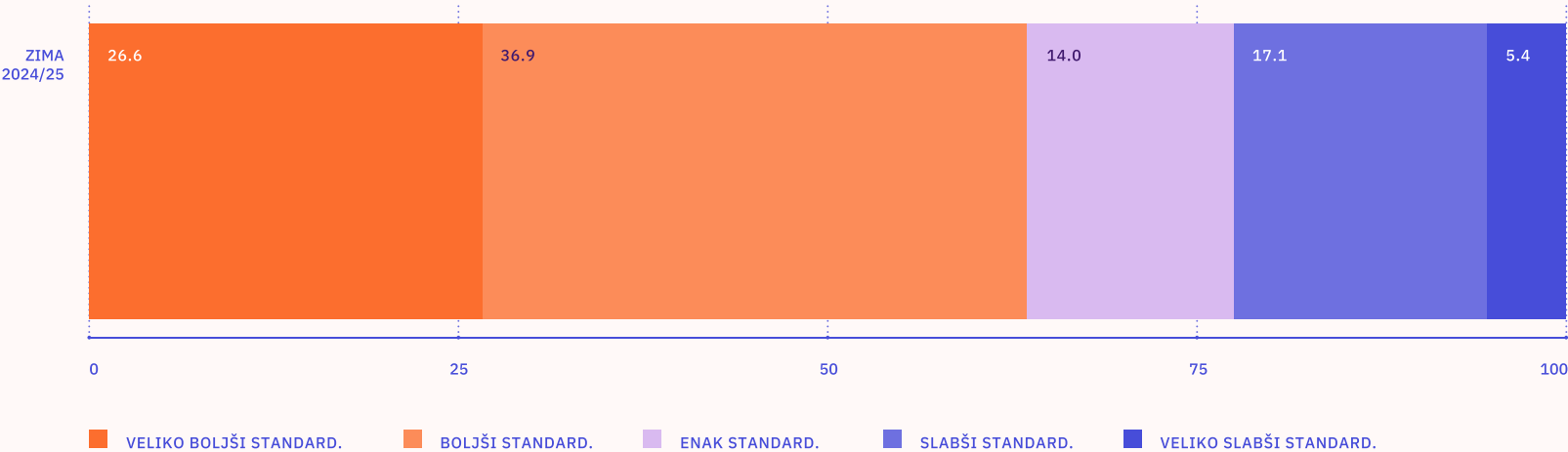
"Kultura me duši finančno, ustvarjalno pa me ohranja. A za kako dolgo še?"

I.II. Finančno stanje: premoženjska primerjava s starši v enakem starostnem obdobju

Primerjava ekonomske situacije delavk in delavcev s svojimi starši v enaki starosti kaže, da so starši v enaki starosti v 63,5 % primerih imeli boljši ali veliko boljši standard.

14,0 % vprašanih je ocenilo, da imajo enak standard kot so ga imeli starši, standard staršev 22,5 % delavk in delavcev pa je bil primerjalno slabši oziroma veliko slabši kot ga imajo anketirani danes.

Slika 10: Primerjava ekonomske situacije delavk in delavcev s svojimi starši v enaki starosti (v %).

? Ko so bili vaši starši enake starosti, kot ste vi danes, so imeli:

"Živim s svojim partnerjem in še dvema cimroma. Vsi smo odrasle osebe, ki bi po merilih družbe morali ze zdavnaj živeti na "svojem". Včasih me je sram razkriti to pred znanci."

I.III Bivanjski pogoji: lastniki vs. najemniki

V tržnem najemu, z neprofitno najemnino ali brez najemnine in brez lastništva, biva 40,8 % delavcev. Več kot 59,2 % delavcev ima lastniško nepremičnino z ali brez kredita. Tisti, ki izhajajo iz slabo preskrbljenih družin, so lastniki nepremičnine brez kredita v 5,6 %.

Slika 11: Struktura najema in lastništva bivalnih nepremičnin kulturno-ustvarjalnih delavk in delavcev (v %).

"Stanovanje sem kupil ob pravem času, in danes si takšnega nakupa nikakor ne bi več mogel privoščiti. Zdaj staršem postopno vračam kredit."

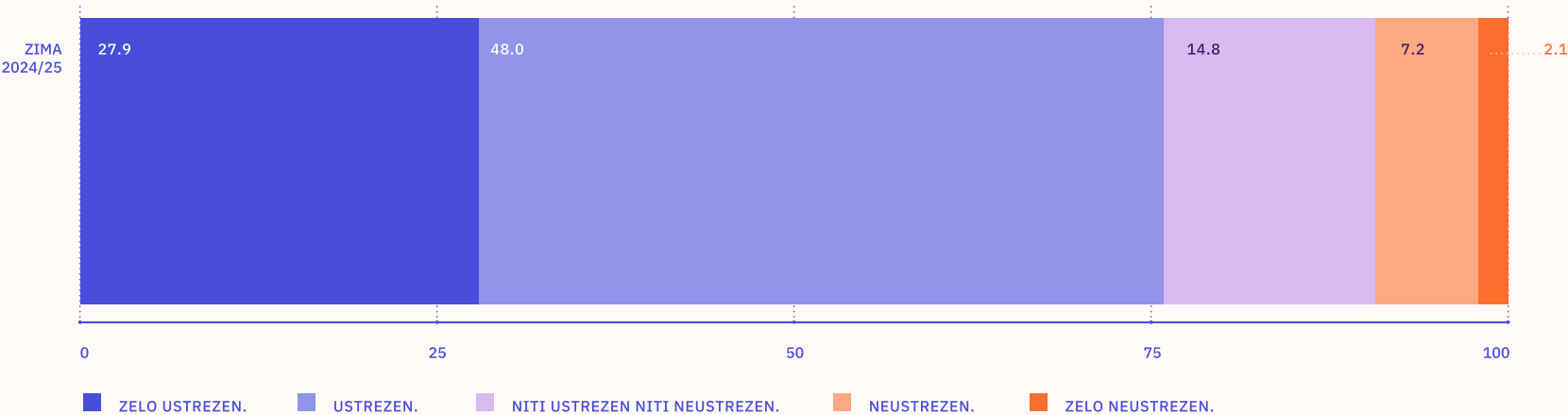
61,9 % delavk in delavcev iz zelo dobro preskrbljenih družin živi v lastniškem stanovanju ali hiši brez kredita. Tisti, ki izhajajo iz slabo preskrbljenih družin, so lastniki nepremičnine brez kredita v 5,6 %.

? Katera izmed spodnjih trditev velja za vas oziroma za vaše gospodinjstvo?

I.III Bivanjski pogoji: ustreznost bivanjskega prostora

S svojim bivalnim prostorom je zadovoljnih oziroma zelo zadovoljnih 75,9 % delavk in delavcev. 9,3 % delavk in delavcev svoj bivalni prostor ocenjuje kot neustrezen, kot niti ustrezen niti neustrezen pa 14,8 %.

Slika 12: Ustreznost bivanjskega prostora glede na potrebe delavk in delavcev (v %).

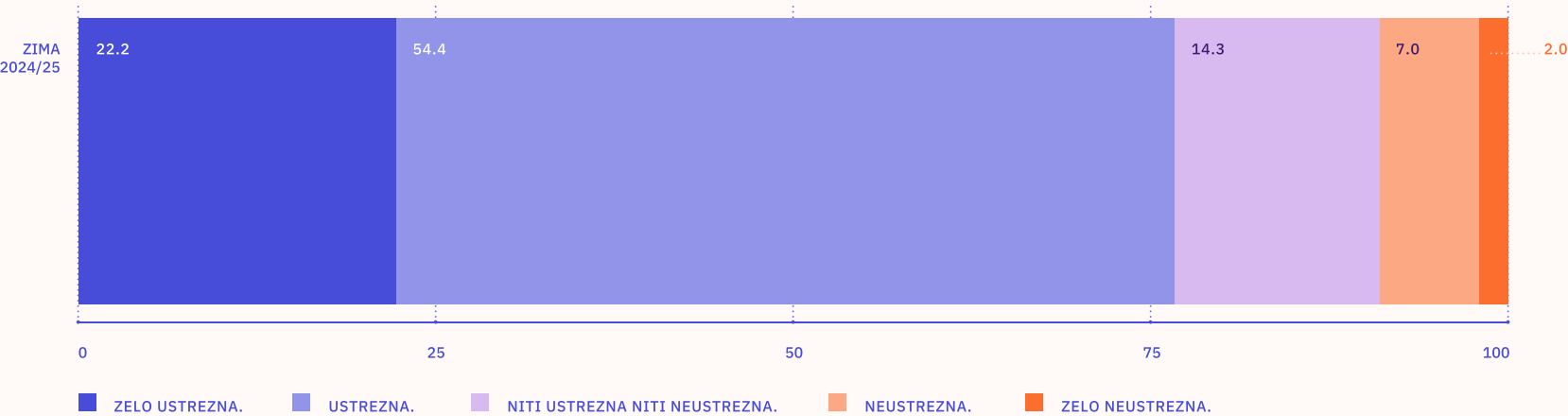
Za vaše potrebe oziroma potrebe vašega gospodinjstva, je vaš bivanjski prostor:

"Živim pri starših, ker v trenutni situaciji težko najdem stanovanje, saj bi porabila 70% celotne plače za najemnino ter tekoče stroške."

I.III Bivanjski pogoji: ustreznost bivanjske opreme

Delavci ocenjujejo, da je v 76,6 % njihova bivanjska oprema zelo ustreznost ali ustreznost. 9,0 % delavcev ima zelo neustreznost ali neustreznost bivanjsko opremo. 14,3 % delavcev svojo bivanjsko opremo označuje niti kot ustreznost niti kot neustreznost.

Slika 13: Ustreznost bivanjske opreme glede na potrebe delavk in delavcev (v %).

🔍 Za vaše potrebe oziroma potrebe vašega gospodinjstva je pohištvena in gospodinjska oprema vašega doma:

"Kar se stanovanja in opreme v njem tiče si niti ne upava nič reči lastniku, saj naju skrbi, da bi dvignil najemnino, ki je v tem trenutku za naju še sprejemljiva."

I.III Bivanjski pogoji: izkušnje delavk in delavcev

Kulturno-ustvarjalne delavke in delavci, ki izražajo zadovoljstvo s svojimi bivalnimi pogoji, izpostavljajo: občutek doma, ki jim ga prostor omogoča, domačnost, mir, zasebnost in možnost umika ... Pomemben vir varnosti in stabilnosti je lastniški dom, ki je pogosto dedovan ali kupljen s pomočjo družine. Delavke in delavci izkazujejo iznajdljivost, ko tudi v manj idealnih razmerah prostor prilagajajo svojim potrebam. Funkcionalna bivalna oprema je morda skromna, a učinkovita in pogosto rezultat lastnih prilagoditev.

Tisti, ki izražajo nezadovoljstvo z bivanjsko situacijo, izpostavljajo: visoke najemnine, nizke prihodke, kreditno nesposobnost, dotrajanost in majhnost stanovanj, ki ne omogočajo udobnega življenja in ustvarjanja. Te delavke in delavci živijo v utesnjenih okoljih brez zasebnosti ter brez možnosti prenove ali izboljšanja stanovanjske opreme, kar znižuje kakovost življenja in poslabšuje psihofizično počutje.

Ustreznost bivanjskega prostora in opreme

Občutek doma

"Živim v lastnem stanovanju, na krasnem mestu in v prekrasni okolici. Imam dovolj prostora za delo in sproščanje v naravi."

"Načeloma sem zelo zadovoljen z bivanjskim prostorom in opremo, ker sem stanovanje prenovil po lastnih željah."

"Z mojim bivalnim in delovnim prostorom sem zelo zadovoljna. Je pa to plod dolgotrajnih naporov."

Lastništvo doma

"Zadovoljna sem z bivanjsko situacijo, a to le zato, ker sva s partnerjem zaradi njegove boljše plače lahko vzela kredit in kupila stanovanje."

"Moja trenutna bivanjska situacija je zelo sprejemljiva, ker sem si od staršev izposodil denar za nakup primerne stanovanja."

"S pomočjo sorodnikov sva z možem odkupila kmetijo, kjer zdaj živiva in ustvarjava."

"Zaradi pomoči staršev imam lastniško stanovanje – sicer ga ne bi mogla imeti."

"Podedovala sem stanovanje po babici – to mi omogoča stabilnost."

Iznajdljivost kljub omejitvam

"Čeprav imam malo prostora, sem zadovoljna, ker imam mir."

"Vem, da bo nekoč to prijeten prostor. Nekoč je zame v domišljiji že zdaj."

"Ni razkošja, je pa domače in to šteje."

"Skromno, a funkcionalno. In to mi zadostuje."

"Nimam vsega, kar bi si želela, ampak sem hvaležna za to, kar imam."

Ustreznost bivanjskega prostora in opreme

Funkcionalna, udobna oprema

"Visoko zadovoljna, ker v bivalno in delovno opremo vseskozi vlagam."

"Sama sem izdelala večino pohištva, ker sem imela dostop do partnerjeve delavnice."

"Ves čas sproti prenavljava – najprej osnovno opremo, zdaj nadgrajujeva za udobje."

"Opremo vzdržujem, ker verjamem, da mora biti bivalno okolje spodbudno."

Neustreznost bivanjskega prostora in opreme

Visoki stroški in bivanjska negotovost

"Najbolj me pestijo stroški, ki so povezani z bivanjem-najemnina, položnice...To pobere velik del mojega zaslužka, ti stroški pa se tudi vedno višajo, zato ne morem varčevati ali si privoščiti česa, kar bi si želela in ni nujno potrebno. Plača, seveda, ostaja enaka."

"Najemnina pobere preveč zaslužka, zaslužek ne omogoča kredita za stanovanje, pokojnina ne bo zadoščala za dom za ostarele. Prav fino bo."

"Bivam v tržno najemniškem stanovanju ker kot samozaposlena, samska, mati enega otroka ne dobim možnosti stanovanjskega kredita. Glede tega sem zelo nezadovoljna in zaskrbljena."

"Zaradi nestabilnega izplačevanja honorarjev in kreditne nesposobnosti si težko privoščim boljše stanovanje."

"Smo na razpotju, kjer si moramo najti drugo streho nad glavo, saj lastnica želi prodati stanovanje, katerega cena pa je za nas zelo zelo visoka. Trg najemniških stanovanj je visok. Smo v zelo zahtevni situaciji."

Dotrajana in neustrezna stanovanja

"Stara hiška, vlaga, neopremljenost, recimo nimam kuhinje samo koher - 1 induk-cija, topla voda na 1 pipi...je mrzlo zelo, oblečena kot medved skoz, ni izolacije, nimam denarja za dovolj kurjave, da bi res segrela, visoki stroški ... preselit pa se tudi ne morem, če prodam si ne morem kupiti niti garsonjere tukaj pa imam vsaj vrt da pridelam hrano... Če bo kaj šlo narobe, ne vem kaj bo."

"Najemnino plačujemo starim vitrinam, ki jih lastnik ne želi premestiti na podstrešje. Lahko zaklenemo, ampak lastnik in njegov sin lahko kadarkoli prideta v stanovanje s svojim ključem. Spalnico ne moremo zaklepati. Večkrat nam je lastnik nenajavljeno prišel v stanovanje z nekimi ljudmi, tako je bilo prva tri leta, zadnje leto to ne dela več."

"Stanovanje ni bilo 50 let obnovljeno, nič ne deluje kot bi moralo. Kar za sabo potegne naporna pogajanja z lastnikom okoli sanacije in še česa drugega. V resnici v najemniškem stanovanju ne moreš brez dovoljenja zabiti žeblija."

"Edina prednost je lokacija: to, da je pač v Ljubljani, četudi za obvoznico. Slabosti sta v glavnem vlaga (stalne težave s plesnijo, zaradi zračenja vsaj dvakrat na dan je pol leta mrzlo) in pomanjkanje svetlobe. Problem je tudi majhnost stanovanja."

Utesnjenost in manko zasebnosti

"Moja dnevna soba je moja delavnice. Delam, jem, spim in preživljam prosti čas v istem prostoru. Kar je praktično in hkrati obremenjujoče, ker se težko odklopim od dela. In vedno je nastlano. In ni dovolj svetlo."

"Razpolagam samo s sobo, ki je hkrati spalnica, bivalni in delovni prostor in nima zadovoljivega ogrevanja."

Neustreznost bivanjskega prostora in opreme

"Potrebovala bi delovno sobo, ker v procesu ustvarjanja predstav dela (sena, lutke) delam z veliki kosi in različnimi materiali, da je prekladanje stvari v tem času za sstanujoče zelo moteče."

"Kar se tiče delovnega prostora, pa smo v lanskem letu dobili dojenčka, tako sem morama sobo, ki je bila prej namenjena pisarni, spremeniti v otroško, sama pa delam v kotičku v dnevni sobi, kjer ni nikoli pravega miru."

"Stanovanje v katerem bivam s svojo družino je premajhno in dotrajano. Nimam svoje sobe, s partnerico spiva v dnevni sobi brez vrat."

"Živim v najetem dvosobnem stanovanju. Spalnico uporablja sin. Srečo imam, da je v tem stanovanju dovolj velika dnevna soba (s tremi okni, si morete misliti!), da sem jo lahko pregradila s pohištvo in je polovica moj kabinet s posteljo, drugo polovico se uporablja kot dnevno sobo."

Premalo financ za izboljšave

"Zaradi premalo financ še po 15 letih stanovanja ni opremljeno do konca."

"Kupila sva stanovanje na kredit. Zmanjkalo je denarja za pohištvo. Vsakih 8 mesecev uspem prišparat za 1 omaro, tako da je stanovanje dokaj prazno (v njem živim že 2 leti), še vedno imamo veliko stvari v škatlah."

"Oprema je na spodnji meji potreb, ne morem si privoščiti boljše."

"S kreditom sva s partnerjem kupila objekte potrebne temeljite prenove, ki jo izvajava sama med drugim zaradi manjka financ. "

II. Kakovost dela

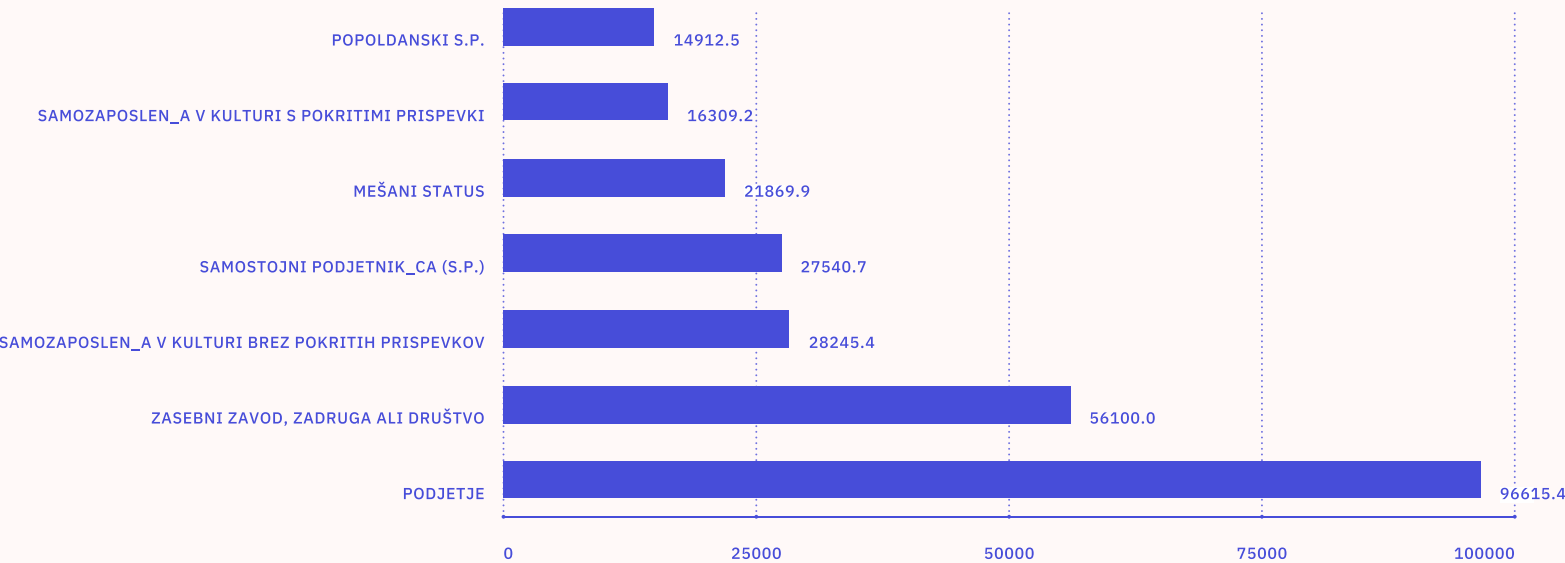
1. Kakšne so značilnosti poslovanja?
2. Kakšne so značilnosti delovnega okolja in pogoji dela?
3. Ali delavke in delavci vidijo smisel v svojem delu?

II.I: Poslovanje: leto 2024

Najnižje prihodke iz poslovanja v letu 2024 beležijo popoldanski s.p.-ji in samozaposleni v kulturi s pokritimi prispevki, sledijo tisti z mešanim statusom. Primerljivo poslovanje v preteklem letu imajo samostojni podjetniki in samozaposleni v kulturi brez pokritih prispevkov. Prihodki zasebnih zavodov, zadrug in društev so v primerjavi s podjetji za polovico manjši.

Slika 14: Prihodki iz poslovanja v letu 2024 po statusih (v evrih).

"Letos bi sicer lahko v zadnjem delu leta zaslužil še okrog 7000 evrov za slikanico v tujini, ampak sem odpovedal projekt zaradi izgorelosti."

? Koliko bodo okvirno znašali vaši prihodki iz poslovanja v letu 2024?

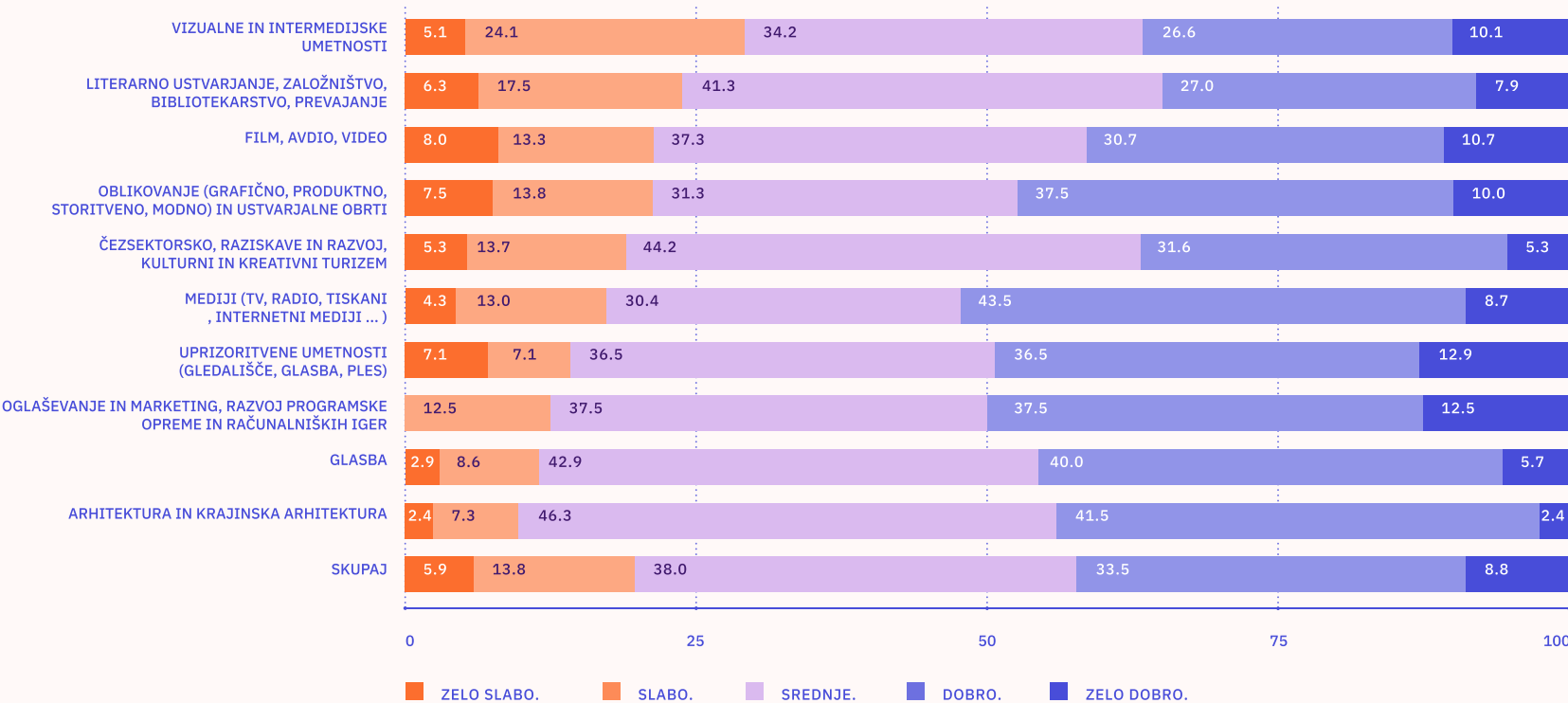
Najnižji prihodki iz poslovanja za leto 2024 so značilni za vizualne in intermedijske umetnosti, literarno ustvarjanje, založništvo, bibliotekarstvo in prevajanje ter za uprizoritvene umetnosti.

II.I: Poslovanje: leto 2024

19,7 % poslovnih subjektov v letu 2024 ocenjuje svoje poslovanje kot zelo slabo ali slabo. 38,0 % poslovnih subjektov ocenjuje svoje poslovanje kot srednje. Delež tistih, ki svoje poslovanje ocenjujejo kot dobro ali zelo, je 42,3 %.

Najvišji delež tistih, ki poslovanje v letu 2024 ocenjuje kot slabše, deluje na področju vizualnih in intermedijskih umetnosti, literarnega ustvarjanja ter filma, avdio in video. Več ali vsaj polovica delavk in delavcev je poslovanje ocenila kot dobro ali zelo dobro iz področja medijev, uprizoritvene umetnosti in oglaševanja, marketinga in razvoja programske opreme in računalniških iger.

Slika 15: Ocena poslovanja v letu v 2024, skupaj in po podpodročjih (v %).

"So pa te bolje plačani projekti v resnici redke prilike na vsake nekaj let. Izboljšano poslovanje v 2024 zato še ne pomeni nujno dolgoročnega izboljšanja mojega poslovanja."

31,6 % delavk in delavcev poslovanje v letu 2024 ocenjuje kot boljše ali veliko boljše kot v 2023, 39,3 % kot enako, 29,2 % pa kot slabše ali veliko slabše kot leto poprej.

🔍 Kako bi ocenili svoje poslovanje v letu 2024?

II.I: Poslovanje v 2024: izkušnje delavk in delavcev

Delavke in delavci so ocenjevali svoje poslovanje v letu 2024 v primerjavi z letom 2023. Razlogi za izboljšanje poslovanja so predvsem večja količina bolje plačanih projektov. Enaka situacija je posledica večinoma neizboljšanih delovnih razmer. Vzrok slabšega poslovanja pa je nižje vrednotenje dela, višji stroški in izpad projektov.

Delavke in delavci so kot glavne razloge za izboljšanje poslovanja v letu 2024 navedli predvsem povečanje količine dela ali projektov, višje honorarje in sodelovanje z boljšimi naročniki. Izpostavili so tudi aktivnejšo samopromocijo, večjo prepoznavnost ter večjo pogajalsko moč.

Tisti, ki so poročali, da poslovanje ostaja nespremenjeno, so to pripisali nespremenjenim honorarjem, podobnemu obsegu dela, sistemskim oviram in različnim osebnim okoliščinam. Kljub morebitni stabilnosti prihodkov pa so višji življenjski stroški in inflacija povzročili, da je dejansko stanje pogosto slabše kot leto prej.

Razloge za slabše poslovanje v kulturno-ustvarjalnem sektorju delavci najpogosteje povezujejo z izgubo ključnih naročnikov, stagnacijo honorarjev kljub rasti stroškov, oteženimi osebnimi okoliščinami, nižjimi honorarji, nezmožnostjo konkuriranja umetni inteligenci ter neizplačanimi ali zamujenimi plačili.

Razlogi izboljšanja poslovanja

Večji obseg dela

"Delal sem več projektov."

"Je boljše ker sem več delal, sama plačila pa so ostala na isti ravni."

"Več dela in več (samo)promocije."

"Več projektov, ki so bili bolje plačani."

Boljše plačilo

"Boljše stranke."

"Imam boljše plačane projekte."

"Več plačanega dela, naročil"

"Več avtorskih projektov, posledično višji honorarji."

"Več dobro plačanih projektov."

Uspešnejša pogajanja

"Povečale sem vrednosti svojega dela (cenik storitev)."

"Imam plačane prispevke, a tudi začela sem se pogajati za višino zneskov na pogodbah in prosila za plačilo tudi za storitve, za katere se je nekaterim zdelo samoumevno, da jih bom opravila brezplačno."

"Izposlovala sem si višji honorar."

"Zaprosila sem za višjo prevajalsko tarifo in moji prošnji je bilo ugodeno."

"Povišanje postavke, povišan obseg dela."

Več samopromocije

"Bolj proaktivna, bolj prepoznana/uveljavljena blagovna znamka"

"Dodatno delo, samopromocija, plačljivo oglaševanje"

"Več izkušenj, več povpraševanja"

"Več priložnosti za delo, boljše plačano delo."

Razlogi enakega poslovanja

Nespremenljivost honorarjev

"Ker honorarji niso šli gor."

"Ker se honoraji za prekarske pogodbe ne dvigujejo, oz. ne smem več zaslužiti ker lahko prekoračim cenzus."

"Ker so honorarji in obseg dela enaki kot lansko leto."

"Moje poslovanje je približno enako kot v letu 2023 predvsem zaradi honorarjev, ki se niso zvišali, in življenjskih stroškov, ki so se zvišali."

"Razmere v kulturi se niso spremenile, kar se tiče višine honorarjev. Moje delo ni nič bolj tržno zanimivo kot prej."

Enak obseg dela

"Enako število projektov in količina plačane dela."

"Imel sem približno enak obseg dela, zato so bili tudi prihodki približno enaki."

"Ker so honorarji enaki, obseg dela pa tudi."

"Približno enaki letni prihodki."

"Približno isti obseg dela."

Osebne omejitve

"70% časa sem v totalnem stresu kako imeti dovolj denarja ... ampak sem odpovedal projekt zaradi izgorelosti."

"Bila sem pol leta na bolniški. Morala bi biti še več ..."

"Letos sem veliko na 100 in 50 % bolniški. Med luknjami hitim z delom, da zadržim naročnike ..."

"izgorelost"

"opravljala različne dejavnosti, drugačne kot 2023, plačilo podobno, zaradi zdravstvenih težav delala manj."

Sistemske ovire

"Ker se honoraji za prekarske pogodbe ne dvigujejo, oz. ne smem več zaslužiti ker lahko prekoračim cenzus."

"Letos poslujem bolje, a je višina honorarja ista kot lani zaradi cenzusa."

"Poslovanje 2024 je enako ... znižali so mi otroški dodatek, dvignili odstotek plačila vrtca in ponovno uvedli plačljivo prehrano v šoli."

Višji stroški

"Tudi če je prihodkov več, ne morem dohajati podražitvam na trgu."

"Višanje prispevkov s.p., posledično višanje cen izdelkov in storitev. Ostane pa na koncu enako."

Razlogi slabšega poslovanja

Manj dela

"Dobila sem manj projektov v letu 2024 kot v letu 2023."

"Izguba dobre stranke in s tem dobrega priliva."

"Izguba dveh ključnih naročnikov, uporaba umetne inteligence v moji dejavnosti."

"Izpad ključnih naročnikov. Investirati bi moral v novejšo osnovno sredstvo."

"Manj projektov v kulturnem sektorju."

Višji stroški

"Honorarji ostajajo enaki že leta. Se sploh ne dvigujejo."

"Inflacija, honorarji pa so enaki. Težko je pridobiti dovolj projektov, da bi zaslužek omogočal preživetje v mrtvih mesecih."

"Ker so honorarji enaki, obseg dela pa tudi."

"Višje cene, nesorazmerno (premalo) višje plačilo za delo."

Osebne okoliščine

"Bolezen."

"Dolgotrajno bolezensko obdobje. Popolni izpad prihodka."

"Izgorelost (s katero se sicer spopadam že 2 leti)."

"Porodniška."

"Zaradi izgorelosti, posledično bolezen, ne želim in ne morem več opravljati dela na 12 urnih snemanjih ..."

Slabša plačila

"Več dela za manj denarja - več dogodkov za nižji honorar."

"Manj naročil, slabo plačana naročila, prekomerno čakanje na plačilo ..."

"Velik del letošnjega leta smo zaključevali projekte, (mizerno) plačane v lanskem."

"Manj projektov, manj plačila znotraj umetniško ustvarjalne dejavnosti."

"Delala sem na enem osebnem projektu ... v tem obdobju je mož prevzel celotno finančno breme."

Nadomestilo z umetno inteligenco

"Izguba dveh ključnih naročnikov, uporaba umetne inteligence v moji dejavnosti."

"Ker prevajam zahtevno humanistiko ... umetna inteligenca (Deepl, Google Translate) vse pobrala."

"Težko je konkurirati "brezplačni" UI."

"Prevodi humanistike se ne naročajo več – vse gre čez strojne prevajalnike."

"Zaradi konkurence UI ni več naročil v mojem področju."

Razlogi slabšega poslovanja

Neizplačila in zamude

"Zaradi zamikov izplačil v leto 2025, kar mi deloma omogoča prejeta štipendija."

"Čakam na izplačilo honorarjev in materialnih stroškov, materialne stroške mi izplačajo kot honorar (da oni ne rabijo pisat naročilnice)."

"Ostali mi bodo trije neplačani računi (naročniki so to že napovedali)."

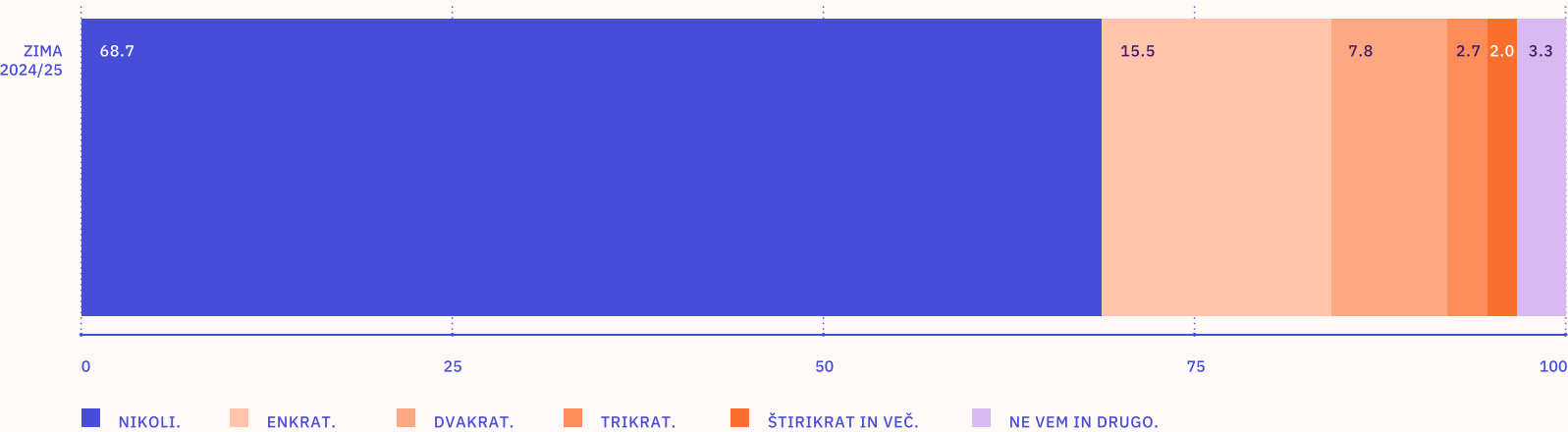
"Velik del letošnjega leta smo zaključevali projekte, (mizerno) plačane v lanskem."

"Zamujanje s plačili, odpovedovanje dogovorjenih projektov ..."

II.I: Poslovanje: plačilna ne-disciplina

68,7 % delavcev v zadnjem letu ni imelo izkušnje, da ne bi dobili plačanega projekta. Delež tistih, ki niso dobili plačila enkrat, je 15,5 %, dvakrat 7,8 % in trikrat 2,7 %. 2,0 % plačila niso dobili štirikrat in več. 3,3 % plačila niso dobili ne vem in drugo.

Slika 16: Neplačilo za opravljeno delo v zadnjem letu (v %).

"Dobil naročilo za izvedbo umetniškega dela za razstavo v javnem zavodu, a razstave potem niso izvedli in tudi niso plačali za že opravljeno delo, ki je bilo končano in pripravljeno."

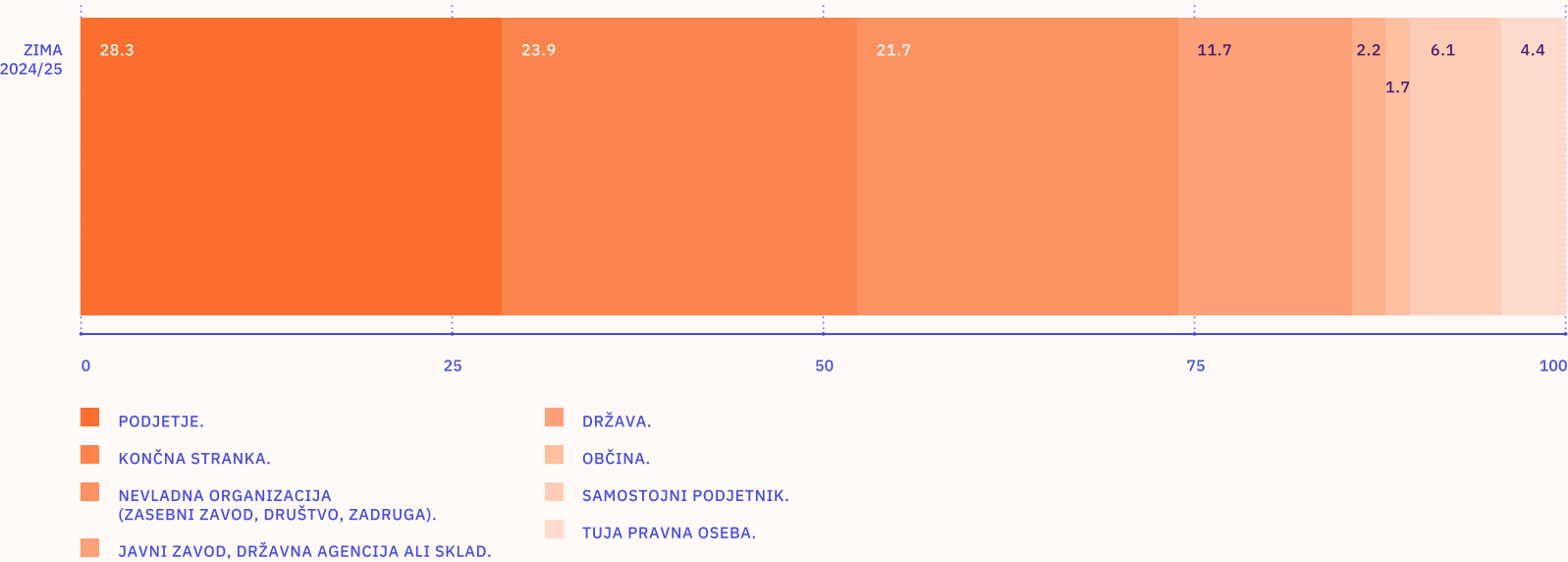
? Ste v zadnjem letu ostali brez plačila za že opravljeno delo?

Najvišja stopnja neplačevanja je na področju arhitekture in krajinske arhitekture, kjer je v zadnjem letu ostalo brez plačila vsaj enkrat 46,7 % delavcev, na področju vizualnih in intermedijskih umetnosti pa 34,1 %.

II.I: Poslovanje: plačilna ne-disciplina

Največkrat, v 28,3 %, so bili neplačniki podjetja, končne stranke v 23,9 % in v 21,7 % zasebni zavodi, društva ali zadruge. V 15,6 % so bili neplačniki javni zavodi, državne agencije ali skladi, občine ali država. V 6,1 % so bili neplačniki samostojni podjetniki, v 4,4 % pa tuje pravne osebe.

Slika 17: Neplačniki po poslovnih subjektih (v %).

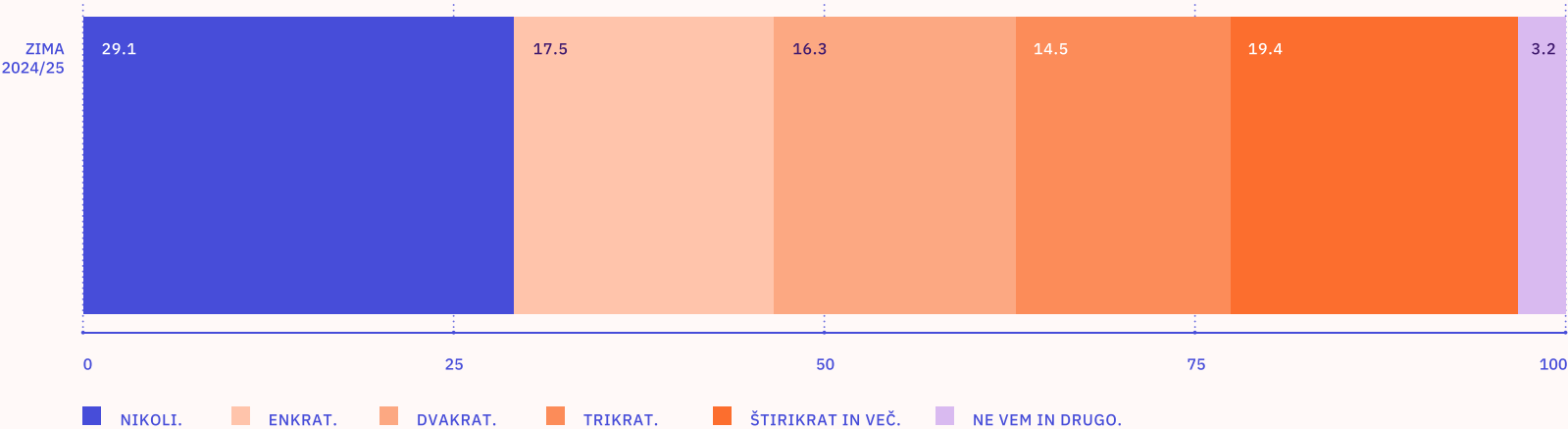
? Kdo je bil vaš zadnji neplačnik?

"Skozi leta je ostalo nekaj neplačanih razstavnin s strani zavodov, ki delujejo z javnim denarjem, za javni interes, še precej večim sem se "prostovoljno" odpovedal."

II.I: Poslovanje: plačilna ne-disciplina

29,1 % delavcem plačilo v zadnjem letu ni nikoli zamujalo. Delež tistih, ki jim je plačilo zamujalo enkrat, je 17,5 %, dvakrat je zamujalo 16,3 % in trikrat 14,5 %. 19,4 % je plačilo zamujalo štirikrat in več.

Slika 18: Zamujanje plačila za opravljeno delo v zadnjem letu (v %).

"Zamuja se z vsemi koraki - najprej s podpisom pogodbe, potem z izplačilom prve polovice honorarja, na koncu druge. Rešujem tako, da gnjavim, težim. To absolutno ni moje delo in vsi ti klici in maili mi vzamejo ogromno energije, hkrati pa je žaljivo."

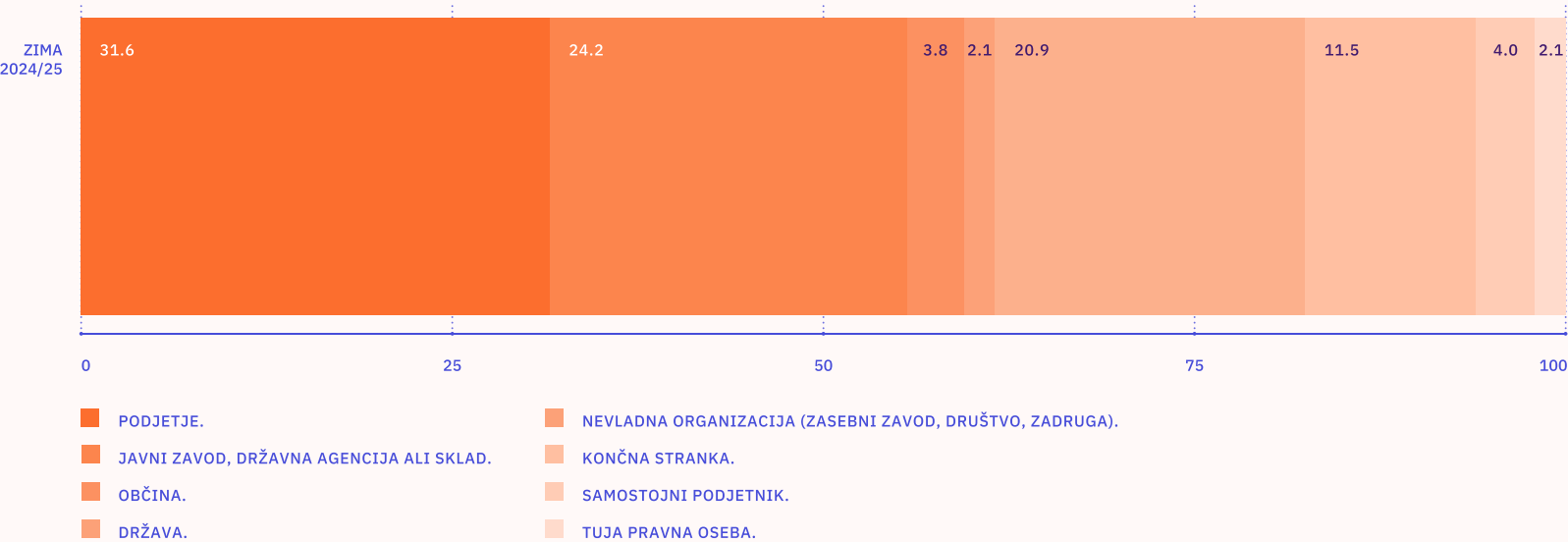
Največkrat so izplačila zamujala na področju glasbe – vsaj enkrat je plačilo zamujalo 84,4 % delavkam in delavcem. Drugo področje z najpogostejšimi zamudami so uprizoritvene umetnosti, kjer je 73,3 % delavk in delavcem vsaj enkrat zamujalo plačilo.

Ste v zadnjem letu morali čakati na plačilo, ker je plačilo zamujalo?

II.I: Poslovanje: plačilna ne-disciplina

Najpogosteje, v 31,1 %, so s plačilom zamujala podjetja, v 29,7 % pa so zamujali javni zavodi, državne agencije ali skladi, občina ali država in v petini primerov (20,6 %) nevladne organizacije. V 11, 4 % so zamujale končne stranke, v 3,9 % samostojni podjetniki, tuje pravne osebe v 2,1 %, drugi zamudniki pa v 1,2 %.

Slika 19: Zamudniki plačil po poslovnih subjektih (v %).

"Nekatera društva zamujajo precej redno, ker si mislim, da so odvisna od sredstev, ki jih včasih tudi ne dobijo ali dobijo z zamudo. Tako se je zgodilo s kar nekaj projekti v sklopu EPK GO! 2025."

🔍 Kdo je bil vaš zadnji zamudnik plačila?

II.I: Poslovanje – plačilna ne-disciplina: izkušnje delavk in delavcev

Plačilna nedisciplina v kulturno-ustvarjalnem sektorju je značilna za najrazličnejše poslovne subjekte: javne zavode in Ministrstvo za kulturo, občine, nevladne organizacije in podjetja. Zamujanje s plačili in neplačevanje v kulturno-ustvarjalnem sektorju je posledica kombinacije izigravanja sistemskih pomanjkljivosti in neravnovesja moči med naročniki in izvajalci. Ključni razlogi vključujejo kulture plačilne nediscipline javnih inštitucij, izkoriščanje svoje moči in monopolnega položaja, podcenjevanje ustvarjalnega dela in odvisni, pogosto prekarni, položaj delavcev.

Delavke in delavci razvijajo različne strategije samozaščite kot odgovor na pomanjkanje sistemske zaščite in plačilne kulture. Najpogostejše uporabljene taktike so: pogodbe vnaprej, dosledno pošiljanje opominov, pravno podporo, izogibanje ponovnemu sodelovanju z neplačniki in v nekaterih primerih zahtevo po plačilu vnaprej.

Delavke in delavci kot rešitev vseprisotne plačilne nediscipline predlagajo sistemske rešitve za njeno odpravo. Kot ključne izpostavljajo: zakonsko ureditev plačil in sankcij, obveznost pogodb in njihovo standardizacijo, pohitritev in izboljšavo mehanizmov izterjav, sankcioniranje naročnikov z nezmožnostjo prijav na razpise, kolektivne pogodbe in zagotovitev minimalnih plačnih standardov.

Plačilna nedisciplina najrazličnejših naročnikov

Ministrstvo za kulturo

"MK je potreboval skoraj 2 meseca za plačilo. Na FURS moram pa jaz kot samozaposlena oddat DDV v 8 dneh."

"Ministrstvo za kulturo. Zamude v mesecih. Nihče ne nosi odgovornosti, nihče ne odgovarja, samo čakaš."

"Imam projekt podprt z MK in čakam že tretji mesec, da nakažejo sredstva. Medtem naj plačujem sodelavce, prostore in vse ostalo iz zraka?"

"Tudi javni razpisi MK. Od podpisa pogodbe do nakazila lahko minejo trije meseci. Čeprav so to sredstva, ki bi morala biti zagotovljena."

"Najbolj tragikomičen primer je razpis MK, kjer ti odobrijo projekt, ti začneš z delom, MK pa še 3 mesece po začetku dela ne nakaže ničesar. Medtem pa ti moraš normalno izpeljati vse."

"Ironično je, da ministrstvo, ki naj bi varovalo interese kulture, kulturo sistematično duši z neplačevanjem."

"V enem primeru se je zgodilo, da je MK izplačal sredstva po tem, ko smo že zaključili projekt. Seveda z velikim minusom na računu in dolgovi."

"Z MK imamo pogodbo, pa kljub temu ne spoštujejo nobenih rokov. Brez opravičila ali pojasnila."

"Ministrstvo za kulturo si lahko privošči zamude, ker ve, da izvajalci nimamo nobenega vpliva ali moči, da bi jih prisilili v plačilo."

"Vsako leto znova čakam mesece na sredstva MK. Ko sem enkrat poklical, zakaj ni še nakazila, so rekli, da imajo administrativne zastoje. Vedno isto."

Plačilna nedisciplina najrazličnejših naročnikov

Javni kulturni zavodi

"Da, obstajajo določeni javni zavodi (gle-dališča, muzeji), ki sistematično zamujajo s plačili tudi po več mesecev. Zaposleni so zaščiteni, izvajalci na zunanjih podjemnih pogodbah pa nimamo skoraj nobene zaščite. In včasih je to tudi dobesedno 'ker se jim lahko'."

"Največkrat so zamude pri večjih javnih ustanovah, kjer plačila ureja računovodstvo na drugem koncu države. Nihče ne ve, kdo je odgovoren."

"Javni zavodi si jemljejo po 60–90 dni časa za plačilo, kar se zdi normalno, čeprav ni. Na račun samozaposlenih si izboljšujejo likvidnost."

"Gledališča se včasih izgovarjajo, da nimajo še potrjenega programa ali da niso prejeli sredstev, zato ne plačajo mesece. Vmes pa mi plačujemo prispevke."

"Z muzeji sem vedno v skrbah, ker se plačila zavlečejo. Niti se ne opravičijo. Samoumevno jim je, da se bo čakalo. Ker pa so večji in 'ugledni', si to dovolijo."

Občine

"Najslabša izkušnja je bila z občinskim festivalom, kjer sem čakal/a 7 mesecev na honorar. Vedno nova oseba, vedno nova razlaga zakaj še ne bo plačila."

"Z občinami je najhuje. Pošlješ račun, nič se ne zgodi. Pokličeš, nihče ni odgovoren. Eno leto sem čakal, da so poravnali znesek 400 evrov."

"Občine so moj največji dolžnik. Zdi se jim, da delamo za hobi, zato si lahko privoščijo ignoranco."

"Največje zamude pri plačilih so bile s strani lokalne občine – niso upoštevali roka iz pogodbe in se niso odzivali na opomine."

"Občinski proračuni očitno niso predvideli izplačil za umetnike. Jaz pa sem od tega odvisna. Nikogar ne briga."

Nevladne organizacije

"Nekatera društva zamujajo, ker nimajo tekočih sredstev – razpisna sredstva pridejo z zamudo in tako tudi honorarji. Ampak nikoli ni jasno, kdaj bo."

"Nevladniki pogosto zamujajo. Ne zato, ker bi hoteli, ampak ker so tudi sami ujeti v sistem poznih nakazil in premalo rezerv."

"Društva so pogosto premajhna, da bi imela likvidnost. Ampak če ne morejo zagotoviti izplačila, naj ne naročajo storitev."

"Z ene nevladne organizacije sem še po dveh letih čakal na plačilo za projekt. Nihče več ni zaposlen, nihče ne ve, kdo je odgovoren."

"Z NVO imam dobre in slabe izkušnje. Nekateri so izredno korektni, drugi pa nimajo nikakršnega sistema in je vse prepuščeno prostovoljni energiji."

"Zasebniki si pogosto dovolijo ignoranco, ker vedo, da bo izvajalec popustil – če ne zdaj, pa naslednjič, ko bo spet iskal delo."

"Največja zamuda plačila je bila od zaseb-

Plačilna nedisciplina najrazličnejših naročnikov

nega producenta, ki je sicer izredno znan, a očitno misli, da so umetniki prostovoljci."

"Zasebniki zahtevajo profesionalen nastop in natančnost, sami pa ne spoštujejo rokov plačila – ironija."

"Zasebniki največkrat nimajo pogodbe, ne napišejo pogojev, nato pa odlašajo s plačili. Ker nimam podpisa, sem brez možnosti za tožbo."

"Imela sem že primer, da sem morala angažirati odvetnika, da sem izsilila plačilo od zasebnega podjetja, ki ni želelo priznati že dogovorjenega zneska."

Razlogi plačilne nediscipline naročnikov

Kultura plačilne nediscipline javnih inštitucij

"Vse javne inštitucije zamujajo z izplačili, MK in ZVKDS po več mesecev. Ne gre za denar, gre za birokracijo in nespoštovanje osnovnih dogovorov."

"MK zamika izplačila, ker pride do zamud v administraciji, razpisi so dolgotrajni in izvedbeni roki neupoštevani."

"Ministrstvo in občine imajo katastrofalne interne postopke – računi romajo od mize do mize, medtem pa si ljudje sposojajo denar za preživetje."

"Upravičeno bi bilo, da bi država kot naročnik delovala kot zgled, pa je pogosto najpočasnejša."

"Javna uprava funkcionira v nekem paralelnem svetu, kjer očitno nihče ne odgovarja za zamude, ki uničujejo eksistenco kulturnikov."

Neučinkoviti / neobstoječi mehanizmi sankcij

"Problem je, da nihče ne nosi posledic za zamude. Lahko zamujajo, ker ni nobene kazni."

"Tudi ko prijavimo zamudo, ni odziva. Nobenega mehanizma ni, ki bi zaščitil izvajalca."

"Ker je sistem nastavljen tako, da lahko dolžnik izigrava izvajalca brez posledic."

"Ko se ti zgodi neplačilo, si prepuščen samemu sebi. Če nimaš za odvetnika, izgubiš vse."

"Enostavno vedo, da si jih ne moremo privoščiti tožiti, zato si to lahko privoščijo znova in znova."

Moč in monopolni položaj naročnikov

"Ker gre pogosto za velike ustanove – zavodi, občine, ministrstva – si lahko privoščijo ignoriranje."

"Mnogi naročniki vedo, da jim izvajalec ne bo upal oporekati, saj se boji, da ne bo več povabljen k sodelovanju."

"Večje institucije, sploh če gre za javne, delujejo po logiki – počakaj, bo že pozabil, ali pa mu bo preveč nerodno pritiskati."

"Ker vedo, da je kulturnik odvisen od njih – ker je to en redkih razpisov, ki jih sploh dobi."

"Zato ker imajo moč in ker vejo, da jim nič ne moremo – ker potrebujemo reference in redke priložnosti za delo."

Razlogi plačilne nediscipline naročnikov

Sistemsko podcenjevanje ustvarjalnega dela

"Ker v kulturi velja, da je delo neprecenljivo – torej tudi ni treba zanj plačati na čas."

"Delodajalci razumejo, da bomo vedno 'nekaj naredili', tudi če zamujajo z denarjem."

"Umetniško delo se dojema kot hobi – zato ni občutka nuje, da je treba za hobi pravočasno plačati."

"Kultura je vedno zadnja – tudi pri prioritetah za plačila, sploh če pride do rebalansa ali varčevanja."

"Zato, ker si kulturnik – to pomeni, da ne smeš 'težiti', ker naj bi delal iz veselja in ne za denar."

Nemoč in prekarnost delavcev

"Ker smo samozaposleni, nas nihče ne zaščiti. Lahko čakamo in čakamo, nihče pa se ne zmeni."

"Ker vedo, da bomo raje pogoltnili jezo in nadaljevali, kot pa tvegali izgubo prihodnjih sodelovanj."

"Samozaposleni nimamo sindikata, nimamo zaledja, zato lahko z nami ravnaajo kot da nismo ljudje."

"V kulturnem sektorju je skoraj vsem jasno, da lahko samozaposlene zlorabiš – ker nimajo časa, znanja ali denarja za pravni boj."

"Tudi ko greš na sodišče, si medtem brez dohodka – to si prekarci težko privoščimo."

Strategije samozaščite delavcev

Pogodba pred začetkom dela

"Po težkih izkušnjah zahtevam pogodbo pred začetkom dela. Če ni podpisana, ne začnem."

"Vedno znova poudarjam, da brez pogodbe ne delam. To je edini dokument, s katerim lahko karkoli dokažem."

ā"Pogodba vnaprej, brez izjeme. Čeprav to včasih pomeni, da izgubim delo."

"Samo še pogodbe vnaprej. Čeprav včasih to upočasni zadeve, je vredno za miren spanec."

"Zahtevam jasno pogodbo z rokom plačila. Če ni podpisa, ni nastopa."

"Po večih slabih izkušnjah se ne pustim več prepričat v 'bomo podpisali kasneje'."

"Nikoli več brez pogodbe – to je moj minimum."

"Sodelujem samo s tistimi, ki pogodbo pripravijo vnaprej. Sicer zavrnem sodelovanje."

"Sporazum v pisni obliki je nujen. Po ustnem dogovoru sem bila že večkrat izigrana."

"Pred vsakim nastopom zahtevam pogodbo, tudi če gre za honorar v vrednosti 100 evrov."

Opomini in vztrajanje pri rokih plačila

"Če plačila ni po 30 dneh, pošljem opomin. Po dveh opominih sledijo obresti."

"Zelo sem striktna – opomin že naslednji dan po zamudi, z obrestmi po ZPOMZO-1."

"Imam pripravljen opomin v Wordu in ga samo pošljem – avtomatizirano."

"Opomin, nato telefonski klic. Če ni odziva, ne sodelujem več s tem naročnikom."

"Načeloma čakam največ 14 dni. Potem se začne postopno ukrepanje – najprej opomin, nato prijava."

"Pošiljam opomine in jasno napišem datum zamude ter zakonitost zahtevka."

"Opomine vedno pošljem priporočeno, da imam dokazilo."

"Opominov se držim kot roka iz pogodbe. Če to ni dovolj, grožnja z odvetnikom pomaga."

"Če ni plačila do roka, se oglasim osebno – ne ignoriram več."

"Prvi opomin je prijazen, drugi pa že z opozorilom na pravno pot."

Pravno varstvo

"Enkrat sem šel do konca – tožba. Plačali so z obrestmi, a je trajalo leto in pol."

"Če ni odziva na opomine, angažiram prijatelja pravnika – potem se premakne."

"Zdaj imam pravno svetovalko, ki napiše uraden dopis. Deluje veliko bolje."

"Dvema naročnikoma sem moral poslati izvršbo. To mi je povzročilo dodatne stroške, ampak zdaj plačujeta redno."

"Ko enkrat groziš s pravnim postopkom, se stvari običajno hitro uredijo."

"Včasih pomaga že to, da omenim ime odvetnika, s katerim sodelujem."

Strategije samozaščite delavcev

"Tožba je zadnja možnost, ampak sem jo že uporabila – sodišče je odločilo v mojo korist."

"Če naročnik ignorira vse, sprožim postopek na sodišču. Drugače ne gre."

"Zavezal sem jih k plačilu z uradnim opominom in grožnjo s prijavo inšpekciji."

"Odvetnik mi je pomagal sestaviti opozorilo pred tožbo – to je bilo dovolj."

Prekinitev sodelovanja

"Z naročniki, ki zamujajo, ne sodelujem več. Imam seznam in ga redno posodabljam."

"Če plačilo zamuja več kot enkrat, ne sodelujem več. Pika."

"Delam samo še s preverjenimi. Če zamujajo, zabeležim in se ne vrnem."

"Enkrat zamudiš – mogoče. Dvakrat – nikoli več."

"Počasi ustvarjam lasten register neplačnikov in ga delim z drugimi kolegi."

"Slabe izkušnje delim z drugimi – solidarnost je edina obramba."

"Nekaj let sem verjela v 'drugo priložnost', zdaj ne več."

"Ne sprejemem ponovnega povabila od organizatorjev, ki so že zamujali."

"En dogodek sem odpovedal vnaprej, ker sem vedel, da ne bodo plačali."

"Enkrat sem zahtevala plačilo pred nastopom. Ko niso hoteli, sem se obrnila in šla."

Plačilo vnaprej ali akontacija

"Zdaj delam le s 50 % plačila vnaprej. Sicer ne začnem."

"Akontacija je moj način zaščite – če je ni, ni sodelovanja."

"Nekatere organizacije razumejo – polovico vnaprej, polovico po izvedbi."

"Za večje projekte zahtevam predujem. Drugače ne tvegam več."

"Plačilo vnaprej za material, potne stroške ali vsaj prvi obrok – to mi je minimum."

"Samo še vnaprejšnje plačilo. Vse drugo je prenaporno."

"Akontacija pomeni tudi resnost naročnika. Če je ni, gre za tvegano delo."

"Vnaprejšnje plačilo je edina zaščita, ko ni pogodbe."

"S koncerti imam zdaj dogovor, da se plača najmanj 30 % ob podpisu pogodbe."

"Delam le z organizatorji, ki razumejo, da umetniki nimamo rezerve za zamude."

Sistemske rešitve plačilne nediscipline

Zakonska ureditev obveznosti plačil in sankcij

"Ureditev zakonskih obveznosti glede rokov plačil, z možnostjo takojšnjih sankcij za zamude – podobno kot pri DDV."

"Zakon mora jasno določiti, da je zamuda več kot 30 dni avtomatski prekršek. Inšpektorat mora imeti moč ukrepanja."

"Zamujanje bi morali sankcionirati kot kršitev delovnega odnosa – tudi za samozaposlene. Ni razloga, da smo manj zaščiteni."

"Predlagam vzpostavitev črne liste naročnikov z zamudami, ki bi bila javno dostopna."

"Zamude nad 60 dni naj se samodejno prijavijo FURS-u. Zakaj samo mi poročamo, oni pa nič?"

Obveznost pogodb in njihova standardizacija

"Brez podpisane pogodbe se ne bi smelo izvajati nobene dejavnosti. To mora biti zakonska zahteva."

"V zakonu bi moral obstajati obrazec za tipizirano pogodbo, ki bi vseboval vse ključne pogoje – rok, višino plačila, sankcije."

"Za vsa javna sredstva naj bo predpisana pogodba z rokom plačila 30 dni. Če zamujajo, so izključeni iz prihodnjih razpisov."

"Zahtevamo minimalne standarde pogodb, podobno kot imajo zaposleni kolektivne pogodbe."

"Ni nobene kontrole nad pogodbami – vsak naročnik si jih izmisli po svoje. Ministerstvo bi moralo narediti predlogo."

Pohitritev in izboljšava mehanizmov izterjav

"Predlagam oblikovanje mehanizma hitre izterjave – digitalna platforma, kamor prijaviš zamudo in se začne avtomatski postopek."

"Podoben model kot pri zavarovanju terjatev – če naročnik ne plača, ti država ali sklad povrne vsaj delno."

"Naj ministrstvo vzpostavi pravno pisarno, ki bi pomagala samozaposlenim s svetovanjem ali pripravo opominov."

"Ustanovitev sklada za zaščito samozaposlenih v primeru neplačila."

"Ko ne dobiš plačila, bi moral imeti možnost prijaviti na enotni portal, kjer bi se začel postopek izvršbe."

Sistemske rešitve plačilne nediscipline

Neplačnike se sankcionira z nezmožnostjo prijav na razpise

"Če naročnik zamudi, naj izgubi pravico do naslednjega razpisa. Naj se razpiše javno, kdo je kršil pogoje."

"Naj ministrstvo vodi evidenco zamud in to upošteva pri ocenjevanju razpisov."

"Financiranje naj bo pogojeno z dokazilom o poravnanih obveznostih do vseh sodelavcev."

"Javne institucije, ki redno zamujajo, bi morale dobiti rumeni karton."

"Zakaj lahko organizator dobi več milijonov iz proračuna, če pa ne poravna osnovnih obveznosti do nastopajočih?"

Kolektivne pogodbe in minimalni plačni standardi

"Zakonita minimalna urna postavka bi rešila marsikaj. Trenutno ni nobenih standardov."

"Kolektivna pogodba je edini način, da imamo osnovne pogoje vsi enake."

"Z organiziranim sindikalnim delovanjem bi se te stvari reševale hitreje."

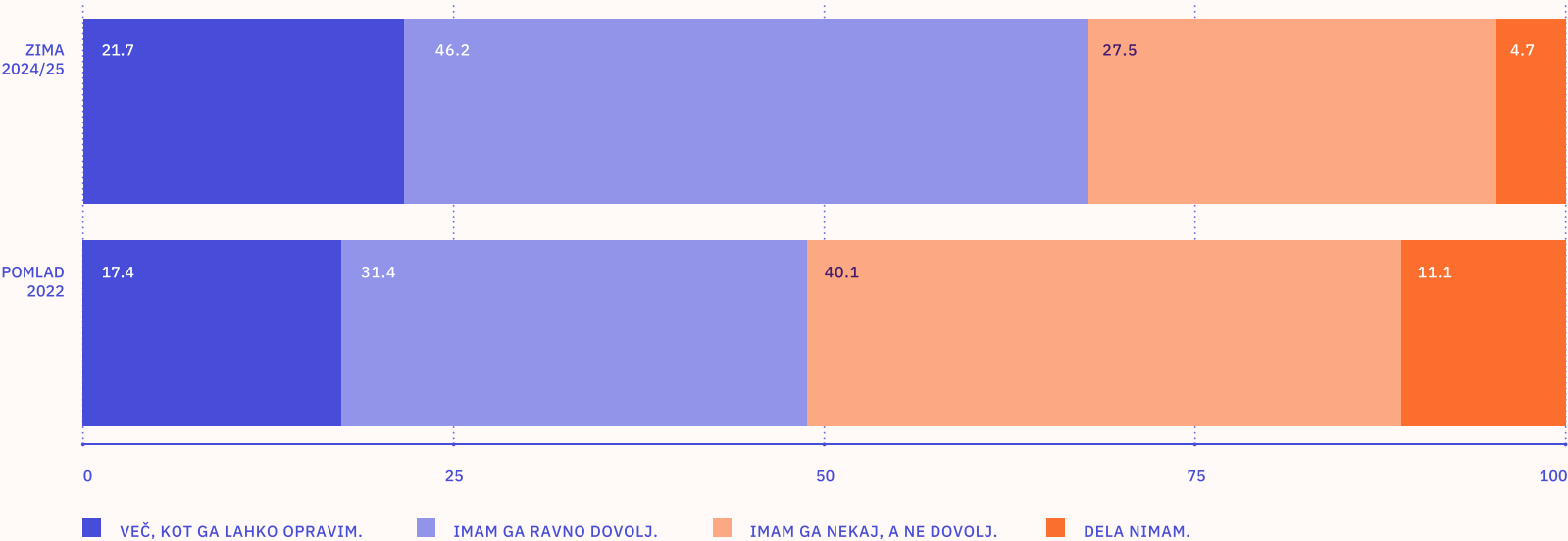
"Tako, ko bi obstajal dogovor o minimalnih standardih, bi imeli osnovo za pritožbe."

"Zagotavljanje osnovnih pravic prek kolektivne pogodbe mora biti prednostna naloga države."

II.I: Poslovanje: trenutno poslovanje

Tretjina (32,2 %) delavk in delavcev v zimi 2024/25 nima dela ali nima dovolj dela za preživetje. 46,2 % jih ima dela ravno dovolj, petina (21,7 %) pa ga ima več, kot ga lahko opravi. V primerjavi s pomladjo 2022 je delež tistih delavk in delavcev, ki imajo dela dovolj ali celo več, kot ga lahko opravijo, višji za 19,1 %.

Slika 20: Delež plačanega dela v zimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

"Lani sem na mesečni ravni sodelovala z eno organizacijo in prejela redni honorar. Letos in v prihodnjem letu takega sodelovanja ni, zato že vem, da so prihodki nižji od lani."

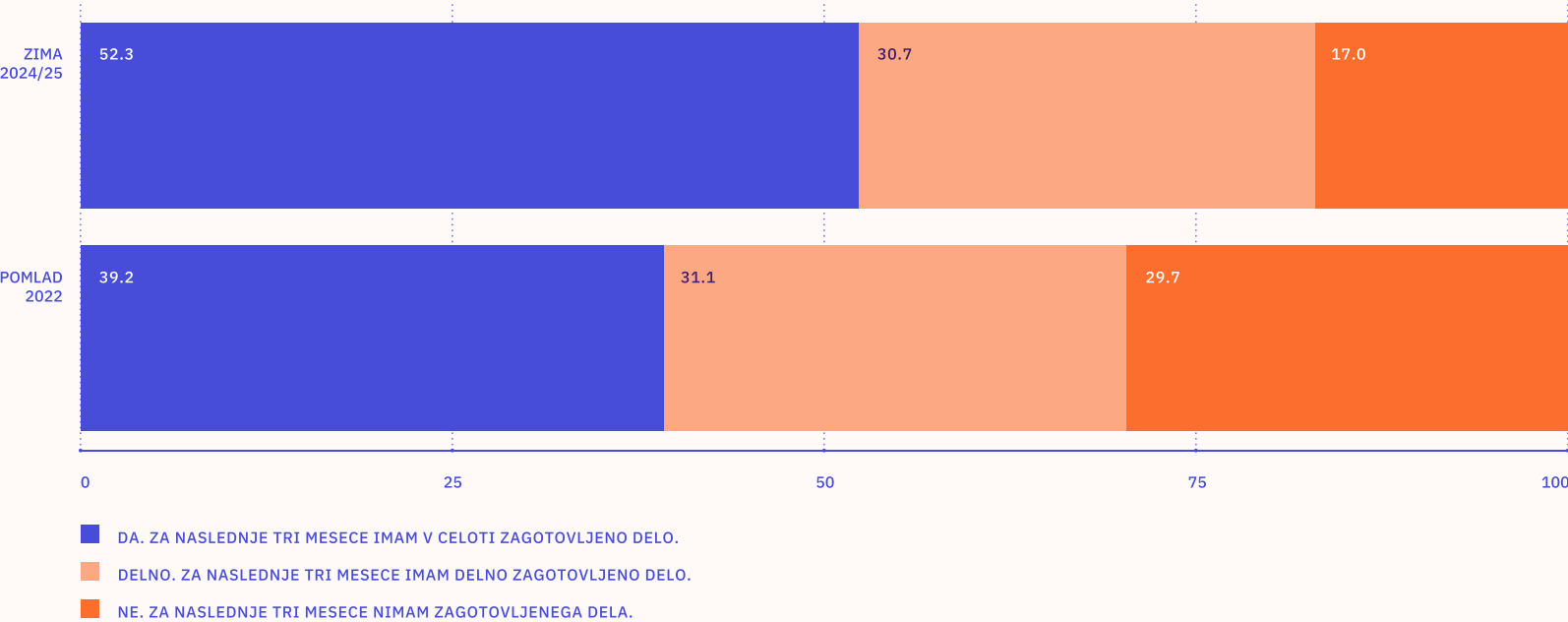
? Koliko plačanega dela imate trenutno?

II.I: Poslovanje: trenutno poslovanje

Več kot polovica delavk in delavcev (52,3 %) je imelo v zimi 2024/25 za naslednje tri mesece zagotovljeno delo. 30,7 % jih je imelo delo vsaj delno zagotovljeno. 17,0 % pa dela v naslednjih 90 dneh ni imelo zagotovljenega.

V primerjavi s pomladjo 2022 je delež ljudi, ki sploh nimajo ali nimajo v celoti zagotovljenega dela v naslednjih treh mesecih, upadel za 13,1 %.

Slika 21: Delež zagotovljenega dela za naslednje tri mesece v zimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

Ali imate za naslednje tri mesece že zagotovljeno delo?

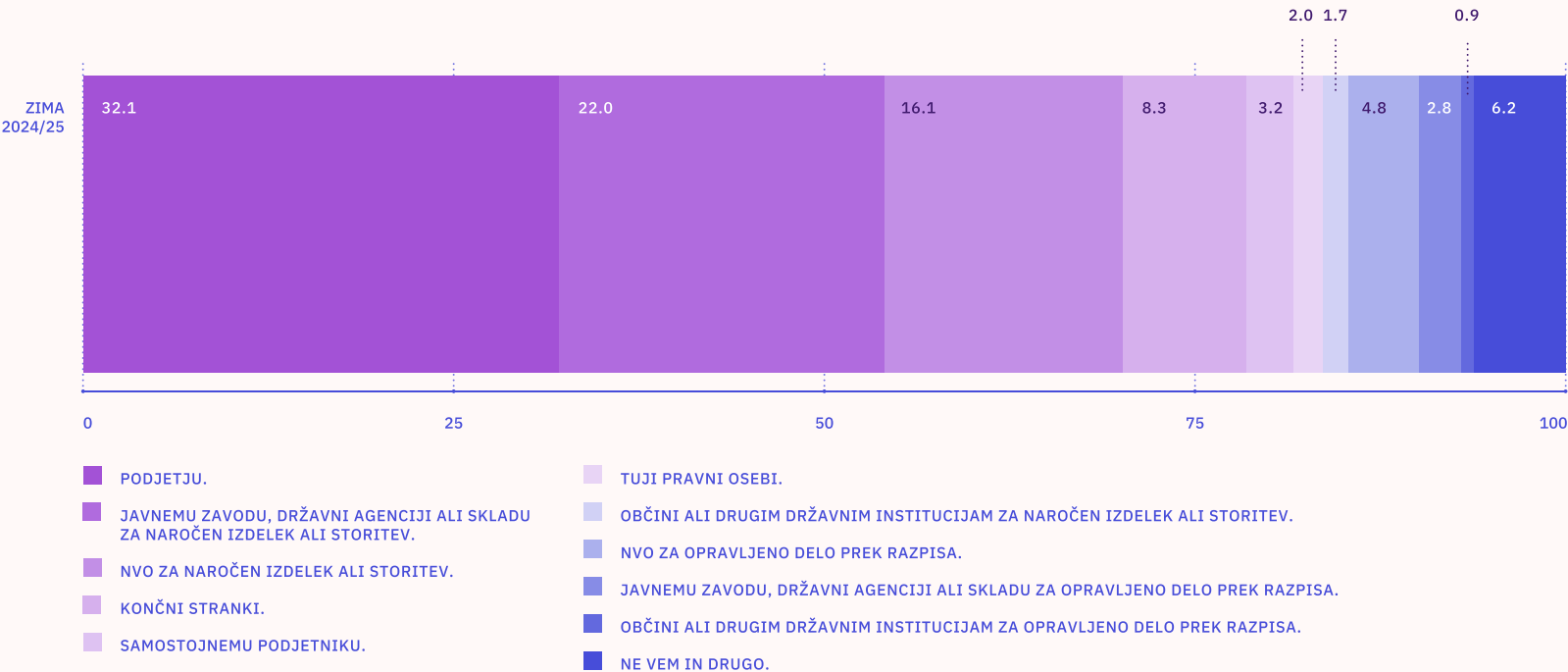
"Tudi jaz imam trenutno več bolje plačanega dela kot lani. Še vedno pa je situacija zelo prekarna."

II.I: Poslovanje: trenutno poslovanje

Zadnji izdan račun so delavke in delavci izdali v 85,4 % za naročen izdelek ali storitev. Zgolj v 8,5 % je šlo za račun izdan za razpisna sredstva.

Največ računov za izdelke ali storitve so delavke in delavci izdali podjetjem (32,1 %), nato javnim zavodom, agencijam ali skladom (22,0 %) ter nevladnim organizacijam (16,1%). Največ računov za razpisna sredstva, čeprav samo 4,8 %, so delavke in delavci izdali nevladnim organizacijam.

Slika 22: Zadnji izdan račun glede na poslovni subjekt (v %).

? Komu ste izdali zadnji račun za svoj izdelek ali storitev?

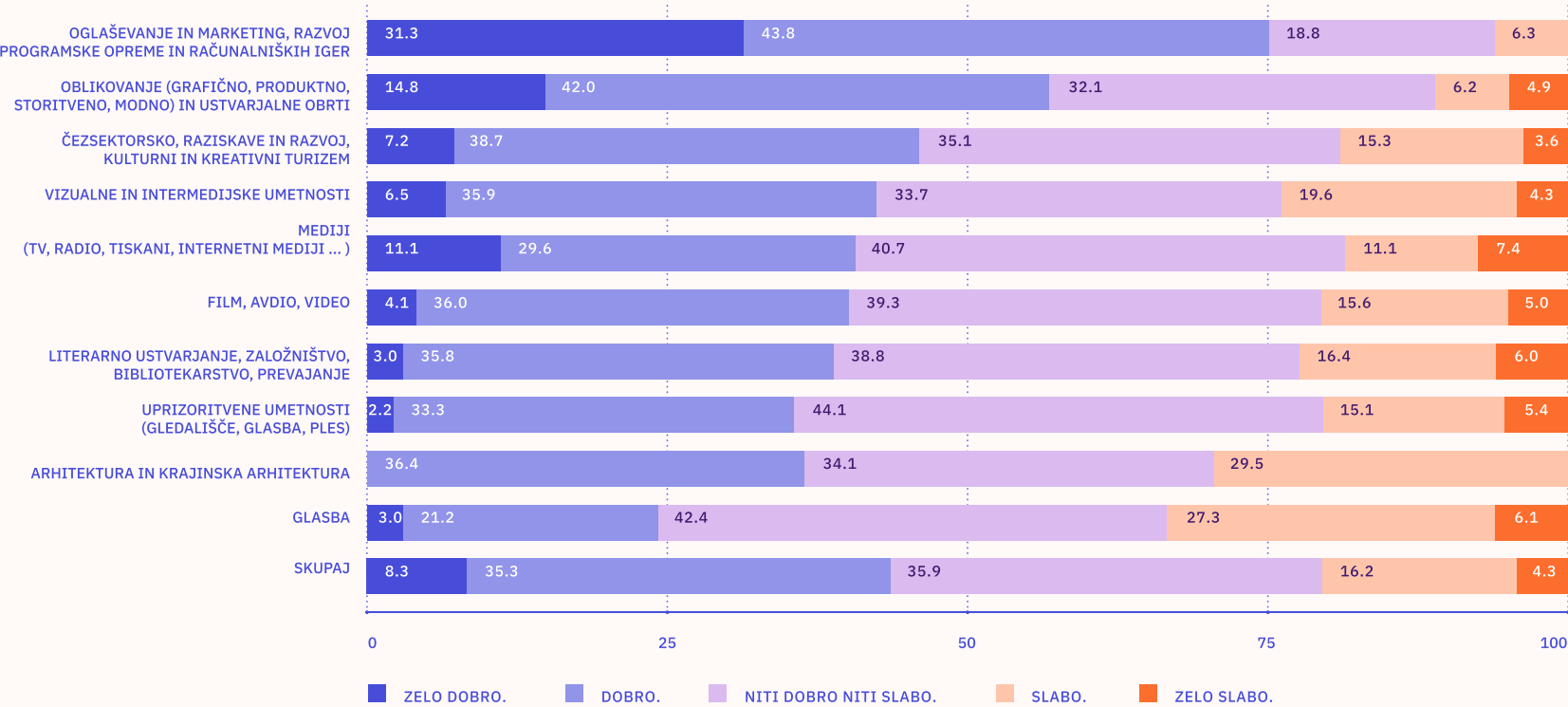
"Čakam plačilo javnega zavoda, za katerega sem delo opravila konec oktobra, račune, vezane na različne naročilnice, pa izdala novembra (sedaj je januar). Menda preverjajo, kje se je zataknilo. Plačali so enega od treh računov."

II.I: Poslovanje: trenutno poslovanje

Zadovoljstvo z višino zadnjega plačila kaže, da bilo 43,6 % delavk in delavcev z njim zadovoljnih, 35,9 % ga je ocenilo kot niti dobro niti slabo. Slabo in zelo slabo plačilo je prejela petina anketiranih (20,5 %).

Najvišje je zadovoljstvo s plačilom v oglaševanju, marketingu ter razvoju računalniških iger in programske opreme, saj jih je kar tri četrtine (75,1 %) plačilo ocenilo kot dobro ali zelo dobro. Visoko zadovoljstvo z zadnjim plačilom je značilno še za oblikovanje – 56,8 % delavk in delavcev ga je ocenilo kot dobro ali zelo dobro. Nizko zadovoljstvo z zadnjim plačilom je značilno za glasbenike, saj je tretjina (33,4 %) delavk in delavcev tega označilo za slabega ali zelo slabega.

Slika 23: Ocena višine zadnjega plačila, skupaj in po podpodročjih (v %).

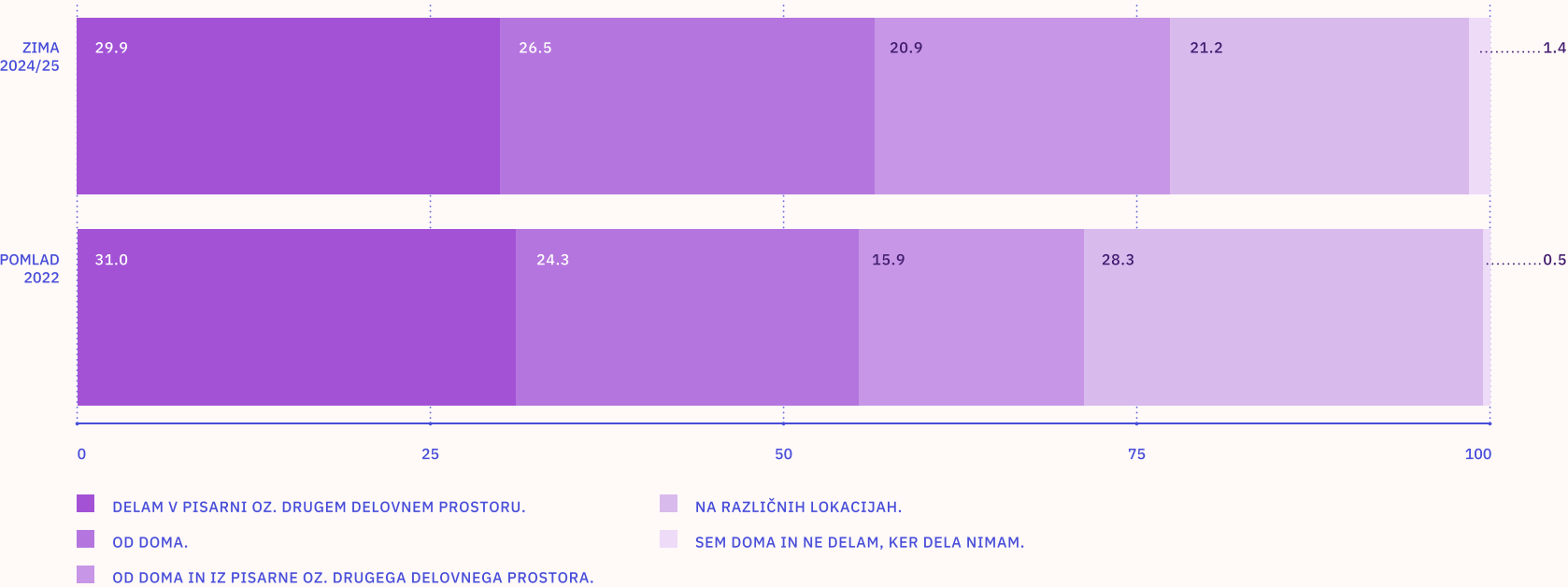
🔍 Kako bi ocenili višino tega plačila glede na vloženo delo?

"Včasih na začetku izgleda da bom plačana, da bom dobro plačana... potem pa obseg dela toliko zraste da sem spet podplačana. Včasih če nisi pripravljen sodelovati z nekom, pridejo zamere, in te ne kličejo več, a če te ne kličejo več, lahko kar umreš."

II.II Delovno okolje in delovni pogoji: prostor in oprema

Danes od doma ali od doma in iz pisarne oz. drugega delovnega prostora dela 46,7 % delavk in delavcev, medtem ko jih je v pomladi 2022 delalo 40,2 %. Trije od desetih delajo samo v pisarni, delež, ki je med leti podoben. V zimi 2024/25 je v primerjavi z 2022 zaznan upad tistih, ki delajo na različnih lokacijah.

Slika 24: Lokacija delovnega prostora v zimi 2024/25 v primerjavi s 2022 (v %).

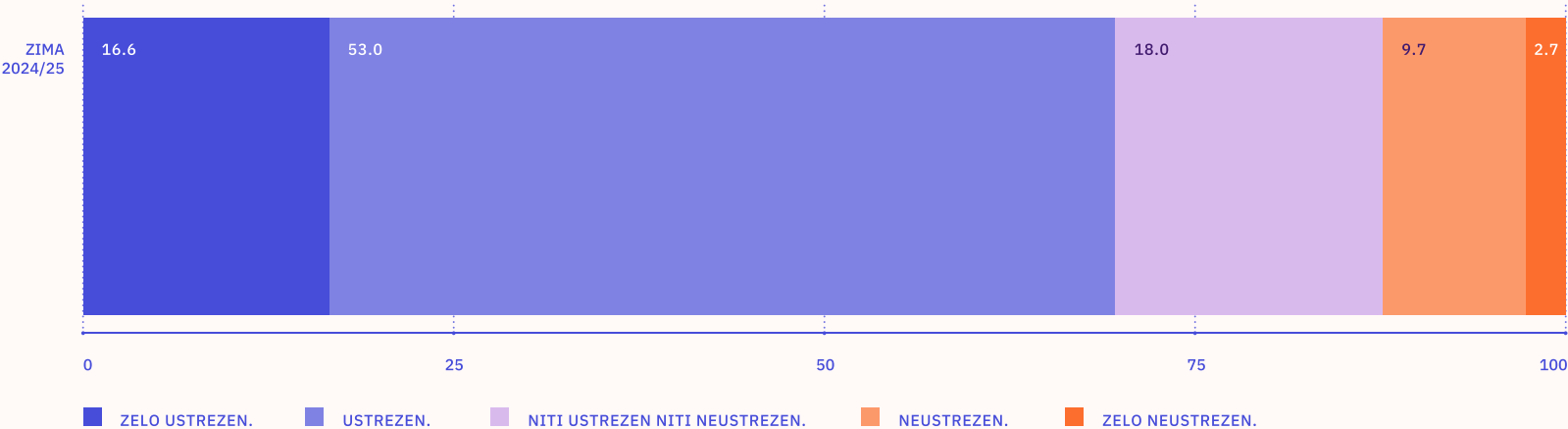
28,3 % delavk in delavcev nima sodelavcev, enega do tri sodelavce ima 17,2 %, od štiri do deset 24,1 %. Več kot deset sodelavcev jih ima 30,4 % delavcev. 54,7 % delavk in delavcev ni pravno povezanih z drugimi delavci, 13,7 % z enim do tremi, 10,3 % s štirimi do desetimi sodelavci. Z več kot desetimi jih je pravno povezanih 21,3 %.

🔍 Kje najpogosteje delate?

II.II Delovno okolje in delovni pogoji: prostor in oprema

69,6 % delavcev dela v zelo ustreznem ali ustreznem delovnem prostoru, 18,0 % niti v ustreznem niti neustreznem. Delovni prostor 12,4 % delavcev je neustrezen ali zelo neustrezen.

Slika 25: Ustreznost delovnega prostora glede na potrebe delavk in delavcev (v %).

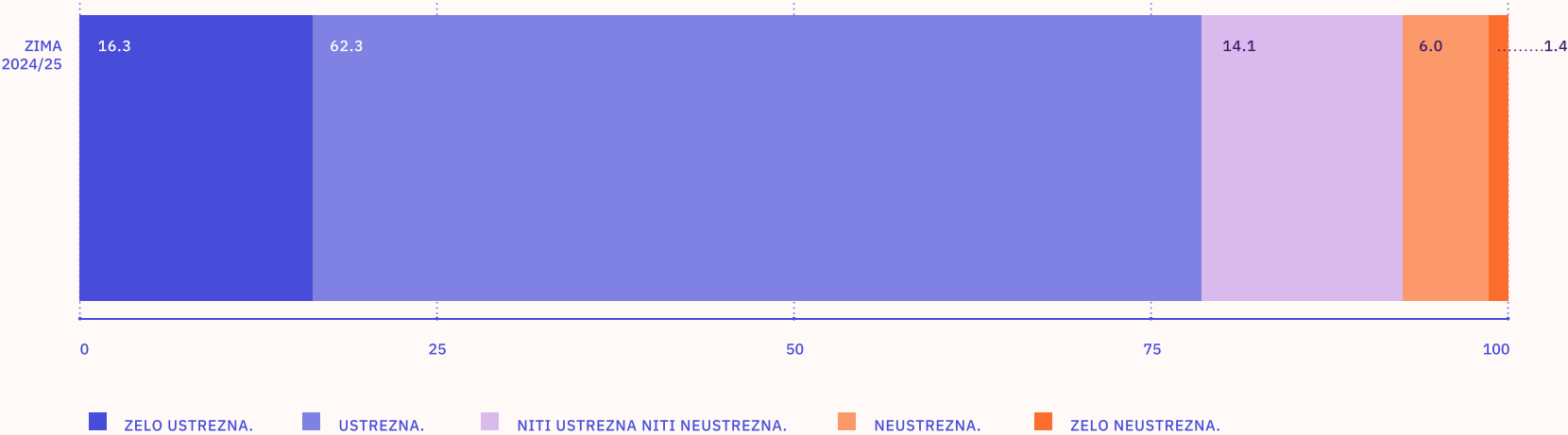
? Za potrebe vašega dela je delovni prostor, v katerem največkrat delate:

"Delo od doma je pogojeno s prihodom otrok domov s šole. Velikokrat je potrebno dodatno večerno delo."

II.II Delovno okolje in delovni pogoji: prostor in oprema

78,5 % delavcev ima zelo ustrezno ali ustrezno delovno opremo, oprema 14,1 % delavcev ni niti ustrezna niti neustrezna, medtem ko ima neustrezno ali zelo neustrezno opremo 7,4 % delavcev.

Slika 26: Ustreznost delovne opreme glede na potrebe delavk in delavcev (v %).

? Za potrebe vašega dela je delovna oprema, ki jo uporabljate:

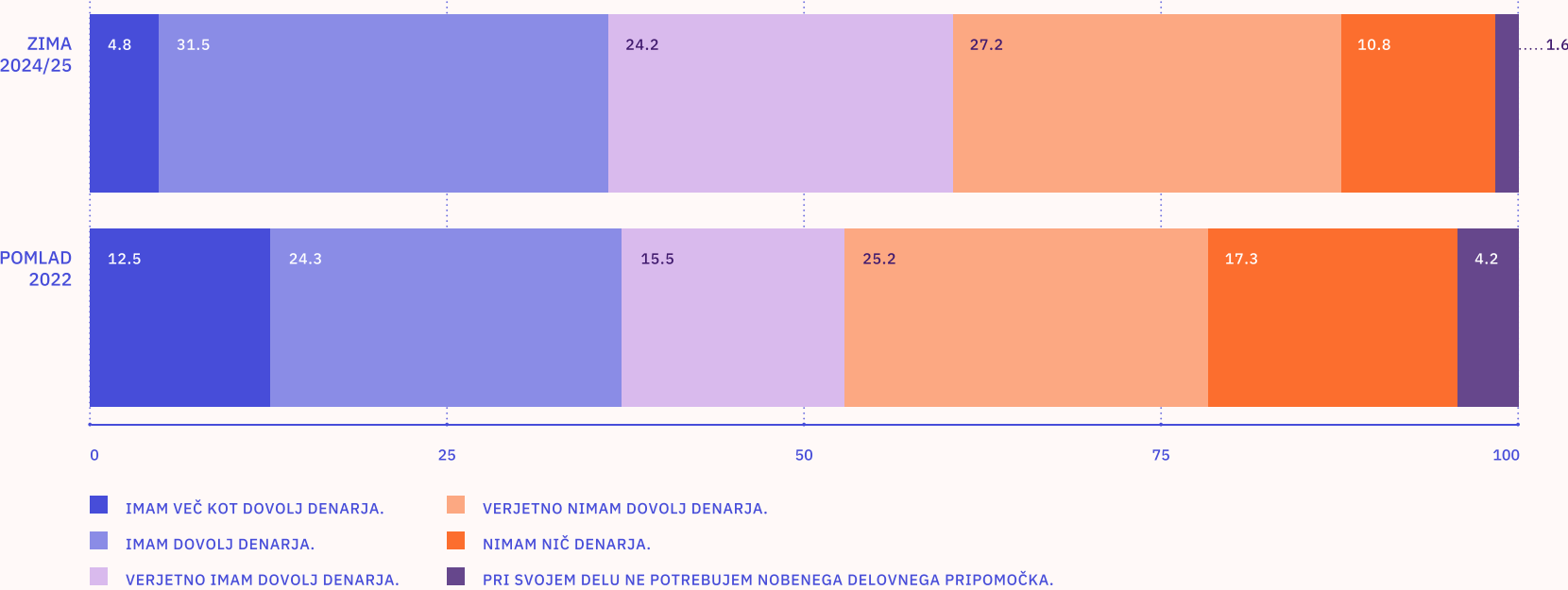
"Delovna oprema je srednjega ali pa celo nizkocenovnega razreda kar se kaže pri sami funkcionalnosti in uporabnosti."

II.II Delovno okolje in delovni pogoji: prostor in oprema

Če bi se danes pokvaril glavni delovni pripomoček, kot je npr. računalnik, glasbeni inštrument, šivalni stroj ... 38,0 % delavk in delavcev ne bi imelo denarja, da bi ga nadomestili. Brez težav bi novo delovno orodje kupilo 36,3 % delavk in delavcev.

V primerjavi s pomladjo 2022 delež tistih, ki si lahko nadomestijo delovni pripomoček, ostaja identičen, medtem ko se je za 4,5 % zmanjšal delež tistih, ki ga ne morejo nadomestiti.

Slika 27: Ne-zmožnost nakupa najpomembnejšega delovnega pripomočka pozimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

❓ Če bi se vam danes pokvarilo vaše najpomembnejše delovno orodje (npr. računalnik, delovni stroj, glasbeni inštrument ...), ali imate dovolj denarja, da bi si lahko takoj kupili nadomestno?

"Če se mi karkoli pokvari, ali recimo izgubim očala, ne morem več delati."

II.II Delovno okolje in delovni pogoji: izkušnje delavk in delavcev

Zadovoljstvo z delovnim prostorom in opremo delavcev je pogojeno z lastnim vložkom in privilegiji, kot so dostop do lastnega prostora, funkcionalna opremljenost in ustrezna razmejitev prostora.

Najpogostejši razlog nezadovoljstva je neustrezen prostor za delo doma, kjer primanjkuje ločenih sob, miru in udobja. Delavke in delavci kot problematično izpostavljajo zastarelo ali neustrezno delovno opremo, ki si je zaradi finančnih omejitev ne morejo privoščiti nadomestiti. Pogosta težava je tudi hrup in pomanjkanje zasebnosti ter nezmožnost financiranja primerne prostora za ustvarjanje.

Ustreznost delovnega prostora in opreme

Primeren delovni prostor

"Za delo imam na razpolago brezplačni delovni prostor blizu mojega doma, ker sem članica skupnosti štirih ustvarjalk tekstilnega centra, ki ga financira občina."

"V najini hiši sem si delavnico opremil z vsem potrebnim orodjem, imam vec kot dovolj prostora. Pritlicje za delo nadstropje za bivanje."

"Imam lastno sobo z dovolj veliko mizo, dovolj zmogljiv računalnik za pisanje, dovolj prostora za knjige, dobro internetno povezavo in razgled na zelene površine."

"Imam srečo, da je coworking prostor v Mariboru brezplačen. Zdi se mi, da je zelo pomembno, delat drugje."

"Z leti sem si ustvaril perfektne pogoje za pisarniška opravila in za izvajanje poučevanja inštrumenta od doma."

Ustrezna oprema

"Delovna oprema je moja, delam v spalnici, sicer pa na mizi. Imam tudi svojo dvižno mizo, ki mi močno olajša delo. Okolje ni ustrezno, oprema pa je, kolikor se le da."

"Urejenost poslovnega prostora je bistvenega pomena in ima prednost pred bivanjsko. Res imam lepo urejeno pisarno doma, kot tudi to, kjer redno delam in jo imam v najemu."

"S svojim delovnim prostorom sem zadovoljna, ker sem imela slučajno možnost, da ga oblikujem in izdelam sama. Privoščila sem si ga lahko samo za to, ker imam dostop do partnerjeve delavnice in sem lahko izdelovala svoje delovno pohištvo v prostem času."

"Imam na razpolago tehniko in tehnologijo, internet, dovolj prostora, ločen atelje in v projektu katerem delam, je dovolj denarja za ves material."

Neustreznost delovnega prostora in opreme

Neprimeren delovni prostor

"Imam obupne sosede na vseh straneh, ki nenehno povzročajo hrup. To je stalen vir stresa, ker pri svojem delu potrebujem mir in tišino. Za najem poslovnega prostora nimam denarja, za zvočno izolacijo stanovanja tudi ne."

"Delam v zakonski spalnici, ker je edini miren kotiček. Moti me, ker potem tudi praktično spim v pisarni."

"Nimam lastne sobe za delo, delam v spalnici na zelo omejenem prostoru. Ni ustreznih površin za delovne pripomočke."

"Stanovanje je premajhno, z mano živita dva najstniška otroka, nimam svojega prostora, moja spalnica je hkrati še skupen prostor in pisarna."

"Zaradi slabih pogojev delovnega prostora (majhnost, slabo ogrevanje, odsotnost vode) je delovna učinkovitost zmanjšana, občasno ničelna. Revščina."

"Doma ni dovolj prostora za ustrezno pisarno, delam na veliki kuhinjski mizi, brez primerne stola."

"Nimam na voljo osnovne infrastrukture (čajna kuhinja, možnost shranjevanja osebnih predmetov na delovnem mestu, prostor za počitek), čistoča je slaba."

"Pisarno si delim s 3 sodelavkami. Nikoli ni mira, da bi se lahko v miru osredotočil..."

"Potrebujem pisarno, ki pa je v Ljubljani velik strošek."

"Jezi me, da delam s piratskimi programi."

Neustrezna oprema

"Oprema je zastarela, internet včasih precej slabo dela, računalnik je komaj še zmoqljiv."

"Moj računalnik je dotrajan, potrebujem novega in močnejšega za montažo in animacijo pa si ga trenutno ne morem privoščiti a brez njega ne morem delat."

"Delovna oprema na delovnem mestu je zastarela in iztrošena, pohištvo za odpis, prostor v poletnih mesecih neznosno vroč."

"Delovna oprema je stara, ampak še služi namenu. Za nakup nove nimamo sredstev."

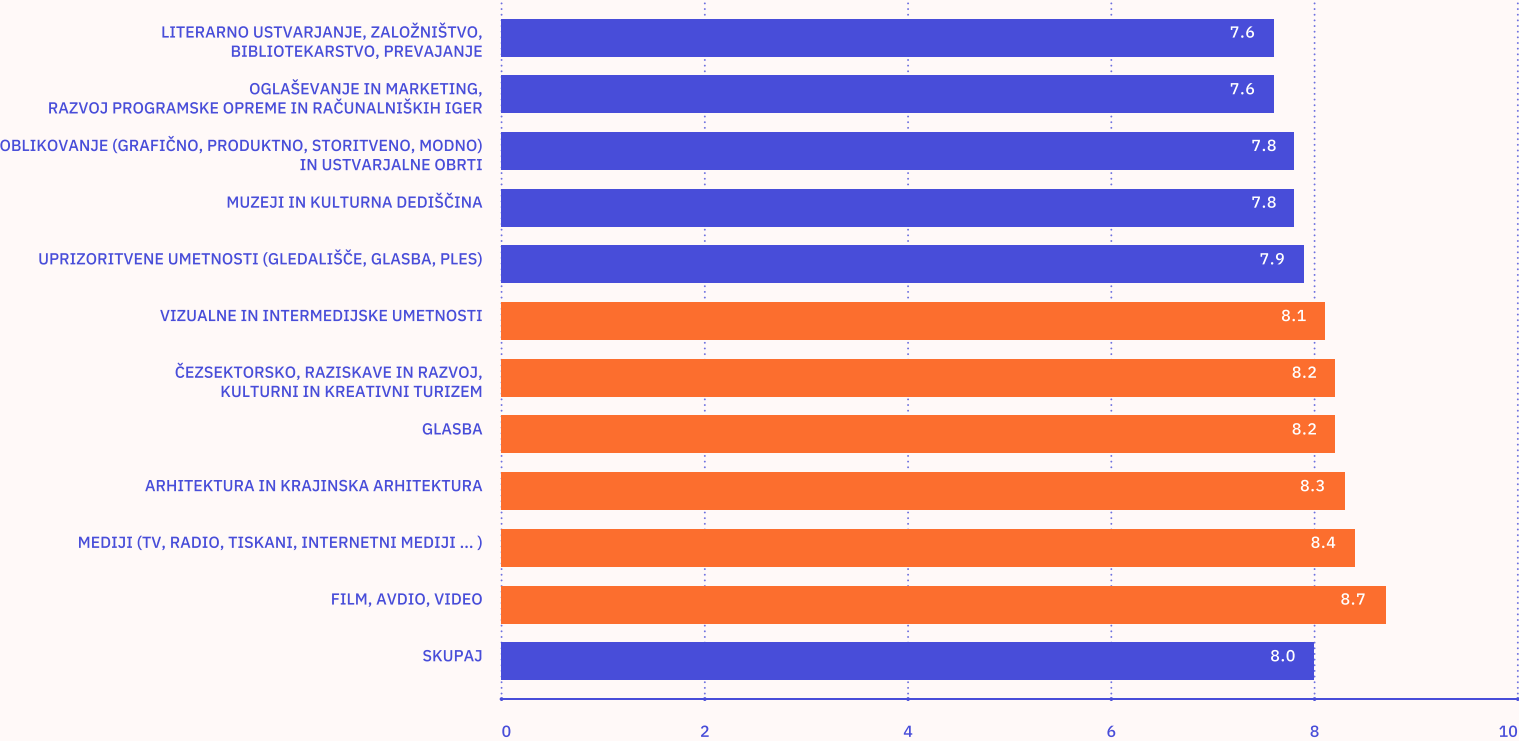
II.III Smiselnost lastnega dela: delovna obremenitev

Povprečni izračun trajanja zadnjega delovnega dneva je pri delavkah in delavcih 8,0 ur. Med podpodročji sektorja je razpon znotraj 70 minut. 7,6 ure je trajal delovnih delavk in delavcev na polju literarnega ustvarjanja, založništva, bibliotekarstva in prevajanja ter oglaševanja, marketinga, razvoja programske opreme in računalniških iger.

Najdaljši, 8,7 urni zadnji delovni dan je značilen za delavke in delavce s področja filma, avdia in videa.

Povprečni zadnji delovni dan študentk in študentov je bil 5,9 ure, najdalje pa so delali zaposleni v zasebnih zavodih, zadrugah ali društvih (8,6 ur) ter popoldanski s.p.-ji (9,1 ure).

Slika 28: Trajanje delovnika zadnji delovni dan, skupaj in po področjih (v urah).

"V nekem trenutku sem ugotovila, da sem najeta za več kot polni delovnik, če sem preštela vse ure skupaj iz strani treh različnih organizacij pa sem bila še vedno na višini minimalne plače ob koncu meseca."

Najkrajši delovni dan po različnih poslovnih statusih so imeli študenti (5,9 ur), sledijo samozaposleni v kulturi brez pokritih prispevkov (7,0 ur), vsi ostali poslovni statusi, razen popoldanskih s.p.-jev z 9,1 urami, so delali okrog osem ur: delavci na črno 8,0 ur, samozaposleni v kulturi s pokritimi prispevki in s.p.-jevci 8,1 ure, zaposleni v javnem sektorju 8,2 ure, zaposleni v podjetju ali pri s.p.-ju ter pogodbeni delavci 8,4 ter zaposleni v zasebnem zavodu, zadrugi ali društvu 8,6.

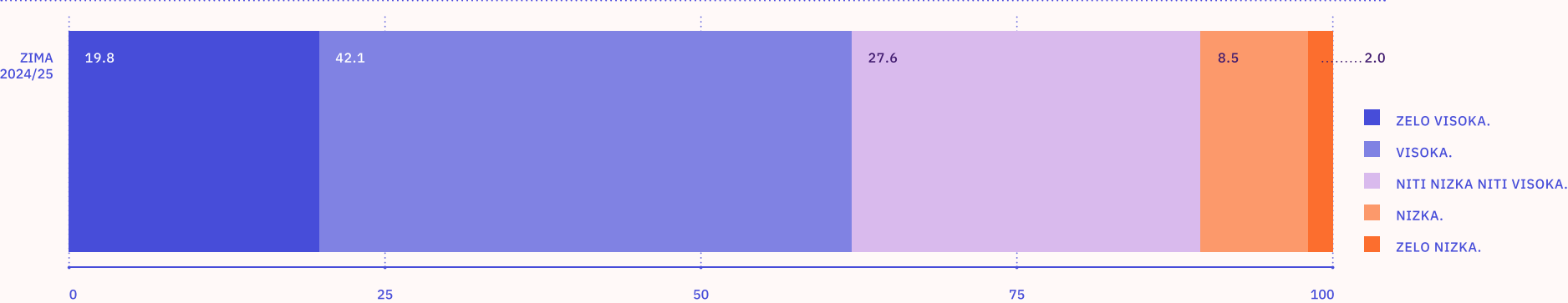
? Koliko ur ste delali zadnji delovni dan?

II.III Smiselnost lastnega dela: delovna obremenitev

61,9 % delavk in delavcev je delovno učinkovitost v času reševanja ankete ocenilo kot zelo visoko ali visoko. 27,6 % jo je opredelilo kot niti nizko niti visoko, medtem ko jo je 10,5 % označilo za nizko ali zelo nizko.

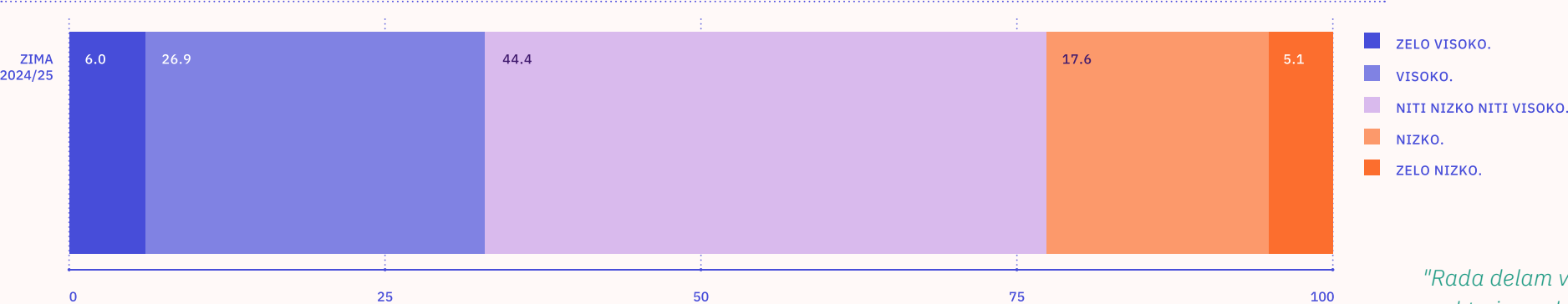
Delovno zadovoljstvo je 32,9 % ocenilo kot zelo visoko ali visoko, 44,4 % kot niti visoko niti nizko, medtem ko je 22,7 % delavk in delavcev delovno zadovoljstvo opredelilo kot nizko ali zelo nizko.

Slika 29: Trenutna delovna učinkovitost (v %).

🔍 Kako bi ocenili svojo trenutno delovno učinkovitost?

Slika 30: Trenutno delovno zadovoljstvo (v %).

🔍 Kako bi ocenili svoje trenutno delovno zadovoljstvo?

"Rada delam v kulturnem sektorju, zadovoljna sem s projekti na katerih delam, se učim in nadgrajujem."

II.III Smiselnost lastnega dela: poslanstvo

Rezultati v zimi 2024/25 so podobni spomladanskim iz 2022. 46,7 % delavcev si v zimi 2024/25 s svojim poklicnim poslanstvom v celoti zagotavlja preživetje. 18,2 % delavcem poklicno poslanstvo zagotovi več kot polovico potrebnega denarja. Delež delavcev, ki si s svojim poklicem ne more zagotoviti preživetja, je v tem merjenju 30,2 %.

Tisti, ki si ne morejo zagotoviti preživetja s poklicnim poslanstvom, za preživetje v 40,9 % opravljajo podporna dela v kulturno-ustvarjalnem sektorju.

Slika 31: Razmerje med poklicnim poslanstvom in dodatnimi dejavnostmi za zagotavljanje preživetja v zimi 2024 in pomladi 2022 (v %).

"V 2023 sem dodatno delala še za eno nepremičninsko agentko preko pogodbe."

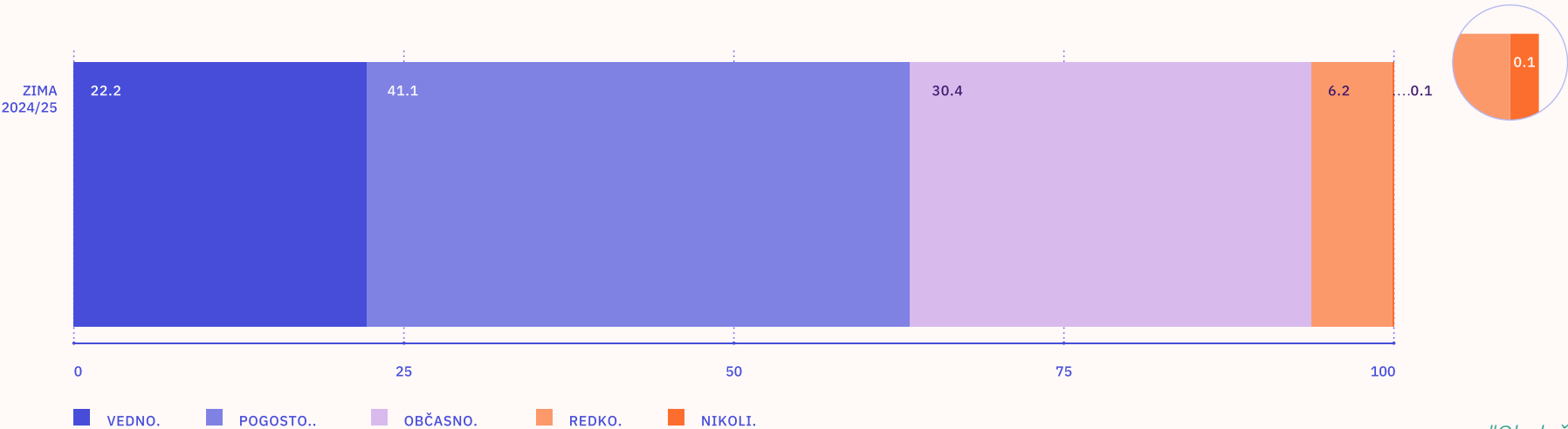
Delavke in delavci, ki morajo za zagotavljanje preživetja ob svojem poslanstvu opravljati dodatne dejavnosti, so v 25,3 % druge ustvarjalne dejavnosti znotraj sektorja, v 40,9 % pa podporne dejavnosti v kulturno-ustvarjalnem sektorju. V 33,8 % delavke in delavci za preživetje opravljajo dejavnosti izven sektorja.

🔍 Kakšno je vaše razmerje med poklicnim poslanstvom in dodatnimi dejavnostmi, da lahko preživite?

II.III Smiselnost lastnega dela: poslanstvo

Skoraj dve tretjini (63,3 %) delavk in delavcev svoje delo vedno ali pogosto dojemajo kot smiselno. Delež tistih, ki svoje delo ocenjujejo kot nesmiselno, je 6,3 %. 30,4 % se njihovo delo zdi le občasno smiselno.

Slika 32: Smiselnost lastnega dela (v %).

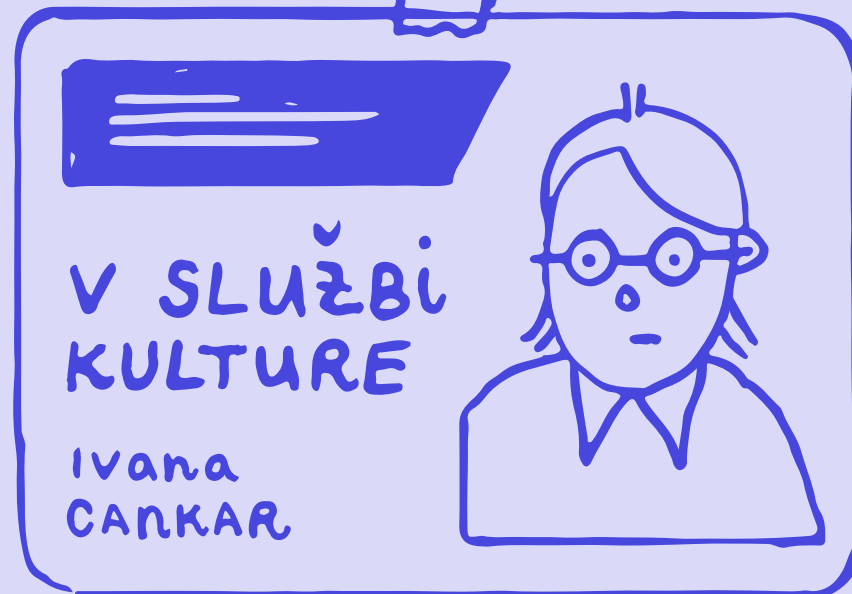

"Gledaš v svet in se sprašuješ, v čem je sploh smisel, da se rodiš s talentom, ki ti ne da miru, ker te sili v ustvarjanje, pa ga nihče noče plačat ali pa bi te radi izkoriščali za skoraj brezplačno delo."

Se vam zdi, da ima vaše delo smisel?

III. Kakovost javnega servisa

1. Kakšno je zadovoljstvo delavk in delavcev z delom Ministrstva za kulturo pod dr. Asto Vrečko?
2. Kakšne so značilnosti sodelovanja delavk in delavcev z javnimi kulturnimi zavodi?
3. Kakšne izkušnje imajo delavke in delavci z razpisi v kulturno-ustvarjalnem sektorju?
4. Kakšno je stanje z vračanjem covidne pomoči?

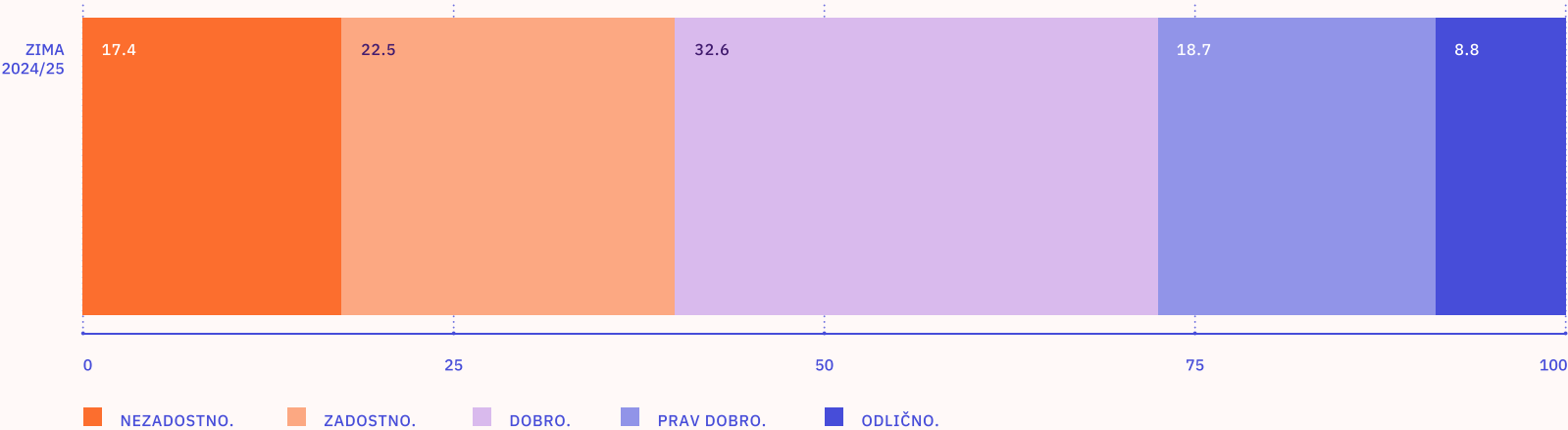

III.I Ocena dela Ministrstva za kulturo RS

81,2 % delavk in delavcev je ocenilo, da delo ministrstva za kulturo pod aktualno ministrico poznajo dovolj, da ga lahko ocenjujejo. Med njimi je delo ministrstva kot nezadostno in zadostno ocenilo 39,9 %, z oceno 3 (dobro) 32,6 % delavk in delavcev, prav dobro in odlično oceno pa je podalo 27,5 % vprašanih.

Delavke in delavci bolj kot delovanje ministrstva za kulturo spremljajo delo vlade, saj jih je 89,7 % ocenilo, da delo vlade poznajo dovolj, da ga lahko ocenjujejo. Vladi so prisodili slabše ocene kot ministrstvu za kulturo, saj jih je 71,5 % izrazilo mnenje, da je njihovo delo nezadostno ali zadostno.

Slika 33: Ocena dela ministrstva za kulturo pod dr. Vrečko (v %).

"Vsi si želimo povečanje sredstev za kulturo in večjo zaščito delavcev v kulturnem sektorju, boljše pogoje dela in življenja. Želim verjeti, da si to želi tudi ministrica."

89,7 % delavk in delavcev je ocenilo, da delo vlade poznajo dovolj, da ga lahko ocenjujejo. Kot nezadostno ali zadostno je njeno delo ocenilo 71,5 % delavk in delavcev, kot dobro 23,4 % ter kot prav dobro ali odlično 5,1 %.

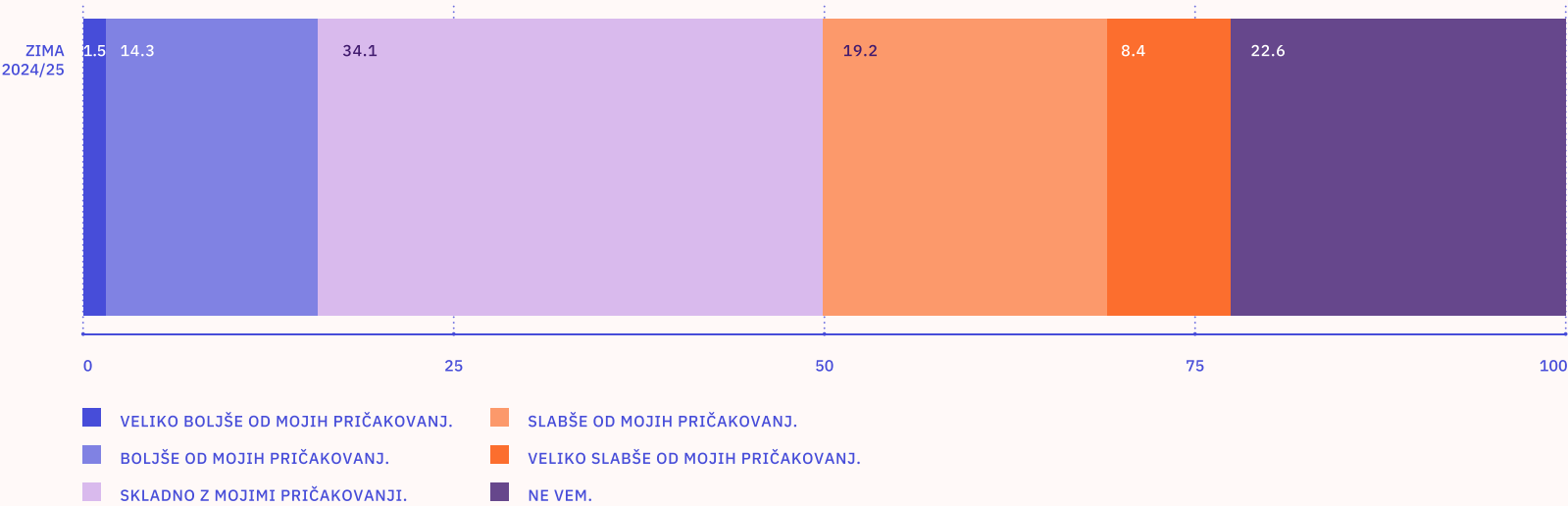
🔍 Kako ocenjujete dosedanje delo Ministrstva za kulturo RS pod ministrico dr. Vrečko?

III.I Ocena dela Ministrstva za kulturo RS

Med delavkami in delavci prevladuje delež tistih, ki delo ministrstva za kulturo ocenjujejo kot skladno s svojimi pričakovanji od začetka mandata (34,1 %). Med preostalimi je več tistih, ki delo ocenjujejo kot slabše oziroma veliko slabše od pričakovanj (27,9 %), kot tistih, ki so delo ocenili boljše oziroma veliko boljše (15,8 %).

Delavke in delavci so ostrejši z ocenami neskladnosti dela vlade s pričakovanji ob začetku mandata kot z ministrstvom za kulturo. 57,2 % je podalo oceno, da vlada dela slabše oziroma veliko slabše od pričakovanj.

Slika 34: Ujemanje dela ministrstva za kulturo pod dr. Vrečko danes v primerjavi s pričakovanji od začetka mandata (v %).

"Ministrica bi morala najprej poskrbeti, da ljudje, ki ustvarjajo, spodobno živijo. Namesto tega se precej ukvarja z kulturno dediščino, obnovo gradov itd., skratka, z mrtvimi objekti."

Trenutno delo vlade kot veliko boljše ali boljše od pričakovanj ocenjuje 2,6 % delavk in delavcev, skladno s pričakovanji 28,8 %, slabše oziroma veliko slabše od pričakovanj pa ga ocenjuje 57,2 % delavk in delavcev. Odgovor ne vem je podalo 11,4 % anketiranih.

🔍 Kako se delo Ministrstva za kulturo RS pod ministrico dr. Vrečko sklada z vašimi pričakovanji ob njenem imenovanju?

III.I Ocena dela Ministrstva za kulturo RS: izkušnje delavk in delavcev

Delavke in delavci so izpostavili različne razloge zadovoljstva in kritike pri oceni dela Ministrstva za kulturo RS. Izpostavljajo, da so v tem mandatu na ministrstvu uspeli narediti pomembne strateške in zakonodajne premike, izboljšali status samozaposlenih v kulturi, transparentno komunicirajo in nasploh delajo bolje kot pod prejšnjo vlado.

Glavni razlogi, zakaj so delavci nezadovoljni z delom ministrstva, so večinoma ravno nasprotni pozitivnim ocenam: zanemarjanje in pomanjkanje sistemskih ukrepov za samozaposlene, centralizacija in z njo neenakomerna porazdelitev sredstev, slaba odzivnost in komunikacija ministrstva z delavkami in delavci, nepotizem in klientelizem pri zaposlovanju in pri razdeljevanju sredstev, manjše izboljšave, kot so bile obljubljene, nestrategičnost kulturnih politik ter predvsem vlaganja v infrastrukturo in ne v ljudi in, nenazadnje, prevelika osredotočenost na (samo) promocijo.

Delavci pričakujejo, da bo ministrstvo do konca mandata izboljšalo status samozaposlenih v kulturi, nadgradilo razpise, namesto investicij v zgradbe namenilo več denarja ljudem, delalo na decentralizaciji kulture ter izboljšalo transparentnost in komunikacijo.

Zadovoljstvo z delom Ministrstva za kulturo RS

Zakonodajni in strateški premiki

"Čestitke za znatne premike tako na zakonskem področju, kot področju uspešnejšega financiranja. Pred koncem mandata je nujna dokončna ureditev pravnega statusa svobodnih umetnikov / samostojnih delavcev v kulturi in zagotovitev enakovrednih možnosti kot jih imajo zaposleni."

"Lotili so se prenove vrste zakonov, ki so bili tega nujno potrebni: o RTV, medijski zakon, ZIJIK, ZVKD, ..."

"Mislim, da dobro izpolnjujejo dane obljube – prevetritev zakonodaje za samozaposlene, medsektorsko povezovanje, odpiranje novih razpisov, nova zakonodaja za medije."

"Zadovoljen sem s spremembami ZUJIK in NPK. Prav tako odprtje področja samozaposlenih v kulturi, predvsem karijerne dinamike. Tudi medijski zakon obeta spremembe na bolje."

"Menim, da je dr. Vrečko naredila bistveno več v primerjavi z njenimi predhodniki. Za svoje področje bi si želela več možnosti za delo, več sodelovanja (zunanji sodelavci) z galerijami in muzeji, dvig honorarjev, dvig prispevkov samozaposlenim v kulturi in posledično tudi dvig pokojnin."

"Prva ministrica (vštevši M spol), ki se javno angažira za izboljšanje statusa samostojnega delavca v kulturi s konkretnimi predlogi in premiki. S svojo stalno navzočnostjo na kulturnih in umetniških prireditvah sporoča, da podpira naše delo. Tvorno sodeluje s sektorjem."

"Zdi se mi, da se dr. Vrečko v skladu z zavezami Levice trudi preoblikovati MK, kolikor je to mogoče. Z njihovim delom sem zadovoljna."

"Zadovoljna sem bila s popraviljanjem škode, ki jo je samozaposlenim v kulturi povzročila prejšnja vlada (nepodaljševanje statusov ipd.), manj zadovoljna sem z zavlačevanjem, vezanim na raziskavo o spolnem nasilju in nadlegovanju v kulturi, na kolektivno pogodbo za kulturne delavke in delavce ipd."
"Mislim, da so resnično predani javni službi"

Zadovoljstvo z delom Ministrstva za kulturo RS

oz., da so resnično v službi naroda ali bolje sektorja. Vidno se trudijo, zato so tudi rezultati vidni, več kot očitni in v prid sektorja."

Izboljšave statusa samozaposlenih in socialnih pravic

"Mislim, da je velika izboljšava (potencialno) sprejetje zakona o boljših pogojih za samozaposlene v kulturi."

"Ureditev statusa samozaposlenih, predvsem spremembe pri drsnemu cenzusu, več sodelovanja Ministrstva z organi kot so FURS in ZZZS, velikokrat zaposleni na teh organih ne poznajo dovolj, kaj pomeni status samozaposlenega ipd."

"Plačana bolniška odsotnost za samozaposlene."

"Ureditev sistema samozaposlenih v kulturi s plačanimi prispevki – cenzus kot deluje sedaj ni smiseln. Če dobiš plačane prispevke na podlagi odličnosti, naj bi to bila nagrada in ne omejitev dohodka."

Izboljšana komunikacija in sodelovanje

"Poslušajo. Slišijo."

"Odzivnost zaposlenih na MK."

"Zdi se, da se v resnici trudijo stvari izboljšati."

"Obstaja dialog, ki ga prej ni bilo. Na ministrstvu so zaposlene osebe, ki imajo dejanske izkušnje z delom v nevladnem sektorju, kar se pozna in šteje."

"S svojo stalno navzočnostjo na kulturnih in umetniških prireditvah sporoča, da podpira naše delo. Tvorno sodeluje s sektorjem."

"Osebnostno menim, da imajo izjemno težko delo, še posebej glede na situacijo, ki jim jo je zapustila prejšnja vlada. Kar najbolj presega moja pričakovanja, je dejstvo, da dejansko prisluhnejo razmeram in težavam znotraj kulture."

Boljše kot pod ministrom Simonitijem

"Menim, da je dr. Vrečko naredila bistveno več v primerjavi z njenimi predhodniki."

"Zadovoljna sem bila s popraviljem škode, ki jo je samozaposlenim v kulturi povzročila prejšnja vlada (nepodaljševanje statusov ipd.)."

"Glede na zatečeno stanje in število izzivov, ki jih je za seboj pustilo pustošenje prejšnje vlade in vrsta ministrov za kulturo pred imenovanjem ministrice za kulturo, je bilo število odprtih topik tolikšno, da je trenutno reševanje nad mojimi pričakovanji."

"Za razliko od njenega predhodnika, ki je resnično imel veliko težav (žal skritih bolezenskih). Mnoge je razdelil med nas, ljudi. In mnogih dobrih ljudi, žal, ni več med nami. Zaradi njegovega ne-dela."

"Nadomestit prejšnjega ministra in bit veliko boljši od njega se mi zdi lahka naloga. Vse se mi zdi bolj transparentno, lažji dostop do razpisov, obvestila preko maila ... to se mi zdi dobro (očitno pa nimam visokih pričakovanj)."

Nezadovoljstvo z delom Ministrstva za kulturo RS

Pomanjkanje sistemskih ukrepov za samozaposlene

"Status samozaposlenega ostaja točno to. Ključna naloga je, da izpolnijo svoje obljube glede kolektivne pogodbe, torej pripravijo konkretno zakonsko podlago, ki bo omogočila, da se že pripravljena vsebina kolektivne pogodbe tudi realizira."

"Samozaposleni so zopet ostali prezrti, pripravljene zakonodaje ne rešujejo resne problematike, obljubljeni ukrepi z drsnim cenksom niso jasni."

"Ni se zgodilo praktično nič konkretnega v zvezi z izboljšanjem pogojev za samozaposlene. Na področju se mi zdi, da vlada stihija in nepredvidljivost, obenem pa se ustvarjajo pogoji, ki ljudi pasivizirajo."

"Ministrica bi morala najprej poskrbeti, da ljudje, ki ustvarjajo, spodobno živijo. Namesto tega se precej ukvarja z obnovo gradov itd., skratka, z mrtvimi objekti."

"Vprašanje cenusa je najbolj pereče. Določene projekte moram zavrniti, saj bi v primeru izvedbe teh projektov zaslužil/a ravno toliko preveč, da bi izgubil/a pravico do plačanih prispevkov."

Centralizacija in neenakomerna porazdelitev sredstev

"Utrdila je centralizacijo sredstev, masovno zaposlovanje v javnem sektorju in to samo v Ljubljani ni rešitev. Drugod po Sloveniji vlada groba podhranjenost v javnem sektorju."

"Še posebej pa izredno slabo komunicirajo svoje rezultate dela. Projekt EPK so vzeli premalo resno, izpade, kot da jim je to bilo nebodigatreba."

"Veliko se dela na promociji, kaj vse se naredi za sektor. Realno pa se dogaja to, da gredo milijoni v nepremičninske projekte, drobiž pa v produkcijo."

"Zdi se, da je ministrstvo bolj gradbeno kot kulturno – vlaga se v infrastrukturo, od katere izvajalci nimamo veliko koristi."

"Veliko sredstev gre v prenove (gradovi itd.), a ne vejo, kaj potem početi z njimi."

Slaba odzivnost in komunikacija

"Spominjam se, da je bila lani novica, da se spreminja sistem plačevanja prispevkov. Zdi se mi, da ministrstvo zelo slabo komunicira, kaj so spremembe, kdaj bodo uveljavljene, kaj pomenijo."

"Ko sem poklical ministrstvo za kulturo, da bi izvedel, kako prijaviti status ustvarjalca, so mi rekli, da tudi oni 'nič ne vedo'."

"Spletne strani ministrstva za kulturo so običale v prejšnjem stoletju."

"Ne razumejo osnovnih problematik samozaposlenih v kulturi. Venomer poslušamo, da delajo in pripravljajo, učinka pa ni."

"Slab odziv na probleme, ki niso vidni, politični, veliki, odmevni."

"Brez dialoga, nestrokovno, brez vizij dolgoročnega razvoja, oportunitizem, neznanje."

Nezadovoljstvo z delom Ministrstva za kulturo RS

Nepotizem in klientilizem

"Prekiniti bi morali zaposlovanje po prijateljskih navezah. Prekiniti subvencioniranje projektov, kjer sodeluje žirija in njihovi sodelavci."

"Ministrica zasleduje zgolj nagrajevanje in zaposlovanje svojih ljudi (t. i. petkovih kolesarjev)."

"Razpisi so zlobirani, mnogokrat jih dobijo ljudje popolnoma brez referenc, enako štipendije podeljevane prijateljem. "

"Zakaj je Levica povabila Zdenko Badovinac? Kako Zdenka Badovinac (ki ni izplačala veeeeeliiiiiko honorarjev umetnicam_kom, tudi meni ne) deli stališča Levice??? Ali je Levica pol za neplačano delo?? Katastrofa."

"Ministrstvo za kulturo podpira projekte, ki so velikokrat na kao 'višjem umetniškem nivoju'. Podpira dobro organizirane skupine umetnikov, ki jim posamezniki ne moremo konkurirati."

"Prekiniti bi morali zaposlovanje po prijateljskih navezah. Prekiniti bi morali subvencioniranje projektov, v katerih sodeluje žirija in/ali njihovi najožji sodelavci."

Manjše izboljšave kot obljubljene

"Obljubljeno je bilo veliko več kot je zdaj na mizi – kozmetični popravki, sicer na bolje, a brez korenitih sprememb."

"Spremembe so manj temeljne, kot so napovedovali. MZK se znova osredotoča na delovanje javnih institucij, kar nevladne pušča zadaj."

"Od imenovanja se ni praktično spremenilo nič, razen nekaj lepotnih popravkov."

"Ob nastopu mandata sem pričakovala zrelo osebo, a se je izkazalo, da ministrica izključuje vse, kar ne prihaja iz njenega ideološkega kroga."

"Ne zaznavam nobenega premisleka, ideje o sistemski preureditvi kritičnih področij (npr. film)."

Nestrategost kulturnih politik

"Zdi se, da je naredila več, kot dejansko zares je. Tiste glavne stvari, ki dejansko najbolj vplivajo na naša življenja in delo, pa se niso zgodile."

"Ne zaznavam nobenega premisleka, ideje o sistemski preureditvi kritičnih področij v okviru filma in filmskega."

"Nerešena situacija samozaposlenih v kulturi, prepočasna obdelava razpisov, nesorazmerno zvišanje sredstev glede na inflacijo in splošno rast stroškov."

"Rešitve, ki le na papirju olajšujejo pogoje dela in življenje delavcev v kulturi, dejansko pa kažejo na nerazumevanje dejanskih situacij in soodvisnosti v sektorju."

"Obljubljeno je bilo veliko več kot je zdaj na mizi - kozmetični popravki, sicer na bolje. Ni korenitih prelomov z dosedanjimi praksami, stroke se ne upošteva. Korenito bi morali prenoviti zakonodajo - ZUJIK, medijsko, filmsko."

Nezadovoljstvo z delom Ministrstva za kulturo RS

"Neizpolnjene obljube o kolektivni pogodbi, neizpolnjene obljube o korenitih spremembah pri statusu samozaposlenih v kulturi. Javna izjava ministrice, 'Status samozaposlenega v kulturi ni socialni korektiv', po več kot dveh letih delovanja trenutne vlade, izpade samo še kot posmeh."

Zanemarjanje samozaposlenih

"Ministrica in njen krog strokovnih sodelavcev sicer poudarjajo dialog in stroko, a sklepi, ki jih sprejemajo, niso v skladu s temi poudarki, prej nasprotno."

"Za izboljšanje samozaposlenih v kulturi kljub vsemu repenčenju pred in po volitvah, kaj vse da bo storila za nas, ni storila prav nič."

"Ministrstvo za kulturo ne rešuje problema samozaposlenih v kulturi, zdi se, da se tega izogiba."

"Nerešena situacija samozaposlenih v kulturi, prepočasna obdelava razpisov, nesorazmerno zvišanje sredstev glede na inflacijo in splošno rast stroškov."

"Samozaposleni so zopet ostali prezrti, pripravljene zakonodaje ne rešujejo resne problematike, obljubljeni ukrepi z drsnim cenzumom niso jasni."

Vlaganja v infrastrukturo namesto v ljudi

"Ministrici za kulturo se gre samo za to, da sklepa donosne gradbene posle za obnovo starih stavb. Za izboljšanje samozaposlenih v kulturi kljub vsemu repenčenju pred in po volitvah, kaj vse da bo storila za nas, ni storila prav nič."

"Večina denarja MK gre za te frdamane obnove stavb! Delovne štipendije za prevajalce so bile letos polovico manjše kot v preteklih letih! Skratka, obup od ministrice, izredno sem razočarana nad njo."

"Ogromno denarja gre v obnovo gradov, potem pa ne vejo, kaj početi z njimi."

"Ministrstvo za kulturo po mojem mnenju preveč spominja na gradbeno ministrstvo."

"Veliko se dela na promociji, kaj vse se naredi za sektor. Realno pa se dogaja to, da gredo milijoni v nepremičninske projekte, drobiž pa v produkcijo."

"V zadnjem obdobju se MzK znova osredotoča predvsem na delovanje javnih institucij, podobno kot naša občina. To postavlja neodvisni sektor in samostojne delavce v izrazito prekaren, neenakovreden in podrejen položaj."

Nezadovoljstvo z delom Ministrstva za kulturo RS

Osredotočanje zgolj na (samo)promocijo

"Iskreno, občutek imam da samo podpisuje neke papirje, da bi prišlo do realizacije projektov nikoli. Pa to naslikavanje mi gre tudi že počas na živce."

"Veliko se dela na promociji, kaj vse se naredi za sektor. Realno pa se dogaja to, da gredo milijoni v nepremičninske projekte, drobiž pa v produkcijo."

"Vse JE le image in lifestyle PR. Ministrica je le lep prizor, niti ne več oseba, ki jo sistem postavi pred jezo ljudstvo, ki je težave sistema treba zaviti v celofan, beri v mašno aka ministrico uporabiti kot okras na darilu – slabem paketu sistema."

"Precej se slika. Zaenkrat nimamo nič od tega."

"Veliko preveč dela na samopromociji in premalo na podpiranju celotnega kulturnega sektorja (udeleževanje na vsaki pasji procesiji oz. obvezna prisotnost na malo-meščanskih paradah)."

Najbolj ključne naloge ministrstva do konca mandata

Izboljšanje statusa samozaposlenih v kulturi

"Ključna naloga je, da izpolnijo svoje obljube glede kolektivne pogodbe, torej pripravijo konkretno zakonsko podlago, ki bo omogočila, da se že pripravljena vsebina kolektivne pogodbe tudi realizira."

"Do konca mandata bi bilo nujno vsaj sprejeti kolektivno pogodbo in odpisati dolgove samozaposlenim, ki so pod prejšnjo vlado prejeli nadomestilo za izpad dohodka med covidom."

"Dokončna ureditev statusa samozaposlenih v kulturi, uvedba avtorske pogodbe za posamezne sektorje ... uvedba najnižjih tarif za opravljanje posameznih del v kulturi ..."

"Vprašanje cenusa je najbolj pereče. ... Določene projekte moram zavrni, saj bi v primeru izvedbe teh projektov zaslužil/a ravno toliko več, da bi izgubil/a pravico do plačanih prispevkov."

"Dokončno ureditev izenačenja samozaposlenih z zaposlenimi, dvig honorarjev, bolj intenzivno ozaveščanje v družbi, da samozaposleni in kulturniki niso paraziti."

"Ureditev samozaposlenih v kulturi tako, da bo jasno, kakšen je honorar za neko opravljeno delo, in da bodo predlagane urne postavke usklajene z inflacijo."

"Trenutni predlog ureditve statusa samozaposlenih ni zadosten."

Izboljšanje razpisov

"Razpisi so zlobirani, mnogokrat jih dobijo ljudje popolnoma brez referenc ... Pritožbe niso mogoče na odločitve komisij ..."

"Prepočasna obdelava razpisov, nesorazmerno zvišanje sredstev glede na inflacijo in splošno rast stroškov."

"Izboljšanje rokov in skrajšanje razpisnih procedur."

Dovolj investicij v stavbe, več v ljudi

"Ministrstvo za kulturo po mojem mnenju preveč spominja na gradbeno ministrstvo."

"Veliko se dela na promociji, kaj vse se naredi za sektor. Realno pa se dogaja to, da gredo milijoni v nepremičninske projekte, drobiž pa v produkcijo."

"Večina denarja MK gre za te frdamane obnove stavb!"

Decentralizacija in večja dostopnost kulture

"Decentralizacija, kulturna demokracija in dostopnost kvalitetne kulturne ponudbe v vseh regijah."

"Masovno zaposlovanje v Ljubljani ni rešitev ... drugod vlada odhranjenost."

"Okrepiti financiranje neljubljanskih zavodov in programov."

Najbolj ključne naloge ministrstva do konca mandata

Izboljšanje komunikacije in večja transparentnost

*"Slaba odzivnost in nereševanje ključnih
vprašanj na področju, kjer delujem."*

*"Slabo komunicirajo svoje rezultate dela.
Še posebej pa izredno slabo komunicirajo
svoje rezultate dela."*

*"Ministrica in njen krog poudarjajo dialog,
sklepi pa mu nasprotujejo."*

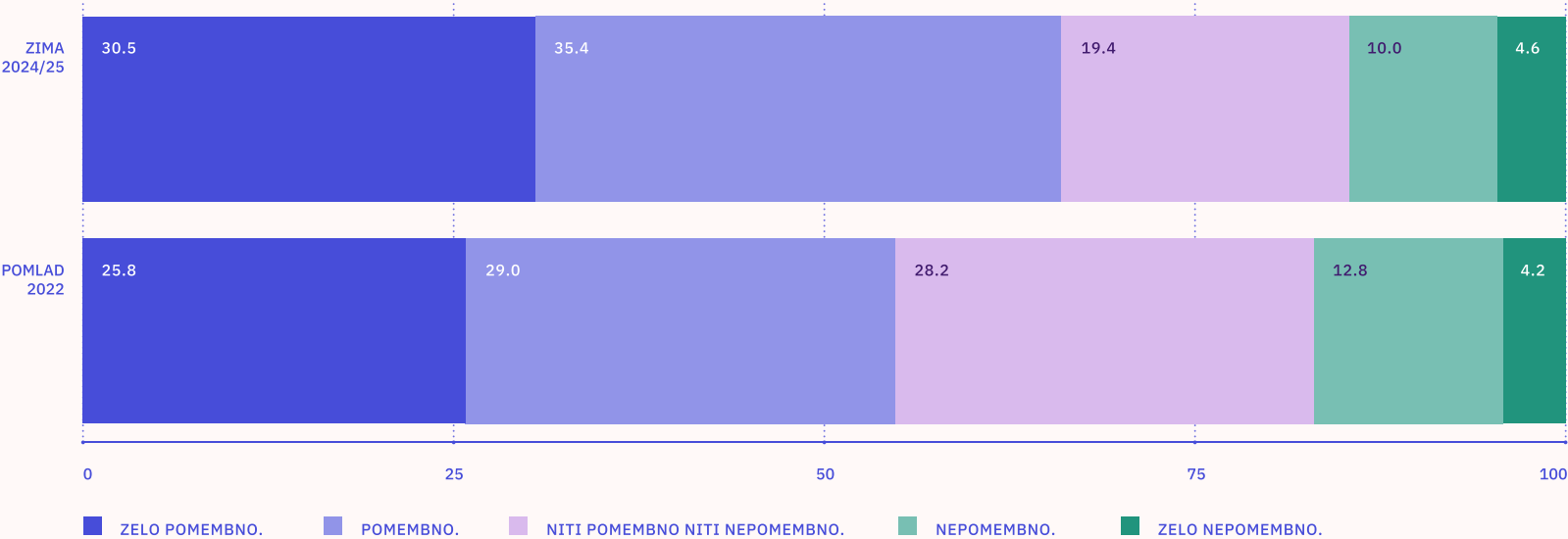
*"Strokovne skupine so pogosto politično
nastavljene."*

III.II Sodelovanje z javnimi kulturnimi zavodi

Za 65,9 % delavk in delavcev, ki so zunanji izvajalci, je sodelovanje z lokalnimi ali državnimi javnimi kulturnimi zavodi v zimi 2024/25 pomembno ali zelo pomembno. Za 14,6 % delavcev je sodelovanje z javnimi kulturnimi zavodi nepomembno ali zelo nepomembno.

Niti pomembno niti nepomembno je za 19,4 % delavk in delavcev. V primerjavi s pomladjo 2022 je v zimi 2024/25 11,1 % več delavk in delavcev, ki ocenjujejo, da je sodelovanje z javnimi zavodi pomembno ali zelo pomembno.

Slika 35: Pomembnost sodelovanja zunanjih delavcev z javnimi kulturnimi zavodi v zimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

🔍 Kako pomembno je za vaš karierni razvoj sodelovanje z državnimi in/ali občinskimi javnimi kulturnimi zavodi?

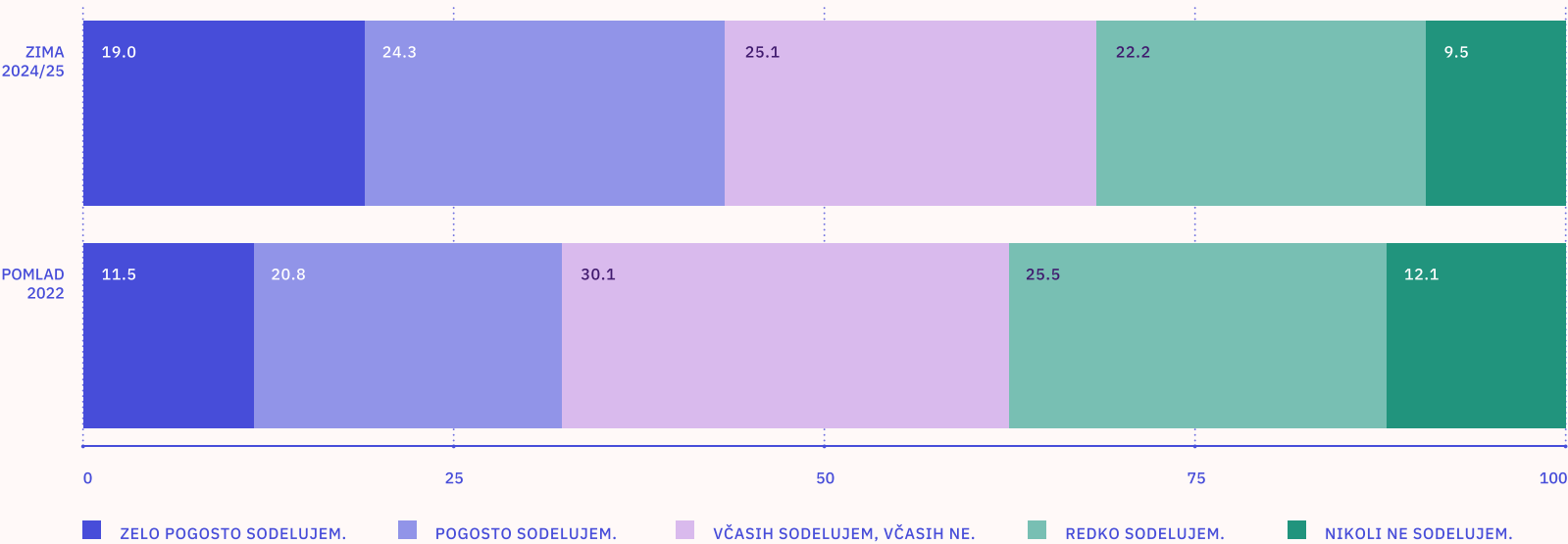
"Mi namesto da sakupljamo Pokemone, sakupljamo točke, sodelovanja, reference..... To so nas naučili."

III.II Sodelovanje z javnimi kulturnimi zavodi

43,3 % delavk in delavcev, ki so zunanji izvajalci, v zimi 2024/25 z javnimi kulturnimi zavodi pogosto ali zelo pogosto sodeluje. 31,7 % z javnimi kulturnimi zavodi sodeluje redko ali nikoli. 25,1 % delavk in delavcev z javnimi kulturni zavodi včasih sodelujejo, včasih ne.

Primerjava s pomladjo 2022 kaže, da je v zimi 2024/25 več delavk in delavcev, ki pogosto ali zelo pogosto sodeluje z javnimi kulturnimi zavodi, in upad tistih, ki z njimi redko ali nikoli ne sodelujejo.

Slika 36: Pogostost sodelovanja zunanjih delavcev z javnimi kulturnimi zavodi v zimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

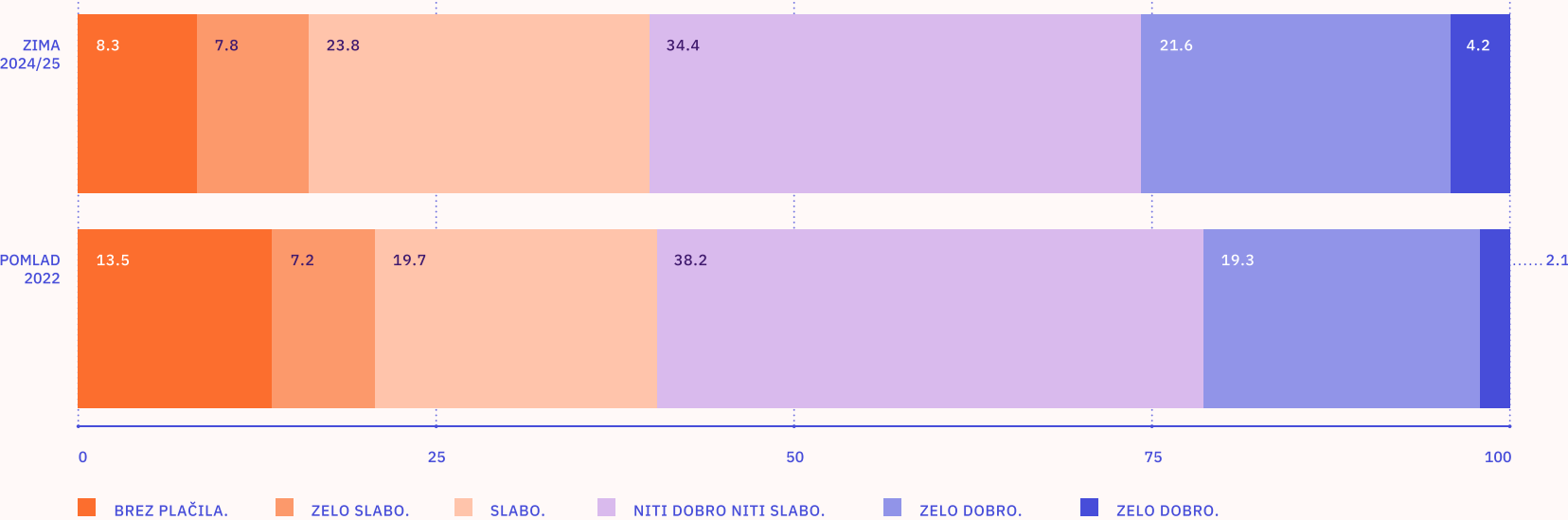
🔍 Kako pogosto sodelujete z državnimi in/ali občinskimi javnimi kulturnimi zavodi?

"Če se preveč pritožuješ, te naslednjič ne pokličejo več. Ni pravila, da boš kdaj dobil drugo priložnost."

III.II Sodelovanje z javnimi kulturnimi zavodi: kultura ne-/pod-plačevanja

Štirje od desetih delavcev za zadnje sodelovanje z javnim kulturnim zavodom niso bili plačani (8,3 %) ali pa so prejeli zelo slabo (7,8 %) ali slabo plačilo (23,7 %). Delež neplačanih ali slabo plačanih delavk in delavcev je v zimi 2024/25 podoben kot pomladi 2022. Vsak četrti delavec je bil za zadnje sodelovanje dobro ali zelo dobro plačan.

Slika 37: Ocena višine plačila zadnjega sodelovanja z javnim kulturnim zavodom v zimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

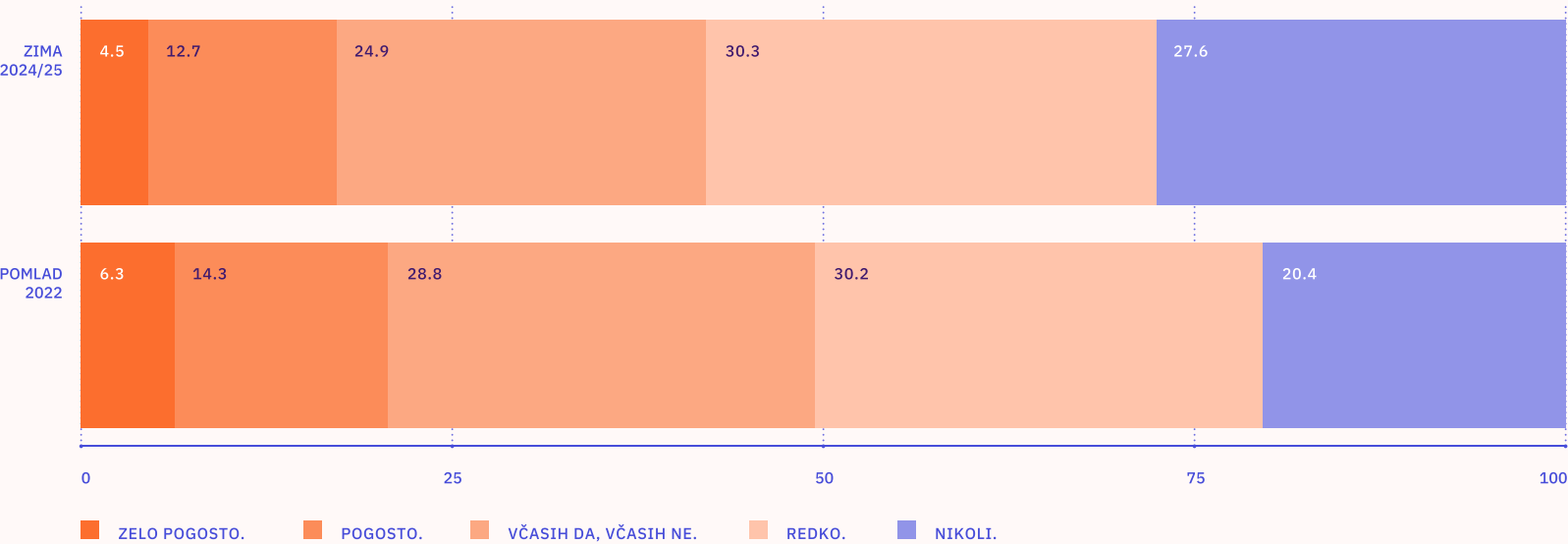
"Enkrat sem rekla ne, ker sem vedela, da si lahko privoščiijo več, pa tega niso želeli dati. In sem raje šla delat za nič, kot da bi sprejela 50 € za 3 dni."

🔍 Kako bi ocenili višino plačila svojega zadnjega sodelovanja z javnim kulturnim zavodom?

III.II Sodelovanje z javnimi kulturnimi zavodi: kultura ne-/pod-plačevanja

17 % delavk ali delavcev je pripravljeno sodelovati z javnim kulturnim zavodom zelo pogosto ali pogosto tudi v primeru, ko javni kulturni zavod sodelovanja ne honorira. 27,6 % jih nikoli ne pristane na sodelovanje brez plačila. V primerjavi s pomladjo 2022 se je delež tistih, ki z javnimi zavodi brez plačila ne sodelujejo, povečal za 7,2 %.

Slika 38: Pripravljenost delati za javni kulturni zavod brez plačila v zimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

"Niso sploh omenili plačila. Ko sem vprašala, so rekli, da 'se ponavadi tega ne plačuje'. Nisem sodelovala."

Ali z javnim kulturnim zavodom sodelujete tudi, če za vaše delo ni predvidenega honorarja?

III.II Sodelovanje z javnimi kulturnimi zavodi: izkušnje delavk in delavcev

Delavke in delavci se pogosto srečujejo z različnimi oblikami neplačanega ali podplačanega dela. Seznam javnih inštitucij, ki ne plačujejo ali izrazito podplačujejo delavce, je dolg in izjemno raznolik ter kaže, da je delo za reference ustaljena kultura javnih inštitucij. Delavci so delili negativne izkušnje z RTV Slovenija, Cankarjevim domom, SNG Dramo, Narodno galerijo, SNG Dramo, Moderno galerijo + MSUM, Mestno knjižnico Ljubljana, MGLC-jem, MOL-ovimi zavodi in s številnimi drugimi.

Tako kot v četrti študiji se tudi tokrat slika, da gre "žicanje" javnih inštitucij prek celotnega produkcijskega procesa, kar pomeni, da bi lahko javna inštitucija celotno produkcijo izvedla brezplačno. Neplačano je vodenje projekta, administrativno in birokratsko delo, produkcijsko in organizacijsko delo, razstavljanje in nastopanje, kuriranje, pisanje besedil in recenzij ter izobraževanje in mentoriranje.

Delavci v kulturno-ustvarjalnem sektorju pogosto sodelujejo z javnimi zavodi kljub slabim ali nikakršnim plačilom zaradi kombinacije strahu pred izključitvijo, upanja v prihodnje priložnosti, zaradi normalizacije izkoriščanja, osebne predanosti ter pomanjkanja drugih možnosti.

Javni zavodi, ki podplačujejo ali ne plačujejo ustvarjalcev

RTV Slovenija

"Nihče ni nikoli plačal slabše kot RTV Slovenija. Nikjer ni bilo toliko zavrnitev in toliko dokazovanja, da nekaj sploh zaslužiš, da ti sploh pripada. Poleg tega, da čakaš mesece, še plačajo izredno nizko, če ti že, sploh za intelektualno delo."

"RTV Slovenija - zanič pogoji, honorarji in odnos. Ko pošlješ račun, je vedno nekaj narobe. Rabiš nekoga znotraj, da se zate bori."

"RTV je dolgoletni primer izjemno neurejenih pogojev. Ljudje tam še vedno delajo za 20 evrov na avtorsko uro. Vrhunski ustvarjalci."

"RTV je žal primer, kako se javni zavod vede kot privatni naročnik. Pogodbe zamujajo, honorarji ne dosegaajo niti minimalne plače."

"RTV Slovenija si zaradi monopola in dostopa do kadra, ki nima kam drugam, lahko privošči ravnanje, ki bi bilo v privat sektorju nedopustno."

"Delal sem 3 mesece brez pogodbe, račun sem lahko izdal šele potem, in nanj sem čakal dva meseca. RTV ne priznava zamude, ker pogodbe še ni bilo."

"Pri RTV so mi za mesece dela ponudili 500 evrov bruto. Ko sem zavrnil, je bil odziv: "To vzame nekdo drug.""

"Kadar sem delal za RTV, je bilo vsakič znova grozljivo – od birokracije, do poniževalnega plačila."

"RTV mi je enkrat celo povedal, da račun ne bo plačan do novega proračunskega leta. Štirje meseci kasneje."

"RTV je institucija, ki se sklicuje na pomembnost svojega poslanstva, medtem pa ustvarjalce tretira kot poceni delovno silo."

Javni zavodi, ki podplačujejo ali ne plačujejo ustvarjalcev

Cankarjev dom

"Cankarjev dom, z izjemo Cankarjevega torka, kjer sem pred leti sodeloval, sicer ne izplačuje honorarjev sodelujočim na okroglih mizah, javnih pogovorih. Če se ne motim, pravijo, da je prisotnost reklama, torej se imaš zahvaliti, da lahko sodeluješ."

"CD ni hotel plačati nastopa na dogodku, ker sem bil že tam kot del drugega programa – torej en nastop plačan, drugi pa za njih zastoj."

"Najmanjše honorarje sem dobil od Cankarjevega doma. Oni delajo s takim ugledom, da mislijo, da jim je treba še plačati za sodelovanje."

"Sodelovanje s Cankarjevim domom je bilo zmeraj zasoljeno z: 'saj vi to delate za prepoznavnost.' No, točno to je razlog, da sem prenehal sodelovati z njimi."

"Cankarjev dom – so rekli, da če hočem sodelovat na festivalu, je to dobra priložnost, ne pa plačana stvar."

SNG Drama

"V Drami so za pogovore po predstavah dali 30 evrov, pa še to z velikim zamikom."

"SNG Drama mi ni nikoli plačala prispevka za festivalski katalog, kljub večkratnim prošnjam in obljubi urednika."

"Drama me je povabila na javno branje, brez honorarja. Povedal sem, da ne sodelujem brez honorarja. Potem so se nekaj izgovarjali, da nimajo predvidenih sredstev."

"Honorari za gostujoče režiserje in dramaturge so v SNG Drama bistveno nižji kot v primerljivih ustanovah v tujini."

"V Drami mi je za branje drame pred publiko urednik rekel, da je to pač čast, da nastopaš tukaj."

Narodna galerija

"Za vodenje po razstavi sem v Narodni galeriji dobila 15 evrov na uro bruto. Obdavčeno in brez povračil stroškov. Sramota."

"Narodna galerija je predlagala, da izvedem vodstvo prostovoljno. Kot da to ni moje delo."

"Delala sem interpretacijo razstave sodobne umetnosti v Narodni galeriji in zanje ni bilo predvidenega honorarja."

"Za vodstva po stalni zbirki so mi rekli, da se to šteje kot del izobraževanja in se ne plača."

"Honoriranje v Narodni galeriji je bilo tako mizerno, da sem zavrnila ponovni angažma."

Moderna galerija + MSUM

"Za katalog razstave v MSUM sem prejela 100 evrov bruto, brez podpisane pogodbe. Šele po dveh mesecih sem uspela izsiliti izplačilo."

"Moderna galerija mi ni plačala kuratorskega teksta za publikacijo. V odgovor so rekli, da sem mlad in da naj bom vesel, da so mi dali priložnost."

Javni zavodi, ki podplačujejo ali ne plačujejo ustvarjalcev

"Honoriranje v +MSUM je bilo ponižujoče. Za mesece priprave razstave so izplačali drobiž."

"Delal sem razstavo v Moderni, pa so rekli, da so vsa sredstva šla za produkcijo in da za delo kuratorja ni nič ostalo."

"MSUM – prispevek za katalog razstave plačan po petih mesecih, pa še to z napačno vsoto."

"Eno nižjih je zagotovo bilo plačano s strani Moderne galerije."

"Najmanj plačuje Moderna galerija. Pomembnejši so CVji kot sama plačila."

"Muzej sodobne umetnosti – čakaš pogodbo, čakaš plačilo, in nato dobiš honorar 200 evrov za vodenje projekta."

"Moderna galerija (honorar za besedilo v katalogu 50 EUR). Sodelovanje sprejeto iz solidarnosti z umetniki, ki nekaj pridobijo s kvalitetnim besedilom o svojem delu."

"Zelo nizke razstavnine ali sploh ne, dobijo ljudje v MSUM-u na skupinskih razstavah."

Mestna knjižnica Ljubljana

"Mestna knjižnica Ljubljana ponuja 50 evrov bruto za večer branja in pogovora. S tem pokriješ pot in večerjo."

"Za sodelovanje na Literarnem večeru mi je MKL izplačala 35 evrov. Še to šele po štirih mesecih."

"Honorari v MKL so nižji od stroškov poti. Delo na terenu se sploh ne upošteva."

"Knjižnica v Ljubljani – enkrat mi niso plačali honorarja, ker so 'pozabili oddati pogodbo'."

"Večkrat sem nastopil v MKL. Honorarji nikoli višji od 40 evrov, kar pomeni, da greš na minus, če nisi iz Ljubljane."

MGLC

"Za vodenje razstave mi MGLC ponudi 20 evrov neto. Rekli so, da je to maksimalni honorar, ki ga imajo."

"MGLC pogosto vabi umetnike brez pogodb. Sam sem moral večkrat sam urgirat, da so mi kaj nakazali."

"Honoriranje v MGLC je neredno, pod standardom, pogosto brez povračil."

"Imel sem predavanje v MGLC. Honorar po treh mesecih, brez obvestila."

"Delo za MGLC je bilo plačano po moji intervenciji in grožnji, da več ne sodelujem."

"MGLC. Sodelujem, ker ima smisel za mojo umetniško pot in status samozaposlenega v kulturi. V primeru zavrnitve je bazen ustvarjalcev огromen in zlahka lahko izpadem."

MOL in njeni javni zavodi

"V Ljubljani je delo za občinske zavode pogosto neplačano ali tako slabo plačano, da ne pokrije niti stroškov prevoza."

"Za Mestno občino Ljubljana sem delala v kulturnem programu in za izvedbo sem prejela manj kot 100 evrov. Projekt je trajal 2 meseca."

"Ljubljanski zavodi imajo pogosto izgovor, da 'ni še podpisan proračun', zato plačilo ni mogoče. Se pa delo opravi."

Javni zavodi, ki podplačujejo ali ne plačujejo ustvarjalcev

"Zavod za turizem Ljubljana – pogodbe podpišejo retroaktivno, izplačila pa lahko zamujajo tudi več kot 3 mesece."

"MOL mi je dolgoval denar več kot 8 mesecev. Vsakič je bilo nekaj narobe z dokumentacijo."

"Kadar sodeluješ z MOL in nisi njihov redni izvajalec, je tvoj honorar najnižji. Če sploh pride."

"Imam izkušnjo, ko sem za galerijo v lasti občine pripravil razstavo. Oprema, prevoz, postavitve – vse lastno delo, plačilo 150 evrov."

"Ljudje mislijo, da so občinske institucije zgled, pa so pogosto ravno nasprotje – zamujajo, ignorirajo pogodbe."

"Delo za občino pomeni ves čas na voljo, takojšen odziv, maksimalna fleksibilnost – plačilo pa čez pol leta."

"Nimam slabše izkušnje od tiste z MOL. Delal sem v festivalu, ki ga sofinancirajo, in plačilo ni prišlo nikoli – ker sem 'zmanjkal v proračunu'."

"V Cukrarni se je plačila čakalo več mesecev. Ne delam več tam."

"Kino Šiška - veliko prenizko plačilo za fotografije."

"Knjižnice, Kino Šiška ... Včasih je potrebno kaj narediti za sceno."

Druge državne in občinske ustanove

"Slovenski filmski center. Razlog je izključno najcenejši ponudnik. Kakovost, rok, ... so ne pomembni. Pri nas ni komercialnega filma. Ali sodeluješ z javnim zavodom ali te ni."

"SNG Opera in Balet mi recimo niso želeli plačati honorarja za opravljeno delo asistentke, čeprav je bila funkcija asistenta nujna za predstavo, jaz sem pa v začetku jasno izrazila željo po cimprejsnji pogodbi."

"Zavod za kulturo Šoštanj - ne izplačuje razstavnin, Festival Velenje - zelo nizka izplačila, kršijo avtorske pravice - skazitev avtorskih del, Likovni salon Celje - privatizacija s strani kustosinje Maje Hodošček, Savinov salon Žalec -

ne izplačujejo razstavnin.... Sodelujemo, ker potrebujemo razstave - privatnih razstavnih salonov oz. galerij je v SLO zelo malo. Če zavrneš brezplačno sodelovanje, je velikokrat konec s sodelovanjem."

"Po mojih izkušnja najslabše plačujejo kulturni zavodi z največjim proračunom. Najboljše izkušnje sem imela z manjšimi kulturnimi zavodi, ki se trudijo čim več izplačati, tudi če nimajo dovolj budgeta, ali pa z manjšimi občinami, ki so željne novih sodelovanj in projektov."

"Najmanjše honorarje izplačujejo javne galerije. Problem je, da oni sicer nosijo stroške organizacije razstav, vendar umetniki, ki svoja dela posodimo za razstavo, ali celo naredimo novo produkcijo, redko dobimo povrnjene materialne stroške, kaj šele dnevnice za postavljanje/podiranje in prihode na otvoritve."

"Državni muzeji so znani po tem, da ne priznavajo stroškov priprave razstav. Delo kuratorja je neplačano ali simbolno."

"MAO ne plačuje honorarjev vsem ustvarjalcem, ki delajo na BIO."

Javni zavodi, ki podplačujejo ali ne plačujejo ustvarjalcev

"Knjižnica Koper, javni nastop."

"Muzej mi je poslal pogodbo po koncu projekta in zahteval, da jo antedatiram."

"CZK, MAO. pogosto se jim kaj posodu, dostavil. In za to niso predvidena nobena sredstva."

"Galerije pogosto ne plačajo honorarja – računajo, da si vesel, da imaš razstavo."

"AGRFT"

"Akademija za glasbo za zunanje sodelavce."

"Na področju kulturne dediščine se plačuje minimalno, pod pretvezo, da gre za "poslanstvo"."

"Delal sem v muzeju kot zunanji sodelavec in nisem bil plačan 6 mesecev. Šele ko sem grozil s tožbo, se je nekaj premaknilo."

"Razstava v javnem zavodu pomeni, da deluješ kot profesionallec, a te plačajo kot pripravnika – če sploh."

"Za razstavno postavitev so mi plačali 120 evrov, čeprav sem moral voziti, tiskati in še sam razpostaviti dela."

"Delati za državni muzej pomeni podpisati pogodbo, ki je že vnaprej napisana tako, da si sam kriv, če ti ne plačajo."

Spekter neplačanega dela

Administracija, vodenje projekta, birokracija

"Na kulturnem področju večino priprav ne plačajo (priprava delavnice, organizacija, potni stroški, spremstvo otrok, čas za odhod in prihod z lokacije)."

"Sestanki pred izvedbo so neplačani. Vse priprave na izvedbo, logistične zadeve, priprava materialov, komunikacija z naročnikom – neplačano."

"Za izvedbo projekta si plačan, ampak za vse dogovore pred tem, komunikacijo z institucijo, pa ne."

"Priprava programa, usklajevanja z naročnikom, pogajanja z mentorji, priprava na razpis – vse neplačano."

"Obiski prostorov, sestanki z organizatorji, usklajevanja – vedno pro bono, ker 'to pa ni del nastopa'."

"Pisanje poročil po končanem projektu je dolgotrajno in se ne šteje kot del plačanega dela."

"Delo z naročniki v javnem sektorju je pogosto takšno, da je več sestankov neformalnih in pričakovanih brezplačno."

"V pripravljalnem delu je ogromno časa, ki se ga ne ovrednoti kot del projekta."

Produksijsko in organizacijsko delo

"Pri festivalih sem sodelovala pri pripravi programa, kontaktiranju umetnikov in usklajevanju urnikov, a za ta del dela nikoli ni bilo predvidenega plačila. Rečeno je bilo, da gre za "sodelovanje"."

"Pomagala sem pri izvedbi dogodka, logistiki in komuniciranju z mediji, pa so mi rekli, da gre za prostovoljsko delo in izkušnje."

"Bila sem producentka umetniškega dogodka, za katerega je bil predviden zunanji izvajalec, a so mi plačali simbolično vsoto, saj naj bi delo "opravili skupaj"."

"Večkrat sem opravljala produkcijsko delo za javne zavode, kjer mi niso zagotovili plačila, ker nisem bila uradni sodelavec projekta."

"Na koncu projekta sem dobila priznanje in zahvalo, ne pa honorarja. Tovrstno delo bi moralo biti ovrednoteno."

Razstavljanje

"Imela sem samostojno razstavo v priznani instituciji, vendar honorarja ni bilo. Vse stroške sem krila sama."

"Večkrat sem razstavljala brez plačila in mi je bilo rečeno, da je že razstava dovolj priznanje. Če se pritožiš, rečejo, da bodo drugič povabili koga drugega."

"Neplačane razstave v nekaterih javnih institucijah so pravilo, ne izjema. Zlasti za mlade umetnike je to pogosto edini način, da sploh kje razstavijo."

"Za razstavo v pomembni ustanovi nisem prejela ne honorarja ne potnih stroškov."

Spekter neplačanega dela

Kuriranje

"V zadnjih letih sem večkrat zasledil_a razpise, kjer se od umetnika pričakuje, da oblikuje razstavo, sodeluje pri postavitvi in morda še napiše besedilo, vendar brez predvidenega honorarja za kuratorsko delo. Velikokrat to delam zaradi kolegialnosti ali iz želje po predstavitvi, vendar me moti, da je ta del dela povsem razvrednoten."

"Večkrat sem delala kot kuratorka, pa so mi rekli, da kuratorsko delo ni posebej ovrednoteno, saj naj bi bilo to že vključeno v "ustvarjalni proces" umetnika."

"V regionalnih galerijah se pričakuje, da kuratorka pripravi razstavo, napiše spremno besedilo in sodeluje pri vseh fazah izvedbe brez posebnega nadomestila. Takšen odnos do kuratorskega dela je zelo škodljiv."

"Od mene se pričakuje brezplačno pripravo celotnega razstavnega koncepta, kuratorskega teksta in koordinacijo z umetniki. To je veliko več kot simbolično sodelovanje."

"Ko sem vprašala, če bo za kuratorsko delo kakšno plačilo, so rekli, da je to "priložnost za profesionalni razvoj" in mi ponudili povračilo stroškov prevoza."

Nastopanje

"Za vaje pred predstavo, ki so trajale več tednov, nisem bila plačana."

"Povabijo te na nastop, rečejo 'to je promocija zate' – in to je to."

"Za glasbeni nastop nisem dobil niti pogostitve, kaj šele plačila."

"Za pripravo in izvedbo javnega dogodka v kulturnem domu nisem prejel ničesar – rečeno mi je bilo, da je to v javnem interesu."

"Za predavanja na konferencah, kjer se tržijo vstopnice, nismo dobili ničesar."

"Za izvedbo performansa sem moral_a sam_a financirati pot, tehnično opremo in nastanitev – honorar za nastop ni bil predviden."

"Dobili smo vabilo na performans z jasnim namigom, da je to za 'izpostavljenost', brez honorarja. Sem zavrnila."

Pisanje besedil in recenzij

"Pisanje spremnih besedil in recenzij pogosto ni plačano. Prevečkrat sem slišala, da gre za promocijo umetnika, ne pa za intelektualno delo, ki ima svojo vrednost."

"Galerija me je prosila za kritično refleksijo in tekst ob razstavi, a niso predvideli honorarja. Trdili so, da gre za podporno delo umetniku in da bi bilo nekorektno zahtevati plačilo."

"Pisanje za kataloge, razstavne liste in umetniške monografije pogosto poteka brez pogodbe, brez honorarja. Ko vprašaš za plačilo, rečejo, da ni v proračunu."

"Pri pripravi besedil sem morala prositi večkrat, da sem na koncu dobila simboličen honorar – pogosto šele po več mesecih, in to iz drugega projekta."

Spekter neplačanega dela

"Pisala sem spremno besedilo za razstavo in mi je bilo rečeno, da 'ni navada', da se to posebej honorira. Izvedela sem, da tudi drugi niso bili nikoli plačani za isto."

"Za prispevek v katalogu sem morala sama pokriti še stroške lekture."

"Prispevek za strokovno publikacijo sem oddal brez vsakršne kompenzacije."

"Za snemanje intervjujev sem porabila dneve, ne da bi bila plačana."

"Mentorsko delo z mladimi umetniki je v številnih institucijah neplačano, čeprav vključuje obsežno vodenje, branje besedil, pregledovanje portfolijev."

"Pogosto sem mentorirala na pobudo institucije, ki ni imela predvidenih sredstev za to, čeprav je delo trajalo več tednov."

"Pomagati študentom pri prijavah in razstavah brez pogodbe – to naj bi delala iz 'poslanstva' ali skrbi za mlade ustvarjalce."

Izobraževalno in mentorsko delo

"Pogosto se od umetnikov pričakuje, da izvedejo delavnice, brez da bi to bilo posebej plačano – rečejo, da gre za 'dodano vrednost razstavi'."

"Vodila sem delavnico v okviru galerijskega programa in so mi rekli, da nimajo sredstev za plačilo, saj je bila delavnica 'neformalni del programa'."

Razlogi za delo brez plačila

Strah pred izgubo prihodnjega sodelovanja

"Če ne delaš, nisi. Delaš, da lahko delaš. Naši zavodi so znani po tem, da če jih pustiš na cedilu, te izbrišejo s seznama."

"Če delaš kompromise, se še vrneš, če pa ne, greš na črno listo. Stvari se povedo naprej. Med sabo se poznajo. Če rečeš ne enkrat, si hitro problematičen."

"V ustanovah, kjer sem sodeloval, ni nikoli jasno, kdaj bo plačilo. Ampak če sprašuješ preveč, dobiš oznako, da si problematičen."

"Lahko bi rekel ne, a potem ne bi več delal z njimi. Poznajo se med sabo in hitro prideš na slab glas."

"Ko sem rekla, da je 150 evrov za celotno razstavo premalo, me naslednje leto niso več povabili."

"Povedala sem, da za tak denar ne morem, in od takrat naprej ni več bilo odziva."

"Če zavrneš, te etiketirajo kot problematičnega in nisi več v krogu."

"Zavrnitev sodelovanja je pomenila konec mojega sodelovanja z njimi, kar je bil šok – po desetih letih!"

"Nisem se želela izpostaviti, da me ne bi črtali iz razpisov. Zato sem raje delala skoraj brezplačno."

Upanje v dolgoročno korist

"Delaš brezplačno, ker veš, da bo projekt dobro viden. In upaš, da se bo iz tega kaj razvilo."

"Priložnosti ni veliko, zato včasih vzameš delo brez honorarja, ker misliš, da bo to odprlo vrata kasneje."

"Rečejo, da zdaj ni denarja, ampak če se izkažeš, te naslednjič vzamejo za večji projekt. To seveda ni nujno res."

"Pristaneš, ker želiš ostati v igri. Včasih gre za prestižne ustanove, ki ti dajo ugled, četudi ne plačajo."

"Delal sem zastonj za pomembno institucijo, ker so mi rekli, da bo to dobra referenca. Seveda me kasneje niso več kontaktirali."

Normalizacija izkoriščanja

"To je že nekaj običajnega. Če ne pristaneš, se vedno najde kdo drug, ki bo delal za manj ali zastonj."

"V kulturi je neplačano delo stalnica. Skoraj vsaka produkcija ima koga, ki dela brez honorarja."

"Na začetku te moti, potem pa se navadiš. Pač tako je. Plačajo, ko (če) lahko."

"Vsakič znova je šok, ampak se potem že nekako sprijazniš."

"Ni čudno, da nihče več ne verjame, da imaš kot umetnik pravico do plačila."

Razlogi za delo brez plačila

Strast do dela

"To je delo, ki ga imam rad. Čeprav vem, da ni plačila, ne morem kar izstopiti."

"Nekaj te žene, da vztrajaš. Morda je to naivno, ampak težko je reči ne, ko verjameš v projekt."

"Delam, ker verjamem, da je to pomembno. Četudi me izkoristijo, mi pomeni, da prispevam."

"Včasih si rečeš, da pač ne boš šel v minus, ampak potem vseeno greš, ker te potegne noter."

"Čeprav sem vedela, da ne bom plačana, sem sodelovala, ker mi projekt ogromno pomeni."

Zaradi idealizma

"Delala sem brezplačno, ker sem verjela v projekt in ker so bili organizatorji v finančni stiski. Ampak zdaj vem, da me to dolgo-ročno izčrpava."

"Zavestno se odločam za brezplačno delo, ko gre za skupnostne projekte, ki nimajo sredstev, vendar to ni vzdržno."

"Nekajkrat sem se odpovedala honorarju, ker sem hotela, da stvar uspe. Ampak za ceno svojega prostega časa in zdravja."

"Delam zastonj, če so ljudje srčni. In če si mislim, da bodo za drugo rundo plačali. Kar se nikoli ne zgodi."

"Ne pričakujem vedno plačila, a želim si priznanje in korekten odnos. Včasih pride samo ignoranca."

Pomanjkanje alternativ

"Če ne vzamem, ne bo nič. Raje nekaj, pa čeprav v minus, kot nič."

"Nimam možnosti reči ne. Imam položnice. Imam otroke."

"Ni varnosti. Ni drugega vira dohodka. Vzameš, kar se ponudi."

"Ne gre za odločitev iz moči, ampak iz preživetja."

"V kulturi si ali notri ali pa te ni. Če se preveč postaviš zase, te ni več."

III.III Razpisi: obseg financiranja

Že petič smo merili tudi odvisnost različnih poslovnih subjektov v kulturno-ustvarjalnem sektorju, z izjemo javnih inštitucij, od javnega financiranja. Tudi tokrat lahko zavrnamo ustaljena prepričanja o visoki odvisnosti sektorja od javnega denarja. 53,2 % poslovnih subjektov v letu 2024 ni bilo prejemnikov razpisnih sredstev.

26,2 % je v preteklem letu izvajalo projekte, za katere so dobili lokalna ali državna sredstva, 5,0 % je prejelo EU sredstva. Vsakih 11,2 % od desetih poslovnih subjektov je bil prejemnik tako lokalnih ali državnih kot tudi EU sredstev.

Slika 39: Prejemniki lokalnih, državnih in EU sredstev brez javnih kulturnih zavodov (v %).

"Državni razpisi so kar dobri - oz boljši. Najbolj me moti da občinskih razpisov za profesionalno kulturo v moji občini sploh ni."

V pomladi 2021 66,2 % poslovnih subjektov ni bilo prejemnikov javnih sredstev, v pomladi 2022 pa 56,1 %.

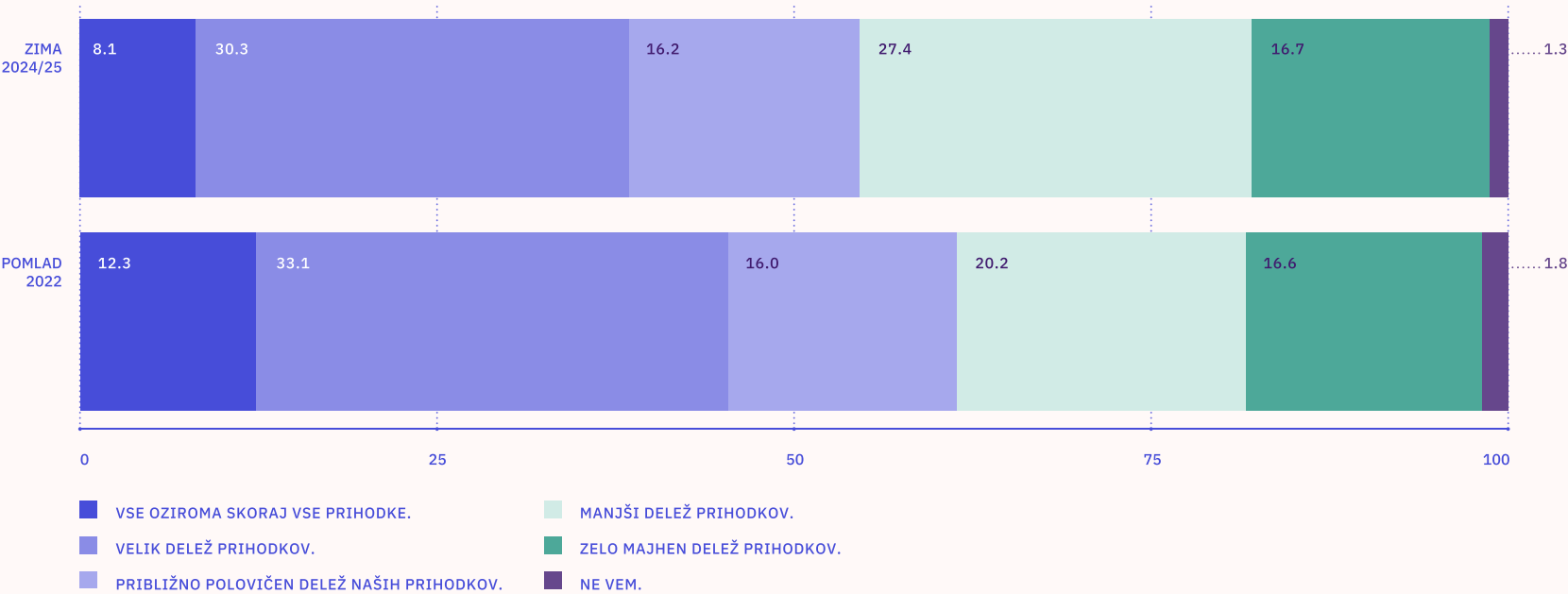
Ali ste v letu 2024 izvajali en ali več projektov, za katere ste dobili razpisni denar?

III.III Razpisi: obseg financiranja

Med poslovnimi subjekti, z izjemo javnih zavodov, ki so v letu 2024 dobili lokalna, državna ali EU sredstva, so ta za 38,4 % prejemnikov predstavljala velik delež ali (skoraj) vse prihodke. Za 16,2 % prejemnikov je javno financiranje predstavlja polovičen delež prihodkov. Za 44,1 % prejemnikov pa je predstavljalo zelo majhen ali manjši delež vseh prihodkov.

Primerjava s pomladjo 2022 kaže, da je v zimi 2024/25 upadel delež poslovnih subjektov večinsko odvisnih od javnega financiranja.

Slika 40: Delež javnega financiranja od vseh prihodkov poslovnih subjektov brez javnih kulturnih zavodov v zimi 2024/25 in pomladi 2022 (v %).

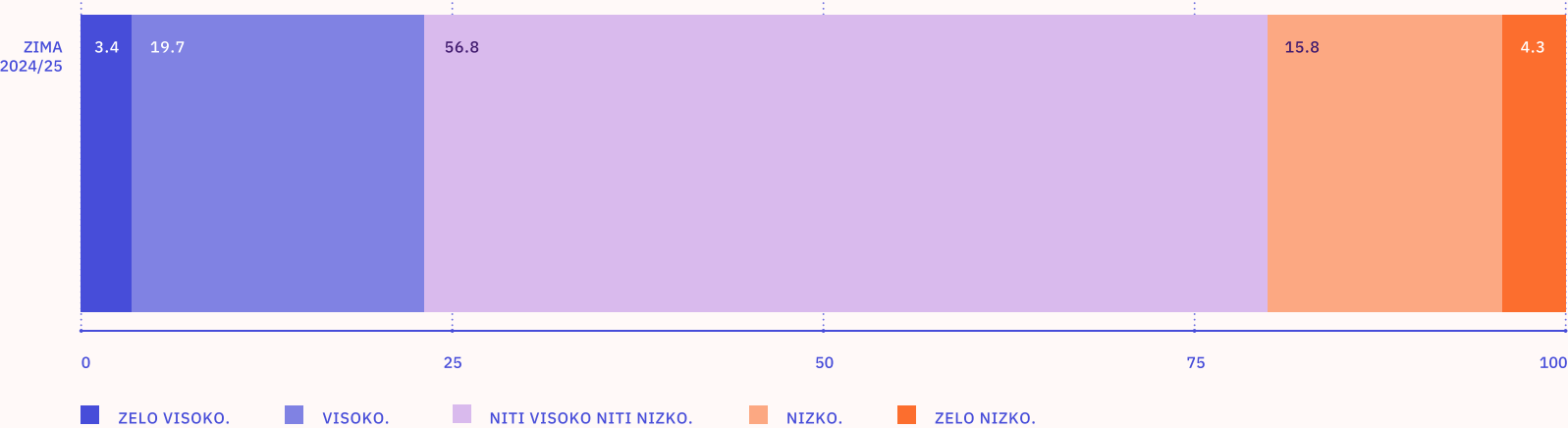
? V letu 2024 so razpisna sredstva v celotnem vašem poslovanju predstavljala:

"Financiranje bi lahko bilo višje, seveda. :) Gre res za skoraj zanemarljiv delež mojih prihodkov."

III.III Razpisi: zadovoljstvo

23,1 % anketiranih je ocenilo, da so bili z zadnjim občinskim ali državnim razpisom zelo zadovoljni ali zadovoljni. Delež zelo nezadovoljnih ali nezadovoljnih je 20,1 %. Več kot polovica, 56,8%, ne izraža niti zadovoljstva niti nezadovoljstva.

Slika 41: Zadovoljstvo z zadnjim občinskim ali državnim razpisom (v %).

🔍 Kakšno je vaše zadovoljstvo z zadnjim občinskim ali državnim razpisom, ki ga še izvajate ali ste ga izvedli v letu 2024?

"Finančno poročilo za ta projekt je bila najbolj stresna stvar v zadnjem letu in, ko sem ga oddala, sem si obljubila, da se na projekt več ne prijavim."

III.III Razpisi: izkušnje delavk in delavcev

Delavci in delavke v kulturo-ustvarjalnem sektorju se na razpise prijavljajo predvsem zato, ker jim ti pogosto predstavljajo edino možnost za financiranje projektov, ohranjanje ustvarjalne dejavnosti in zagotavljanje osnovnega preživetja.

Izpostavljajo, da zadovoljstvo z razpisom večinoma temelji na enostavni in jasni prijavi in poročanju, dobri komunikaciji in strokovni podpori s strani podeljevalca sredstev, na pravočasnem in predvidljivem izplačevanju sredstev ter vsebinski smiselnosti.

Delavke in delavci so kot slabosti razpisov izpostavili nezadostno višino sredstev, zamude tako pri objavah razpisov kot rezultatih ter izplačilih sredstev. Kot problematične izpostavljajo razpise z zapleteno birokracijo pri prijavi in poročanju ter dejstvo, da razpisi ne pokrivajo vseh stroškov dela in materialnih stroškov. Pereč problem je tudi nepravično ocenjevanje in razdeljevanje sredstev.

Rešitve za izboljšanje razpisov delavke in delavci vidijo v povečanju višine sredstev in njihovem usklajevanju z inflacijo, v zmanjševanju birokratskih in administrativnih bremen, v zgodnejši objavi razpisov in pravočasni objavi rezultatov, v stabilnejšem in dolgoročnejšem financiranju, v večji vsebinski ustreznosti in v pravičnejši presoji.

Razlogi za prijavo na razpise

Edina možnost financiranja projektov

"Dobro je dobiti denar za razvoj stvari, ki jih sicer težko lahko sam razvijaš brez sredstev."

"Hvaležna sem, da smo kakršnakoli sredstva sploh dobili, vendar ta niso bila visoka, komajda smo pokrili stroške in (nizke) honorarje."

"Predvidena sredstva zadoščajo za prototipno izvedbo projekta."

"Zaradi šibke finančne podpore nismo izvedli vseh načrtovanih aktivnosti."

Karierni razvoj

"Ker sem prejela delovno štipendijo, ki je vezana na karierni razvoj, ne pa na produktivnost."

"Financiranje omogoča, da lahko razvijamo, prilagajamo ciljnemu občinstvu, širimo doseg in ustvarjamo dolgoročnejše učinke."

Vir dohodka

"Redni prihodek 5 let in področje, ki ga obvladam."

"Hvaležna sem ... komajda smo pokrili stroške in (nizke) honorarje. Da lahko preživim skozi mesec moram delati več takšnih (zelo zahtevnih) projektov."

"Finančno gledano so denarji ... zelo nizkih vsot. Ne omogoča kvalitetno realizacijo projekta, a se moraš vseeno spustiti v tovrstne projekte, ker pač potrebuješ prihodek za preživetje."

Značilnosti dobrih razpisov

Jasni in enostavni postopki prijave in poročanja

"Enostavnost razpisa, hitro izvedeno, brez komplikacij. Sicer malo denarja, ampak kratko in sladko."

"Ker sem prejela delovno štipendijo... Razpis je bil dokaj enostaven za spisat, kar se tiče vmesnega in končnega poročila, je to tudi predstavljalo samo nekaj ur dela."

"Enostavno prijavljanje in izvedba. Občina potala denar, mi opravimo in to je to."

"Razpis je za podporna okolja za kulturo... Prijava je bila kratka, jasna, poročanje... realistično, brez odvečne navlake."

"Malo birokracije, veliko denarja."

"Ker sem prejela delovno štipendijo... administracija projekta majhna, glede na prejeta sredstva."

Dobra komunikacija in strokovna podpora

"Odlični producenti, s katerimi je potekala dobra komunikacija, ter razpoložljiva sredstva za produkcijo."

"Imela sem dobro strokovno in pravno podporo."

"Edina slaba stran tega razpisa... so bili res pozno javljeni rezultati... Drugače pa je vse – od prijave do končne izvedbe – potekalo brez zapletov, s super podporo s strani skrbnice natečaja."

"Pohvalim lahko sodelovanje z MOLom – korektno, uslužno, prijazno."

"Na Filmskem centru obstaja nekaj ljudi, ki izredno dobro poznajo naše delovanje, so fleksibilni in pomagajo filmskemu sektorju."

Pravočasna izplačila

"Avtorski honorar plačan hitro in pošteno v sorazmerju z opravljenim delom."

"Redno plačilo."

"Redni prihodek 5 let in področje, ki ga obvladam."

"Pavšalno financiranje – pavšalni znesek za celoten projekt in brez finančnega poročanja, le vsebinsko poročilo."

Vsebinska smiselnost razpisa

"MK: Poziv za regionalno kroženje kulturnih vsebin. Enostaven, učinkovit, omogoča tesno sodelovanje med javnimi kulturnimi zavodi in nevladniki."

"Gre končno za razpis, ki je usmerjen na financiranje podpornega dela določenih akterjev v sektorju, kar je res pomembno za zagotavljanje trajnosti."

"Dobro je bilo dobiti denar za razvoj stvari, ki jih sicer težko lahko sam razvijaš brez sredstev."

"Ker sem prejela delovno štipendijo, ki je vezana na karierni razvoj, ne pa na produktivnost."

Značilnosti slabih razpisov

Nezadostna sredstva

"Denar. Premalo denarja za opravljeno delo."

"Financiranje projektov skozi leta se ni povečalo niti za promil (v zadnjem letu celo zmanjšalo), dočim so se stroški izvedbe prijavljenih projektov povečali za več kot 100%."

"Razpisna sredstva so daleč od tega, kar bi nam omogočalo profesionalizacijo v pravem pomenu besede."

"Pretirana birokracija in preveč nizka razpisna projektna sredstva, ki dejansko nimajo več nobenega realnega stika s trenutnimi cenami storitev in materialov na tržišču."

"Premajhna sredstva in previsoka pričakovanja."

"Financiranje za podoben projekt je enako kot v l.2015."

"Premalo razpisanega denarja za količino prijavljenih projektov - razpisi Slovenskega filmskega centra."

"Nizka višina financiranja projekta ni zadoščala za spodobno plačilo sodelavcev, materialno izvedbo in časovno izvedbo, zaradi česar sem morala v projekt vložiti cca 40 % dela več kot sem dobila plačila."

"Ves denar sem dobila jaz na račun in ga delila podizvajalcem. Na vse plačam jaz davek in kadarkoli se kakšna postavka večja, se moj prihodek zmanjša."

"Zahteva se preveč dela za premalo plačila."

"Zaradi šibke finančne podpore nismo izvedli vseh načrtovanih aktivnosti."

Zamude pri objavah razpisov in rezultatih ter izplačilih

"Časovnica razpisov (pozni rezultati in podpisi pogodb, zaradi česar ostane premalo časa za kvalitetno izvedbo projekta)."

"Z razpisi zeloooo zamujajo. Npr. Rezultati JAK štipendij za 2024 so bili znani konec oktobra."

"Pozna plačila, kompleksna birokratska prijava, nenavadni roki za prijavo, zelo kompleksno poročanje finančnega načrta."

"Sredstva so prišla z veliko zamudo. Od nas so zahtevali vso dokumentacijo do roka, medtem ko so sami odgovarjali na e-maile zelo počasi."

"MOL razpis: prepozna objava razpisa, prepozen odgovor in podpisovanje pogodbe (že v drugi polovici leta, ko naj bi se projekt izvedel), premajhna sredstva."

"Delovna štipendija bi lahko bila zasnovana tako, da dobiš denar na začetku leta v katerem naj bi se projekt izpeljal."

"Pozni roki za prijave in odgovore na določene projekte onemogočajo produktivno delovanje v prvi polovici leta."

"Težava je, da so razpisi prepozno dani ven, nato pa so rezultati še bolj pozni, kdaj šele v drugi polovici leta."

"Največji problem so nizka avansna izplačila. Projekt je pravzaprav treba skoraj v celoti financirati iz lastnih virov."

Značilnosti slabih razpisov

Zapletena birokracija in poročanje

"Absurdni postopki, ki niso usmerjeni v rezultate, temveč v dokazovanje potrošnje."

"Ogromno birokracije, podvajano poročanje, neusklajenost med lokalnimi in nacionalnimi razpisi."

"Razpisna besedila in pogoji so pogosto po nepotrebnem zaviti v birokratski žargon."

"Preveč birokracije, nejasni protokoli, nerazumljiv in nepraktičen jezik."

"Za tako male vsote prilagati račun za vsako kavo na poti je absurdno."

"Poročila in izdajanje zahtevkov je prekomerno zbirokratizirano."

"Preveč nepotrebnega poročanja in dokazovanja o porabi sredstev, kot da smo neodgovorni in lahkomišelní otroci."

"Več dela z pisanjem projekta in poročila kot s samim delom."

"Finančno poročilo za ta projekt je bila najbolj stresna stvar v zadnjem letu."

"Sistem razpisov je pomanjkljiv ... razpisna vprašanja vključujejo popolnoma ponovljive odgovore ... floskule ... fiktivne finančne sheme."

Razpisi ne pokrivajo vsega dela in stroškov

"Na splošno se velikokrat ne upošteva pripravljalnih in organizacijskih del."

"Razpisi financirajo produkcijo, ne financirajo skladiščenja."

"Razpisi ne financirajo delovnih prostorov."

"Zdi se mi noro, da vsi razpisi zahtevajo, da so projekti sofinancirani še z drugih virov ... to so bolj kot ne neplačano delo."

"Nekatere dejavnosti (npr. ateljejsko delo) so iz razpisov praktično izključene, honorarji so prenizki, organizacijsko delo se prelaga na umetnika."

"Sredstva niso zadoščala za ... časovno izvedbo ... morala sem v projekt vložiti cca 40 % več dela."

"Delo ni cenjeno in denar nepravično razdeljen."

"Ni zagotovljenih sredstev za skladiščenje ali dokumentacijo projektov, kar nosijo ustvarjalci."

"Nepokritje lastnega dela na občinskem razpisu – stroški našega dela niso upravičeni."

"Podpora za podporna okolja – pozitivno, ker se končno financira delo akterjev, ki prej ni bilo pokrito."

Nepravično ocenjevanje in porazdelitev sredstev

"Delo ni cenjeno in denar nepravično razdeljen."

"Nizke ocene na prvem razpisu in visoke na drugem, ki je bil za 50 % nižji. Prijavljala sem isti projekt."

"Prijava je bila bolj uspešna na razpisu z nižjim proračunom – brez utemeljitve."

Značilnosti slabih razpisov

"Rezultati državnih (JAK) in občinskih razpisov so nenehno v nesorazmerju z realno kakovostjo našega dela."

"Način komunikacije glede izbora javnega poziva potrebuje veliko izboljšav. Težko se je otresti občutka, da gre za razpise, ki so že vnaprej dogovorjeni."

"Ministrstvo za kulturo je elitistična organizacija, kjer nekdo brez nagrad in v nebo vpijočih referenc ali zvez nima šans."

"Sredstva pogosto prejmejo isti akterji – kreativno delo je ujeto v trende specifičnega časa, ki jih narekujejo razpisi."

"Problem razpisov je, da vsi pišemo iste floskule in se pretvarjamo, da se držimo nekih birokratskih zahtev."

"Povsem preživet je mehanizem strokovnih komisij – potrebujemo nove oblike presoje."

"V praksi razpis ni odprt – pisma o nameri za sodelovanje moraš pridobiti vnaprej, sicer nimaš šans."

Rešitve za izboljšanje razpisov

Povečanje višine sredstev in upoštevanje inflacije

"Višina razpisanih sredstev je zelo zelo nizka."

"Financiranje za podoben projekt je enako kot v l.2015."

"Premalo razpisanega denarja za količino prijavljenih projektov."

"pretirana birokracija in preveč nizka razpisna projektna sredstva, ki dejansko nimajo več nobenega realnega stika s trenutnimi cenami storitev in materialov na tržišču."

"premalo denarja – razpisni zneski desetletja stagnirajo in ne dohajajo inflacije."

"Že v osnovi so razpisni pogoji pri nas popolnoma izven vsake normalne poslovne kulture in minimalne pravne regulacije."

"Zahteva se preveč dela za premalo plačila ... pritiska se za znižanje stroškov, kar je praviloma prav na ravni honorarjev."

"več denarja za kulturo v RS."

"Višje financiranje."

Poenostavitev birokracije in zmanjšanje administrativnih bremen

"Absurdni postopki, ki niso usmerjeni v rezultate, temveč v dokazovanje potrošnje."

"Preveč nepotrebnega poročanja in dokazovanja o porabi sredstev, kot da smo neodgovorni in lahkomišelní otroci."

"Pretirana birokracija in preveč nizka razpisna projektna sredstva ..."

"Več dela z pisanjem projekta in poročila kot s samim delom."

"Kompleksna birokratska prijava, nenavadni roki za prijavo, zelo kompleksno poročanje finančnega načrta."

"Preveč birokracije, nejasni protokoli, nerazumljiv in nepraktičen jezik."

"ogromni birokracije, podvajano poročanje, neusklajenost med lokalnimi in nacionalnimi razpisi."

"Ko sem razpis prejela nisem dobila nikakršnih navodil ... Bila sem sama s pogodbo, na kateri ni pisalo nič konkretnega."

"Sistem razpisov je pomanjkljiv ... vprašanja vključujejo popolnoma ponovljive odgovore."

Zgodnejša objava razpisov in hitrejši rezultati

"Časovnica razpisov (pozni rezultati in podpisi pogodb, zaradi česar ostane premalo časa za kvalitetno izvedbo projekta)."

"Z razpisi zeloooo zamujajo. Npr. Rezultati JAK štipendij za 2024 so bili znani konec oktobra."

"MOL razpis: prepozna objava razpisa, prepozen odgovor in podpisovanje pogodbe ..."

Rešitve za izboljšanje razpisov

"Pozni roki za prijave in odgovore na določene projekte onemogočajo produktivno delovanje v prvi polovici leta."

"idealno bi bilo, da bi bili razpisi za naslednje leto do konca junija in odgovori takoj začetek septembra."

"Zaradi šibke finančne podpore nismo izvedli vseh načrtovanih aktivnosti."

"Sredstva so prišla z veliko zamudo."

"Prepozna objava enoletnega razpisa in rezultatov ..."

"Razpis je bil objavljen šele v drugi polovici leta, projekt pa mora biti izveden do konca leta."

"Rezultati bi morali biti znani takoj na začetku leta."

Stabilnejše in dolgoročnejše financiranje

"Na občinskem razpisu niso upravičeni stroški našega dela. Zneski so majhni in se ne da preživeti ..."

"Razpisna sredstva so daleč od tega, kar bi nam omogočalo profesionalizacijo ..."

"Hvaležna sem, da smo kakršnakoli sredstva sploh dobili, vendar ta niso bila visoka ..."

"Predvidena sredstva zadoščajo za prototipno izvedbo projekta."

"Letni projektni razpisi praviloma zamujajo in otežujejo delovne procese, silijo v negotovost ..."

"Projekt je pravzaprav treba skoraj v celoti financirati iz lastnih virov, plačilo pa je v celoti izplačano šele po koncu projekta."

"Da lahko preživim skozi mesec moram delati več takšnih (zelo zahtevnih) projektov."

"Sredstva niso zadoščala za spodobno plačilo sodelavcev."

"Pavšalno financiranje – pavšalni znesek za celoten projekt in brez finančnega poročanja ... je izjema, ki bi morala biti pravilo."

"Redni prihodek 5 let in področje, ki ga obvladam."

Večja vsebinska ustreznost in pravičnejša presoja

"Subjektivnost ocenjevalcev."

"Nizke ocene na prvem razpisu in visoke na drugem, ki je bil za 50% nižji."

"Govorim v imenu organizacije ... rezultati razpisov so nenehno v nesorazmerju z realno kakovostjo našega dela."

"Razpis je diskriminatoren do žanra, v katerem delamo ..."

"Veliko razočaranje je tudi na glasbenem področju na MK ..."

"Potrebe in stanje na nevladnem uprizoritvenem področju so drugačne kot jih potem reflektira razpis."

"Razpis potem zastavlja neke zahteve in v želji po pridobitvi sredstev to povratno oblikuje program."

"Problemi: nejasni kriteriji, ki že vnaprej izločajo določene organizacije ..."

Rešitve za izboljšanje razpisov

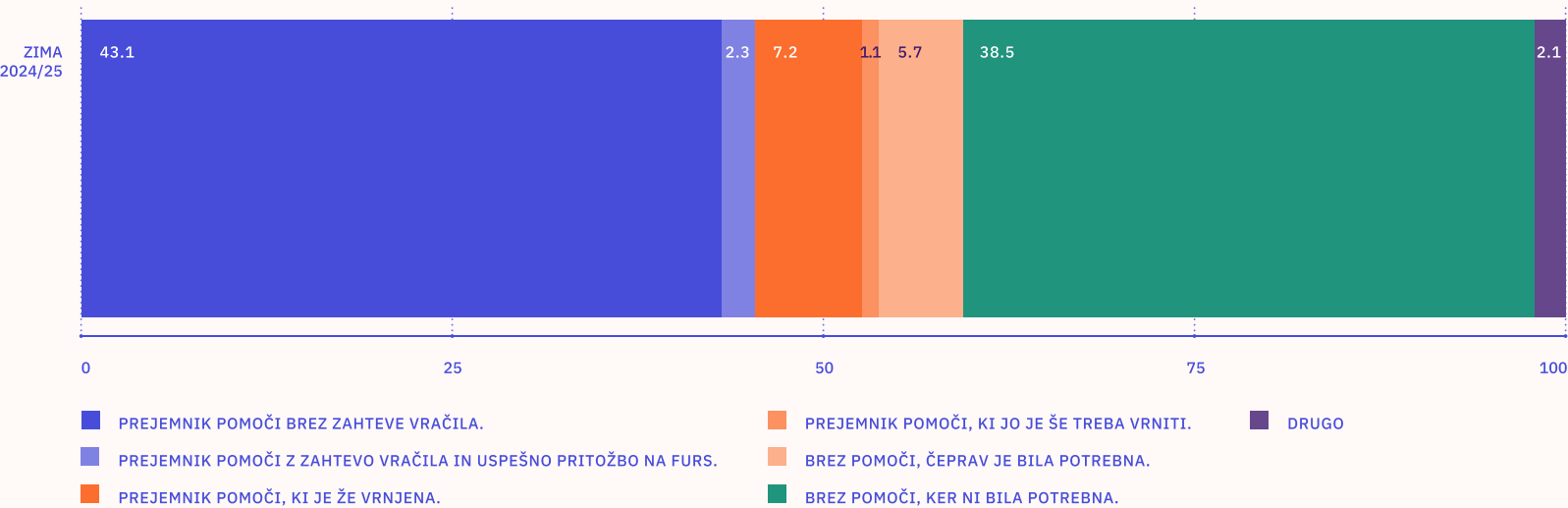
*"Tako se v imenu interdisciplinarnosti in
povezovanja upravičuje nižanje honorarjev
..."*

*"Uravnilovka pri razdeljevanju sredstev.
Konkuriramo skupaj z ljubiteljskimi
ustvarjalci."*

III.IV Vračilo covidne pomoči

Med anketiranimi delavkami in delavci v sektorju je 45,4 % takih, ki so bili do pomoči upravičeni, ter 8,3 % takšnih, ki do pomoči niso bili upravičeni in so jo morali vrniti. 38,5 % jih ni bilo prejemnikov covidne pomoči, ker je niso potrebovali, 5,7 % pa bi jo potrebovalo, a kriterijem za pridobitev pomoči niso ustrezali.

Slika 42: Delež prejemnikov covidne pomoči in trenutna situacija (v %).

? V času epidemije covida-19:

"Do konca mandata bi bilo nujno odpisati dolgove samozaposlenim, ki so pod prejšnjo vlado prejeli nadomestilo za izpad dohodka med covidom."

IV. Potencial delavskega organiziranja

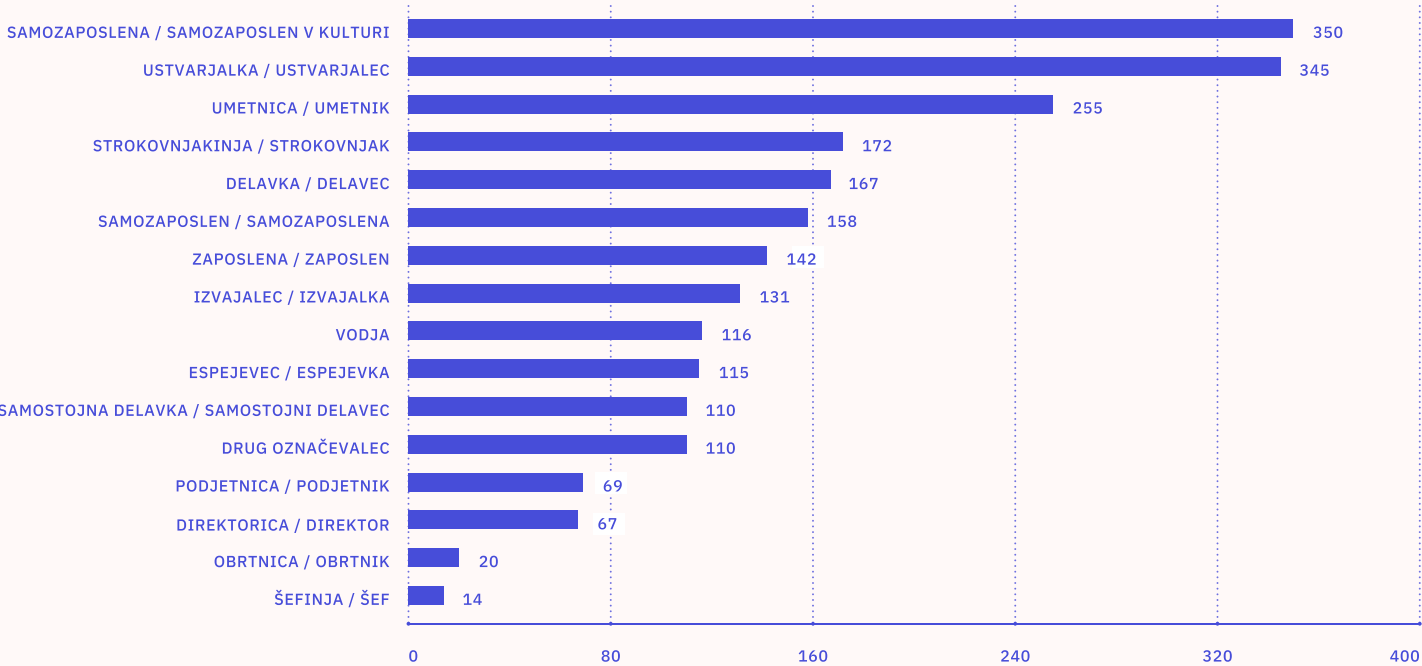
1. Kako delavke in delavci v kulturno-ustvarjalnem sektorju vidijo sebe?
2. So delavke in delavci v kulturno-ustvarjalnem sektorju medsebojno solidarni?
3. Kakšno je stanje in potencial za delavsko organiziranje v kulturno-ustvarjalnem sektorju?

IV.I Dileme poklicne identitete

Med delavkami in delavci, ki imajo status samozaposlenih v kulturi, je ta oznaka ena najbolj uporabljenih. Prej kot z označbo delavka ali delavec se anketirani označujejo kot ustvarjalci, umetniki in strokovnjaki.

Slika 43: Prevladujoča uporaba drugih opisov poleg naziva poklica pri delavcih različnih poslovnih statusov (v frekvencah).

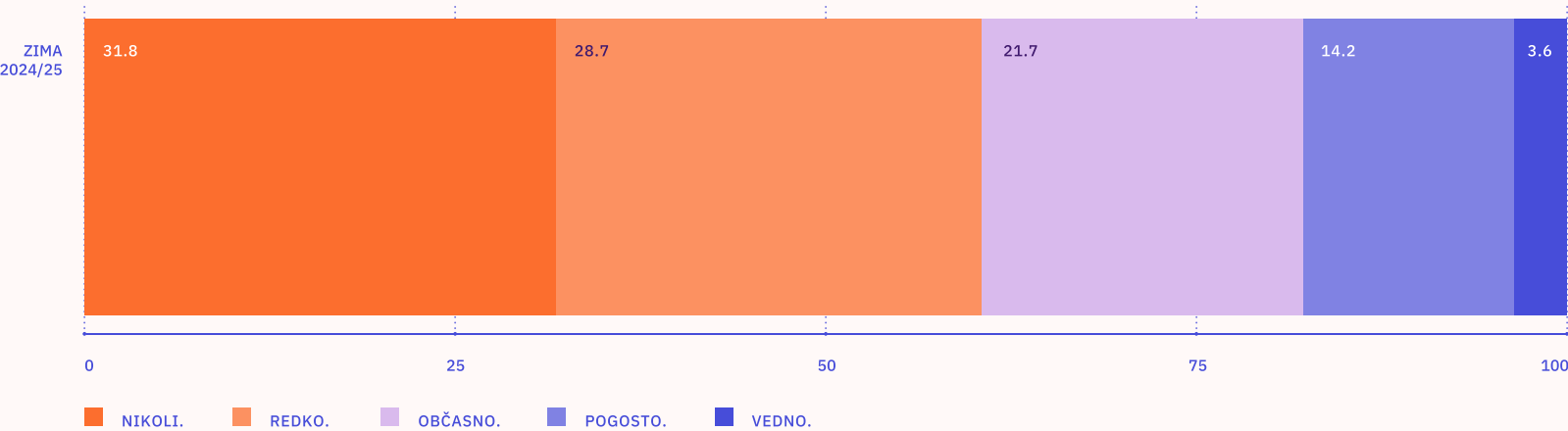
"Delavec sem, ker je moje delo predvsem DELO. Kolegi se raje nazivajo umetniki, ker je to bolj prestižno."

❓ Kateri označevalec poleg naziva vašega poklica (kot npr. violinistka, tehnik, prevajalka, režiser, uradnik ...) še uporabljate, da o pišete svojo delovno vlogo?

IV.I Dileme poklicne identitete

60,5 % delavk in delavcev zase oznake delavec ne uporablja ali jo uporablja zelo redko. Občasno se kot delavec identificira 21,7 % anketiranih. 17,8 % delavk in delavcev pa se tako imenuje pogosto ali vedno.

Slika 44: Pogostost uporabe oznake delavka oziroma delavec (v %).

"Beseda delavec me spomni na čase sindikatov, tovarn in socializma – ne na sodobnega ustvarjalca."

🔍 Kako pogosto zase uporabite oznako delavka oziroma delavec?

IV.I Dileme poklicne identitete: izkušnje delavk in delavcev

Zaznan je razpad delavskega imaginarija. Delavci izpostavljajo, da je izraz delavec izšel iz kolektivne rabe, ker je presplošen in se nadomešča s strokovnimi nazivi.

Določene kulturno-ustvarjalne delavke in delavci se vidijo, kot da so "več kot delavci". Svoje delo pojmujejo kot vrednejše od "navadnih delavcev". Ustvarjalno delo razumejo kot prestižno, kot nekaj, kar izhaja iz notranjega vzgiba, delo delavcev pa razumejo kot rutinsko, fizično ali tovarniško delo, ki ga povezujejo s preteklimi časi. Svojo identiteto pojmujejo individualno, ne kolektivno – pojmujejo se kot posamezniki z lastno avtorsko noto, idejami in edinstveno vizijo.

Od pojma delavstva se oddaljujejo tudi zato, ker se jim zdi, da je s fleksibilizacijo dela in posledično nizko varnostjo zaposlitev uporaba izraza delavec postala neupravičena. Pogosto je delo kulturno-ustvarjalnih delavcev projektno, fleksibilno, časovno neredno in prekarno – brez stalnega dohodka, pravic ali socialne varnosti. Ob rob klasične delavske definicije pa se postavljajo tudi zato, ker naj bi jih drugi označevali, da ne delajo.

Kulturno-ustvarjalni delavci, ki se identificirajo z oznako delavec ali delavka, izhajajo iz preprostih, stvarnih razlogov. Za nekatere je to najbolj naravno poimenovanje, saj izraz zajema dejstvo, da gre za ljudi, ki delajo. Drugi se z izrazom identificirajo zaradi svojega poklicnega statusa, pogodbenega razmerja ali zaposlitve, kar jim daje pravico in/ali potrebo po tem poimenovanju. Tretji poudarjajo, da je njihovo delo v svojem bistvu delo kot vsako drugo – odgovorno, naporno – enako kot katerokoli drugo produktivno delo. Med kulturno-ustvarjalnimi delavkami in delavci, ki se identificirajo z oznako, jo določeni uporabljajo tudi za politično in simbolno opredelitev svojega položaja, z njim izražajo pomembno dediščino delavskih bojev in solidarnosti. Poimenovanje delavec uporabljajo tudi kot orodje političnega pritiska za ilustracijo izkoriščanja, nestabilnosti in razkroja pravic v kulturno-ustvarjalnem sektorju. Delavke in delavci izpostavljajo, da je raba oznake pomemben izraz razredne pripadnosti, zavračanje elitizma in poudarjanja skupnega materialnega položaja z drugimi delavci. Delavska identiteta je tudi strategija upora proti povičevanju umetnosti, ki zakriva realne delovne pogoje, napor in preživetveno stisko. Nekateri z oznako delavec kritizirajo sistemsko nevidnost svojega dela, ki ostaja brez institucionalne podpore in varnosti. Oznako uporabljajo tudi ironično, kot samozaščitni humor za ilustracijo absurdnosti pogojev, v katerih poteka delo v sektorju.

Neidentifikacija z oznako delavec

Zastarel termin

"Beseda 'delavec_ka' je skoraj izginila iz sodobnega besednjaka. Skoraj nikogar več se ne poimenuje kot delavca."

"Nihče v mojem krogu ne uporablja oznake delavec, zato je tudi jaz ne uporabljam."

"Ne uporabljam je zgolj zato, ker mi ni prišla v navado."

"Redko koga slišim, da uporablja besedo delavec, prej uslužbenec. V naši panogi smo najpogostejše s.p.-jevci."

"Oznaka delavca je redkost – večina se izogiba tej besedi v profesionalnem okolju."

"Delavec je oznaka za nekoga, ki dela v tovarni konec 19. stoletja. Če se tako označujem, sprejemam vse negativne oznake za delavca."

"Verjetno je oznaka nekoliko zastarela in morda slabšalna, vsak bi bil direktor dandanes."

"Ker se izraz delavec zdi preveč socialističen. Danes se ljudje raje označujejo drugače."

"Beseda ima politično občutljiv prizvok."

"Beseda ima nekoliko zastarel pridih, ki ne nagovarja sodobnega delovnega okolja v kulturi."

"Pojem ima neko nostalgijo, ki pa ni v skladu z realnostjo današnjega sektorja."

"Delavec je izraz, ki je imel težo v socializmu, danes ga nekateri povezujejo z nižjim statusom."

Presplošen termin, zato uporaba strokovnega naziva

"Ker ne opiše, kaj točno delam."

"Ker je naziv delavec presplošen, saj vsak, ki ima zaposlitev, je delavec."

"Ker so v kulturi poklici tako raznoliki, da nas oznaka delavec ne združi, ampak zariše razliko."

"Ker za delo, ki ga opravljam, obstajajo drugi izrazi, ki so manj splošni in bolj konkretno definirajo moje delo."

"Raje uporabljam/uporabljajo druge, bolj precizne označevalce."

"Večinoma zase uporabljamo nazive, ki izhajajo iz ekspertize in ne iz statusa."

"Za opredelitev svoje vloge uporabljam nazive določenih poklicev, ki jih opravljam v danem projektu – režiser, montažer, animator."

Delavec ni dovolj prestižna oznaka za ustvarjalce

"Ker sem avtor, ustvarjalec umetniških vsebin, režiser, scenarist, igralec, fotograf, lirik; ustvarjam vsebine, z mojim umom, znanjem, talentom, ne 'delam' stvari, predmetov, z delom ne reproduciram stvari drugih, ker si le-te sam 'izmislim', jih ustvarim ... To je zelo bistvena razlika."

Neidentifikacija z oznako delavec

"Moj poklic je mojstrski, tako kot velja za večino ustvarjalnih in kreativnih poklicev s strmo in dolgo krivuljo učenja. S ponosom uporabljam naziv, ki sem ga pridobil z veliko vztrajnosti in odrekam in ki ga lahko uporabljajo le redki - slikar. Če pa bi se moral nazivati kako drugače, bi analogije raje iskal med obrtniki - mojstri in ne za tekočim trakom v tovarni - delavec."

"Umetnik/ca ni obrtnik. Tudi ni kulturnik/ca. Ne more delati, lahko pa prispeva bogastvo. Iz odprtosti duha. Zato bogati vsak trenutek in presega čas in okolje svojega fizičnega bivanja."

"Ker se ne sliši ustrezno. Te izrazi so bolj primerni za proizvodnjo in druge poklice, ki ne vključujejo fino umetniškega pristopa."

"Zaradi slabšalnega prizvoka izraza, ki je prežet z neprestičnimi pomeni. Raje si rečem podjetnica."

"Nekateri ga ne uporabljajo, ker zveni slabo – kot nekaj grobega ali nedostojnega za intelektualno delo."

"Raje uporabljamo bolj profesionalne ali sofisticirane nazive."

Ustvarjalno delo ni fizično tovarniško delo

"Ker moje delo ni suhoparno, kot je lahko recimo enolično delo za trakom oziroma delo v masovni proizvodnji."

"Morda smo izraz delavec/ka nekdam bolj pripisovali nekemu, ki dela težja fizična dela ali nekemu, ki dela v tovarni."

"Zato ker ljubim svoje delo in ga imam za poslanstvo. Če rečeš da sem delavec, te to reducira na hrčka v kolesu."

"Če bi se moral nazivati kako drugače, bi analogije raje iskal med obrtniki – mojstri in ne za tekočim trakom v tovarni – delavec."

Preveč edinstveni za oznako delavectovarniško delo

"Mislim, da oznake delavka ne uporabljam, ker se mi moje delo v kulturi ne zdi vedno samo delo, ampak hkrati poklic (po-klic, nekaj, kar te samo pokliče, je del notranjega poslanstva). Zato večkrat uporabljam besedo ustvarjalka, režiserka,..."

"Moje delo v kulturi ni vedno samo delo, ampak tudi poklic (po-klic), del notranjega poslanstva."

"Z ostalimi besedami lahko bolje nakažem, da delam nekaj, kar se preliva med službenim in osebnim življenjem – in je to moja izbira."

"Beseda delavec zveni zelo tehnično. Želim, da se že iz naziva sliši, da gre za nekaj bolj vsebinskega."

"Moje delo in življenje sta prepletena – 'delavec' se sliši preveč tehnično in ločeno, ni moj izraz."

"Besedo delavec oz. delavka dojemam kot nekaj, kar je treba. Delati. Jaz svoje delo izvajam iz notranjega vzgiba po ustvarjanju."

Neidentifikacija z oznako delavec

Samozaposleni nismo delavci

"Izraz delavka je ukoreninjen v smislu označevanja osebe, ki ima redno delovno razmerje in opravlja delo za enega neposrednega nadrejenega. To samozaposleni nismo."

"Ostali pa pomoje ne uporabljamo izraza 'delavec/delavka' zaradi prekernosti in ideje o 'samozaposlenosti', kjer smo pač bolj izvajalci storitev oz. ustvarjalci/umetniki."

"Ker delam v kreativnem sektorju, imam prilagodljiv urnik, relativno svobodo, s kom delam, nimam šefa."

"Ni bistvenega razloga. Ne nazivajo se velikokrat, ker nam je s samozaposlenostjo sistem dodobra ubil to misel, da smo tudi mi delavci."

"Ne čutim se kot delavka, saj kot samozaposlena nimam delavskih pravic oz. jih ne morem uveljavljat (bolniška, plačan dopust, regres) ipd."

"Ker imam občutek, da ne delam, ker ustvarjam. Zavedam se, da temu ni tako, ampak je ta miselnost globoko zakoreninjena v kulturnem sektorju. Pa nimam socialnih pravic kot ostale delavke, npr. bolniško, potne stroške, malico itd...."

"Ker nimam pravic, katere imajo delavke/delavci."

Drugi nas vidijo kot brezdelneže in ne delavce

"Mogoče druge označevalce uporabljamo, ker v splošnem še vedno vlada prepričanje, da naše delo ni pravo delo in smo to sami ponotranjili."

"Slišala sem večkrat: 'Najdi si službo, da zaslužiš denar, umetnost delaj kot hobi'."

"Zdi se mi, da je šele v zadnjem času prišlo v ospredje ozaveščanje o tem, da je tudi delo v kulturi delo in ne zgolj ljubiteljstvo, a je v očeh širše javnosti še vedno pogosto percipirano kot 'ne pravo delo'."

Identifikacija z oznako delavec

Naravno, povsem običajno poimenovanje

"Ker delam. Tudi sodelavci se tako poimenujejo."

"Na področju javnih zavodov večkrat uporabljamo delavci, delavke, uslužbenci."

"Uporabljamo frazo FILMSKI DELAVCI."

"Včasih so nas imenovali kulturni delavec."

Zaradi statusa zaposlitve in narave dela

"Ker sem v delovnem razmerju, ker delam, ker živim od dela – ne od kapitala."

"Za delavko se označujem, ker sem v delovnem razmerju na podlagi pogodbe."

"Sem sam svoj delodajalec in delojemalec. Hkrati direktor in delavec."

"Ker sem pri naročniku s prikritim delovnim razmerjem tretirana kot zunanja delavka."

"Ker sem poleg ustvarjanja redno zaposlena v javnem sektorju."

Delo kot vsako drugo

"Tudi delo v kulturi je delo, kot vsako drugo."

"Ker delam in zato dobivam plačilo, se s tem preživljam."

"Ker delam za preživetje."

"Ker sem zaposlena."

"Ker opravljam delo, ki praviloma traja vsaj 12 ur na dan in je fizično in psihično naporno."

"Ker opravljam iste naloge in še več."

"Ker moje službeno delovanje je delo, za katerega prejemam plačilo."

"Pač delam in zato sem delavec."

Močen naboj, ponos

"Ta naboj v principu podpiram!"

"Pol življenja se je moja generacija borila, da ne bi bila zgolj 'delavka v kulturi', temveč tudi ustvarjalka. Zdaj se trend obrača."

"Morda se izraz delavka še vedno mnogim sliši kot oznaka za nekoga z nižjo izobrazbo, a hkrati ta beseda nosi ponos in spominja na izборjene delavske pravice."

"Sebe dojemam kot delavko in s tem izrazom nimam težav. Zdi se mi povsem ustrezen; uporabim npr. delavka v kulturi."

"Tako se označujem, ker sebe in družino preživljam z lastnim delom."

Termin kot orodje političnega pritiska

"Izraz delavec uporabljam ob obveznih debatah o statusu umetnika in zavesti, da je umetnik tudi delavec."

"Opise vedno prilagajam naslovniku in kontekstu projektne naloge. Izraz 'delavka' uporabljam predvsem, ko se ukvarjam s sistematiko področja svojega delovanja oz. s kulturnimi politikami."

Identifikacija z oznako delavec

"Sintagmo 'delavka' uporabim, kadar želim izpostaviti, da si zaslužim vse delavske pravice, ne glede na obliko delovanja."

"Vsi ga občasno uporabljamo, odvisno od konteksta, ponavadi, kadar je govora o delavskih pravicah, pogojih dela."

"Uporabim jo, ko želim poudariti, da je moj poklic delo in ne hobby."

"Ker delo v kulturnem sektorju je pošteno, predano in garaško – a ni spoštovano."

"Ker je moje delo izjemno odgovorno, stresno, a ne pridem čez 500 € mesečno."

"Ker je samozaposlitev zadnji žebelj v krsto delavskih pravic."

"Ker urne postavke ne upoštevajo kreativnega časa, je to mezdno delo."

Izraz razredne pripadnosti in upor proti mistifikaciji poklica

"Ker sem delavka in za svoje delo želim enakovredne delavske pravice."

"Delavec – zelo primerna beseda, saj spominja na delavske boje iz preteklosti, ki jih kulturni delavci ponovno bijemo danes."

"Z željo po višanju razumevanja umetnosti kot dela in ciljem pridobitve vseh delavskih pravic."

"Da se razume, da je to, kar počnem, delo, ki mora potekati pod pogoji in prinašati pravice."

"Pomembno se mi zdi utrjevati zavedanje, da je tudi ustvarjanje delo."

"Zato, da poudarim vrednost znanja, dela in časa, ki so vloženi. Ker mi gre na živce, da se umetnost razume preko inspiracije in talenta."

"Zakaj pa ne? Moje delo vidim kot delo, ne poslanstvo."

"Ker se mi zdi pomembno, da nehamo romantizirati opravljanje poklica."

Ironična uporaba

"Zame je to nekoliko cinična oznaka, ki nakazuje, da gre za izkoriščano, prezrto in podplačano delo."

"Občasno – bolj v šali, da poudarimo slab odnos okolice do tega dela."

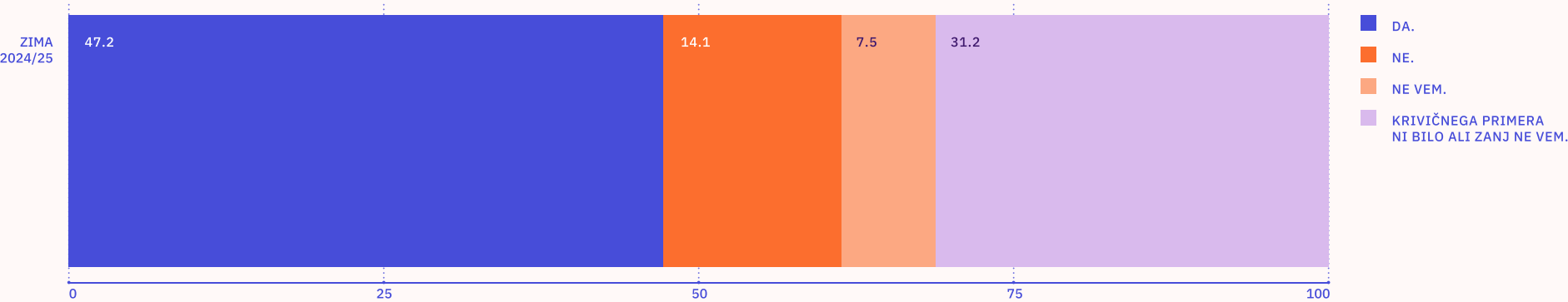
"Uporabljamo bolj v pogovoru, v ironičnem smislu – predvsem, ko pride do situacij, ko se zavedamo, kako podcenjeni smo."

IV.II Solidarnost: medsebojna podpora

47,2 % delavcev je v zadnjem letu podprlo kolega ali sodelavca, ki se mu je zgodila krivica. 14,1 % delavcev je napisalo, da sodelavca niso podprli, 7,5 % da ne vedo, medtem ko je 31,2 % delavcev izpostavilo, da krivičnega primera v zadnjem letu ni bilo oziroma zanj ne vedo.

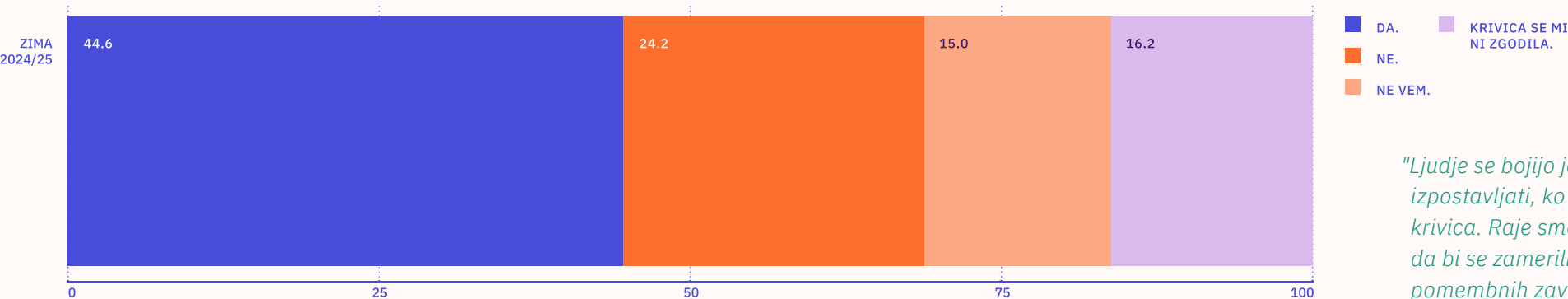
Na vprašanje, ali so se za delavca kdaj postavili v bran njegovi kolegi ali sodelavci, je 44,6 % vprašanih odgovorilo z da, 24,2 % z ne in 15,0 % z ne vem. 16,2 % delavk in delavcev je odgovorilo, da se jim krivica ni zgodila.

Slika 45: Podpora kolegu ali sodelavcu, ki se mu je v zadnjem letu zgodila krivica (v %).

Ste se v zadnjem letu postavili v bran kolegu ali sodelavcu, ker se mu je pri delu zgodila krivica?

Slika 46: Podpora delavki ali delavcu od kolegov ali sodelavcev, ki se mu je v zadnjem letu zgodila krivica (v %).

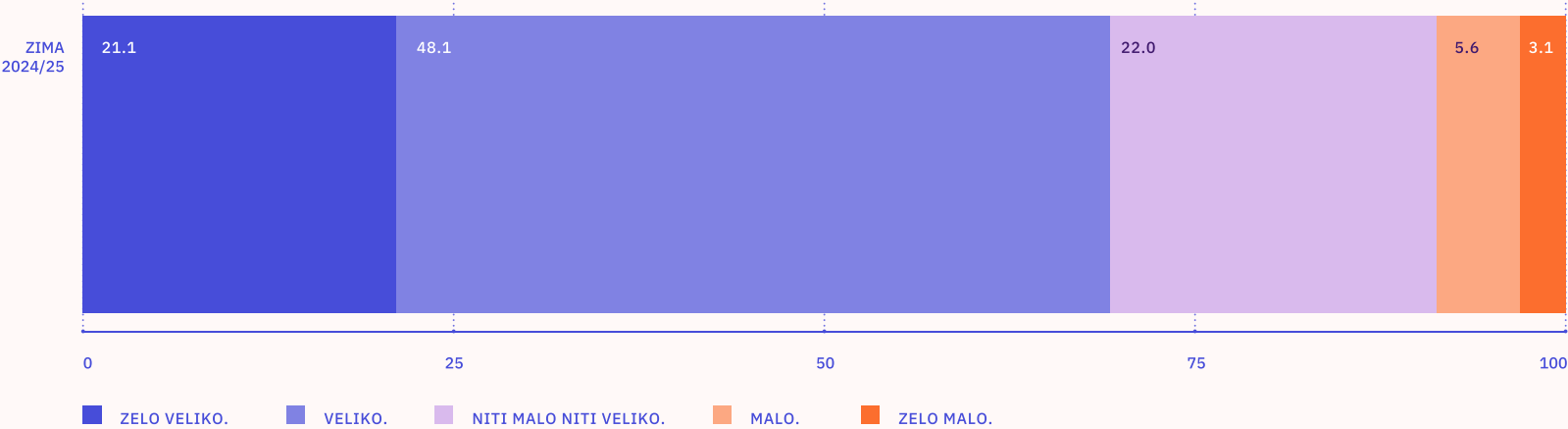
So se za vas kadarkoli v preteklosti postavili v bran vaši kolegi ali sodelavci, če oziroma ko se vam je pri delu zgodila krivica?

"Ljudje se bojijo javno izpostavljati, ko se zgodi krivica. Raje smo tiho kot da bi se zamerili vodjem pomembnih zavodov in institucij in izgubili priložnosti za delo."

IV.II Solidarnost: medsebojna podpora

69,2 % delavcev je mnenja, da si delavci v sektorju delimo zelo veliko ali veliko problemov, medtem ko je delež tistih, ki mislijo, da je skupnih problemov malo oziroma zelo malo 8,7 %. 22,0 % delavcev se ne more opredeliti do tega, kakšen delež problemov je skupen.

Slika 47: Deljenost problemov delavcev v kulturno-ustvarjalnem sektorju (v %).

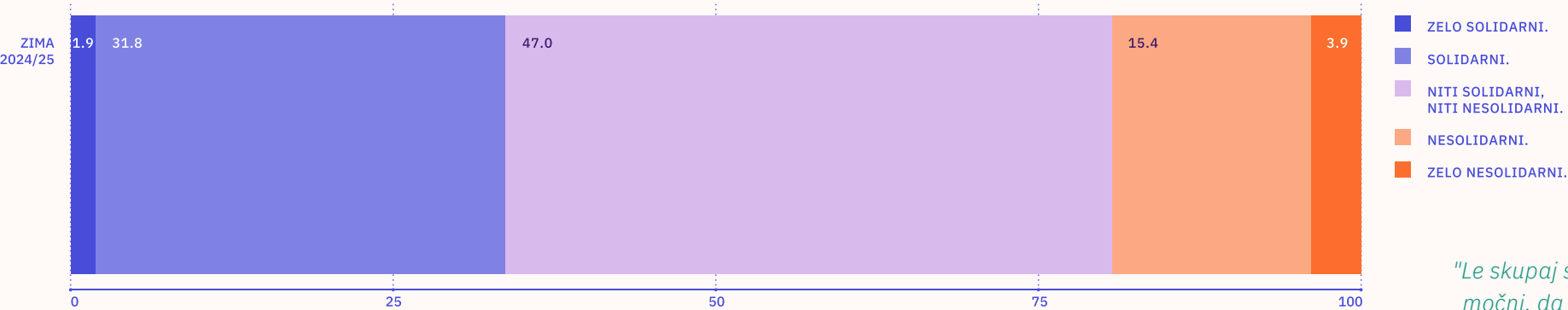
Si delavci, ki delamo v kulturno-ustvarjalnem sektorju v Sloveniji, delimo veliko problemov?

IV.II Solidarnost: medsebojna podpora

Večina, 33,7 % delavcev je mnenja, da smo delavci v sektorju medsebojno zelo solidarni ali solidarni. Medtem ko 19,3 % izpostavlja, da smo nesolidarni oziroma zelo nesolidarni. Delež delavcev, ki si deli prepričanje, da niti so ali niso solidarni, je 47,0 %.

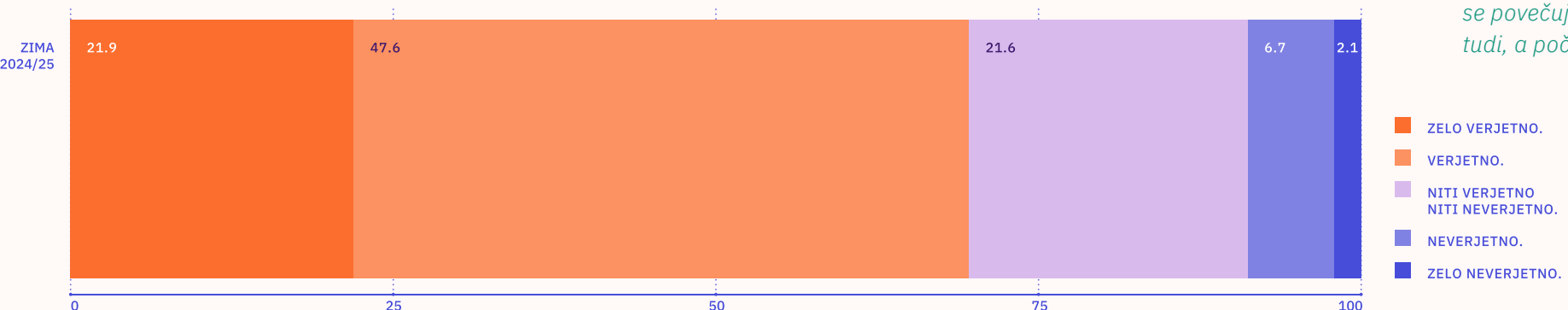
Da je tekmovalnost v sektorju zelo verjetna ali verjetna, ocenjuje 69,5 % delavcev, medtem ko se 8,8 % zdi, da je malo verjetna ali neverjetna. 21,6 % je mnenja, da delavci v sektorju niti niso niti so tekmovalni.

Slika 48: Solidarnost med delavkami in delavci v sektorju (v %).

Smemo delavci, ki delamo v kulturno-ustvarjalnem sektorju v Sloveniji, medsebojno solidarni?

Slika 49: Tekmovalnost med delavkami in delavci v sektorju (v %).

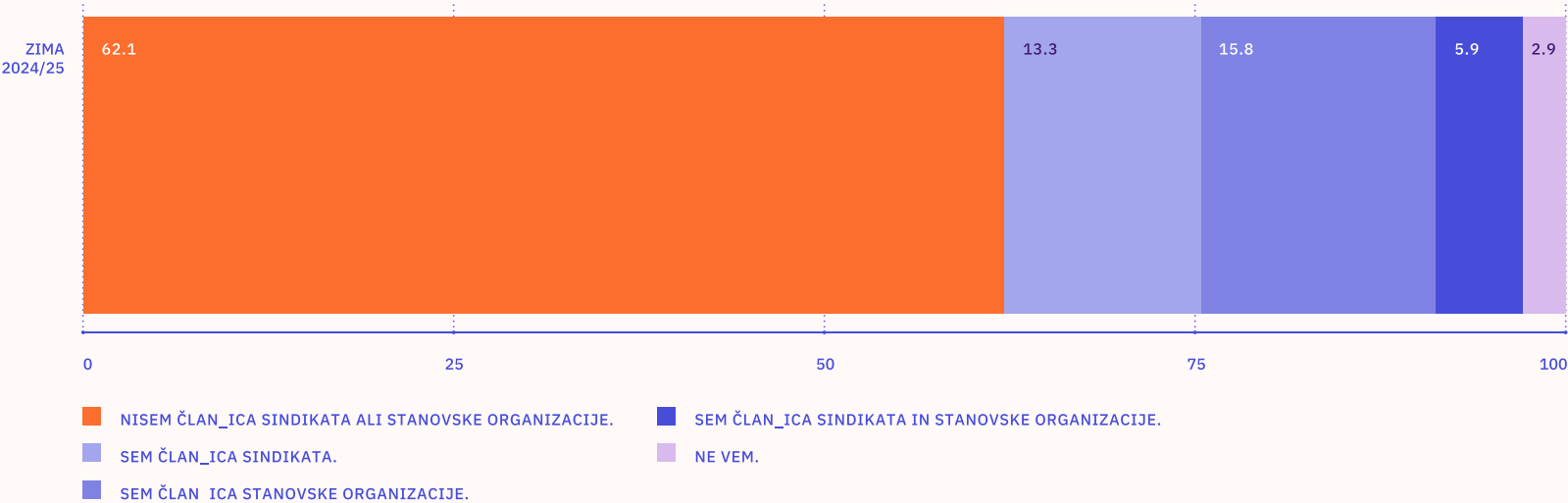
Smemo si delavci, ki delamo v kulturno-ustvarjalnem sektorju v Sloveniji, tekmeči?

"Le skupaj smo dovolj močni, da se lahko upremo izkoriščanju, sicer se nas sili v konkurenco in tako odžiramo drug drugemu priborjen kruh. Solidarnost se povečuje in povezanost tudi, a počasi in mukoma."

IV.III Delavska organiziranost

62,1 % delavk in delavcev ni vključeno v nobeno delavsko združenje. 13,3 % je članic ali članov sindikatov, 15,8 % stanovskih organizacij, 5,9 % pa se tako povezuje v sindikat in stanovsko organizacijo.

Slika 50: Članstvo v sindikatu in/ali stanovski organizaciji (v %).

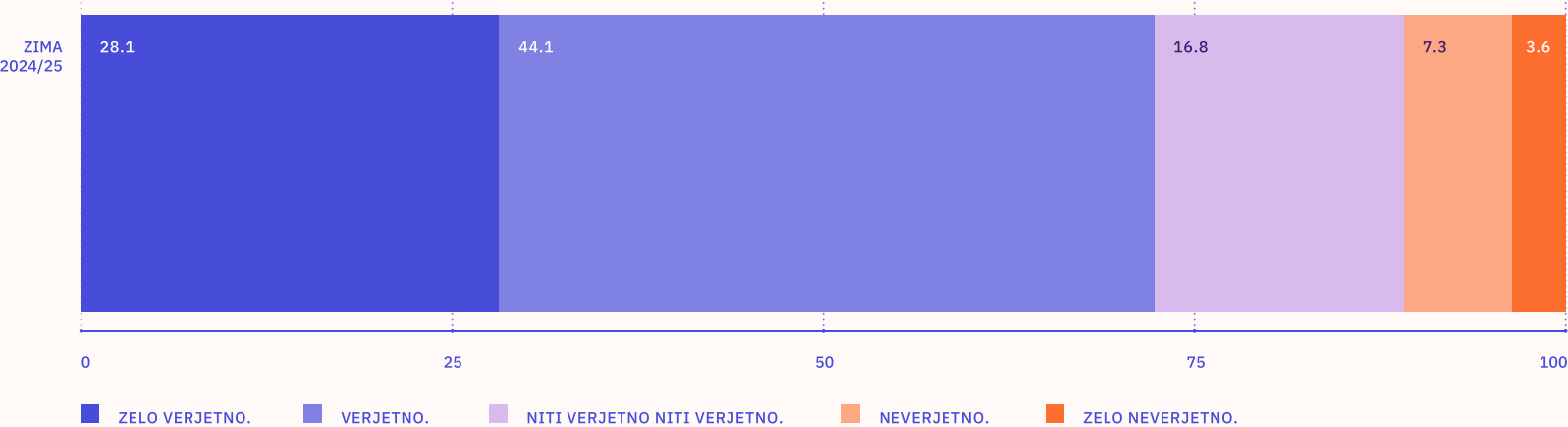
"Sodelavke v kolektivu zavračajo sodelovanje in članstvo v sindikatu, ker kljub temu po vseh doseženih pogajanjih in pridobitvah s strani sindikata, pridobijo pravico do vseh teh novih izboljšav, zato sem jim zdi nesmiselno plačevati članarino."

Ali ste član sindikata ali stanovske organizacije na področju kulturno-ustvarjalnega sektorja?

IV.III Delavska organiziranost

Delavke in delavci, ki verjamejo, da se s povezovanjem v sindikat ali v stanovsko združenje lahko verjetno ali zelo verjetno dosežejo pomembno izboljšanje delovnih pogojev, je 72,2 %. Tistih, ki se jim zdi, da delavsko organiziranje ne prinaša želenih rezultatov, je 10,9 %. Neodločenih je 16,8 %.

Slika 51: Zaupanje, da delavsko organiziranje izboljša delovne pogoje (v %).

Ali delavci s povezovanjem v sindikat ali v stanovsko združenje lahko dosežemo pomembno izboljšanje delovnih pogojev?

"Sindikati so pomembni za ohranjanje socialne države. Stanovska združenja pa se mi zdijo pomembna zaradi ohranjanje visokega nivoja stroke."

IV.III Delavska organiziranost: izkušnje delavk in delavcev

Delavke in delavci kot pozitivne vidike sindikalnega združevanja vidijo zaščito pred izkoriščanjem in za izboljšanje delovnih pogojev, krepitev politične moči delavcev in orodje za doseg kolektivnega izboljšanja pravic. Obenem delavsko organiziranje služi kot platforma za večji pretok informiranja med delavci. Po drugi strani poudarjajo, da nimajo zaupanja v učinkovitost delovanja sindikatov, da so problemi v kulturno-ustvarjalnem sektorju preveč heterogeni za skupno delovanje, niti ne poznajo oziroma se ne zanimajo, da bi sindikate v sektorju poznali. Izpostavljajo, da vključevanje v sindikat in izpostavljanje za pravice lahko ogrozi njihovo preživetje ter da niso pripravljeni oziroma nimajo časa, da bi se sindikalno aktivirali.

Delavke in delavci kot ključne razloge medsebojne nesolidarnosti navajajo strah pred konkurenco in posledično izgubo priložnosti, kar vodi do občutka nepovezanosti in osamljenosti pri stiskah, s katerimi se soočajo. Temu navkljub delijo izkušnje v medsebojni podpori pri reševanju birokratskih in administrativnih težav, v finančni pomoči pri izvedbi projektov in v učenju ter krepitvi občutka pripadnosti kulturno-ustvarjalni skupnosti.

Delavke in delavci ocenjujejo poslovno kulturo kot izrazito problematično. Izpostavljajo netransparentnost odločanja in financiranja, neenakost obravnave, prekomerno birokracijo, izčrpavajoče pogoje dela in pomanjkanje dolgoročne vizije. Kot priložnost za izboljšanje poslovne kulture izpostavljajo zagotavljanje več dolgoročnih virov financiranja, prenovo razpisnih rokov in pogojev prijav, zmanjševanje birokratskih bremen, razvoj sistema pravičnejšega in višjega financiranja, širjenje prostora ustvarjalne svobode in krepitev zaupanja v delavce ter zagotavljanje kakovostnejše podpore s strani države.

Prednosti delavskega organiziranja

Zaščita pred izkoriščanjem in izboljšanje delovnih pogojev

"Mislim, da je to edina možnost, da se zaščitimo pred izkoriščanjem. Kot posamezniki nimamo moči."

"Zdi se mi, da bi sindikat lahko dosegel boljše delovne pogoje, saj delodajalci pogosto zlorabljajo prekarne delavce."

"Ker si brez sindikalnega zastopstva v kulturi prepuščen sam sebi. Nihče ne ščiti tvojih pravic."

"Sindikat bi moral vzpostaviti minimalne standarde plačila in pogojev, ker trenutno ni nobene kontrole."

"Pogosto moramo delati brez pogodb, brez plačila – to se ne bi smelo dogajati. Potrebujemo sindikat."

Združevanje krepi politično moč

"Zdi se mi, da je sindikat edina možnost za skupno organizirano delovanje proti sistemski ignoranci kulturnega sektorja."

"Potrebujemo organizirano telo, ki nas bo predstavljalo pri pogajanjih z državo in ministrstvom."

"Samo skupaj lahko pritismo na oblast, posameznik nima nobene moči."

"Če želimo spremembe, se moramo povezati in imeti legitimen predstavniški organ."

"Sindikat mora postati politični akter, ki se ne boji javno nastopati in opozarjati na krivice."

Zagotovitev kolektivne pogodbe in drugih pravno zagotovljenih pravic

"Dokler ne bo kolektivne pogodbe za samozaposlene, bomo vedno v drugem razredu. Sindikat jo lahko izpogaja."

"Le sindikat lahko naslovi pravne praznine, kot je bolniška za samozaposlene."

"Pravno nismo zaščiteni, nimamo dopusta, varstva v primeru bolezni – zato potrebujemo kolektivno pogodbo."

"Ni drugega načina, da se vzpostavijo pravična pravila igre – le sindikat lahko pritisne."

"Sindikat mora oblikovati zakonske predloge in sodelovati pri njihovi uveljavitvi."

Solidarnost, pomoč in informiranje

"Nimamo informacij, kako se sploh zaščititi. Sindikat bi moral imeti svetovalno pisarno."

"Nismo izobraženi o svojih pravicah – sindikat mora izobraževati."

"Sindikat bi moral omogočati pomoč pri pisanju pogodb, razpisih, pritožbah."

"Če bi imeli nekoga, ki nas vodi, se ne bi počutil tako izgubljen v sistemu."

"Najbolj pogrešam občutek, da nisem sam. Da je nekdo na moji strani."

Kritika delavskega organiziranja

Nezaupanje v učinkovitost sindikata

"Sindikatoev je več, ne ve se točno kdo zastopa koga, zdi se, da nimajo posebne moči in da pogosto iščejo tudi svojo promocijo preko bojev za pravice zaposlenih."

"Ker so sindikati pogosto neučinkoviti ali preveč institucionalizirani, da bi resnično zastopali interese samozaposlenih."

"Imam občutek, da so sindikati samo še ena v nizu institucij, ki ne vedo dobro, kaj bi s samozaposlenimi."

"Sindikat, v katerem sem bila, ni zmogel vzpostaviti učinkovitih praks zagovorništva."

"V preteklosti sem bila članica, pa ni bilo nobenih koristi."

"Zdi se, da je z članstvom v sindikatu v malem omejenem okolju kot je Slovenija povezano tudi z mnogimi intrigami in nestrokovnimi pristopi. Praktično ne vidim dobrih in efektivnih vodij, ki bi znale_i dobro izvajati zagovorništvo in ga tudi promovirati oz. informirati članstvo in javnost."

Poleg tega je pri glasbi (ali vsaj moji transdisciplinarnosti) problem, saj ne vem katero združenje ali organizacijo bi lahko prepoznala kot svojo."

Prevelika heterogenost problemov za skupno delovanje

"Vsak si rešuje težave po svoje."

"V našem poklicu je vse tako individualno, da si ne predstavljam, kako bi sindikat lahko zastopal raznolike interese."

"Ne verjamem, da je mogoče tako razpršeno skupino (kot smo samozaposleni v kulturi) enotno zastopati."

"Sodelujem s premnogimi različnimi ustanovami – ne vem, kako bi sindikat sploh posredoval v mojem imenu."

"Ker delamo vsak zase, ne vem, če je skupno zastopstvo sploh izvedljivo."

Nepoznavanje sindikalnih možnosti

"Ne vem, kateri sindikati pokrivajo moj sektor."

"Nisem se dovolj poglobila v to temo, da bi lahko presodila, če se splača."

"Nisem obveščena, da obstaja sindikat za samozaposlene v kulturi."

"Premalo informacij, kaj bi sindikat sploh lahko naredil."

"Nimam občutka, da bi mi sindikat sploh lahko koristil, ker o tem nisem dovolj seznanjena."

Strah pred izpostavljanjem

"Če bi se preveč izpostavil, bi imel težave pri pridobivanju sredstev ali sodelovanju z javnimi zavodi."

"Sindikalno udejstvovanje bi lahko razumeli kot moteče, uporniško, in bi bil kaznovan."

Kritika delavskega organiziranja

"Bojim se, da me zaradi aktivnega članstva nihče več ne bi angažiral."

"Sindikat pomeni tudi politično opredelitev, kar si ne morem privoščiti."

"Ljudje v kulturi so tiho, ker se bojijo za projekte."

Ni energije za vključevanje v boje

"Zaradi narave dela (projektno, nestalno) preprosto ni energije za sindikalno udejstvovanje."

"Komaj zdržim osnovne obveznosti, dodatna aktivacija ni mogoča."

"Pogrešam čas in prostor za razmislek o kolektivni organiziranosti."

"V kulturnem sektorju smo vsi preveč izžeti, da bi še sindikat postavljali."

"Enostavno nimam več moči, da bi reševal še to problematiko."

Razlogi nesolidarnosti med delavci

Strah pred konkurenco in izgubo priložnosti

"Sodelujemo, ker moramo, ampak vsak dela zase. Če boš komu pomagal, bo mogoče on naslednjič izbran namesto tebe."

"Scena je premajhna, da bi si lahko res upal stopiti skupaj – vsi delamo za iste naročnike."

"Namesto, da bi se podprli, se gledamo kot tekmeči, ker so vsa mesta na razpisih omejena."

"Solidarnost je le fraza. V resnici vsak gleda, kako bo preživel sam."

"Kadar je slabo, si ne pomagamo, ker nismo nikoli razvili refleksa skupnega boja."

"Nimamo forumov, sindikatov ali kolektivov, kjer bi si res lahko pomagali."

"Smo prepuščeni sami sebi – zato ne veš niti, kje bi poiskal pomoč."

"Dokler se ne bomo povezali, ne moremo pričakovati solidarnosti – zdaj vlada razdrobljenost."

"Na papirju obstajajo povezovanja, v resnici pa ne delujejo – ni ljudi, ki bi jih vodili."

"Pogrešam občutek skupnosti, v kateri bi lahko kaj spremenili."

Nepovezanost, osamljenost

"V kulturi smo vajeni delati sami zase, ker ni struktur, ki bi omogočale skupinsko delo."

"Nimamo navade si pomagati, ker je sistem postavljen tako, da se vsak sam znajde."

"Vsi so preobremenjeni s preživetjem, zato ni časa, da bi sploh opazili druge."

Izkušnje solidarnosti med delavci

Medsebojna pomoč pri reševanju birokratskih in administrativnih težav

"Ko sem razpis prejela nisem dobila nikakršnih navodil, kako poteka poročanje, predhodno zaprošanje za sredstva ... Z nasveti so pomagali prijatelji samozaposleni."

"Brez pomoči kolegov ne bi nikoli speljal tega projekta. Skupaj smo ugotovili, kako narediti finančno poročilo."

"Ne vem, kako bi izpolnila vlogo brez preteklih primerov, ki so mi jih delili starejši kolegi."

"Na razpisih je res ogromno enih detajlov. Največ sem izvedel od kolegov, ki so že šli čez ta proces."

"Poročila sem znala oddati samo zato, ker mi je drug kolega dovolil vpogled v svoje – in mi povedal, kaj res šteje in kaj ne."

Finančna solidarnost v različnih kritičnih situacijah pri izvedbi projektov

"Zamujali so z izplačili in mi soavtorji niso zaračunali dodatnega časa, da sem lahko vsaj jaz nekaj malega zaslužil."

"Pri enem projektu nismo dobili sredstev. Dogovorili smo se, da gremo vseeno v izvedbo – vsak je prispeval svoj del brez plačila."

"Vsi vemo, da so razmere grozne, zato drug drugega ne silimo v stvari, če vidimo, da kdo nima za potne stroške ali material."

"Pomagala sem kolegu izvesti predstavo, čeprav ni imel denarja. On mi je drugič pomagal pri moji produkciji."

"Včasih se zberemo in vsak prispeva nekaj opreme, da kdo lahko spelje projekt, čeprav ni zbranega dovolj denarja."

"Na enem festivalu smo si pomagali s skupnim prevozom in delili produkcijske stroške, da je šlo skozi."

"Kljub vsem težavam je prisotna solidarnost – vsaj v našem kolektivu. Ko ni plačil, si pomagamo, kdo v naprej nakaže drugemu, da lahko ta plača sodelavce."

"Ko delamo projekte, damo večji del honorarja drugim, sebi najmanj, ker vemo, da je pomembno, da vsaj sodelavci nekaj dobijo."

"Kot producentka vse razporedim tako, da imajo sodelavci redno plačilo, tudi če jaz počakam več mesecev."

Medsebojno učenje

"Največ sem se naučil od drugih samozaposlenih. Sistemskih virov pomoči ni, ampak delimo informacije med sabo."

"Pomagamo si s priporočili – če kdo rabi prostor, človeka, financiranje – to se deli iz ust v usta."

"Delimo izkušnje z razpisi, saj so pogosto nerazumljivi. Skupaj najdemo rešitve."

Izkušnje solidarnosti med delavci

"Ko rabiš kontakt za organizatorja, prostor, tehnično pomoč – ljudje so pripravljeni pomagati, ker vejo, da boš enkrat tudi ti njim."

"Pomagamo si z nasveti, delimo dobre prakse glede prijav, razpisov, obračunov."

Občutek pripadnosti

"Čeprav sem samozaposlen/a, se čutim kot del scene, kjer si pomagamo, si svetujemo in kdaj tudi skupaj protestiramo."

"Zdi se mi, da v našem krogu ljudi ni rivalstva – vsi vemo, kako težko je, zato si stojimo ob strani."

"Dajmo gledati na kulturo v mestu kot celoto, torej da vsi delamo skupaj, za obče dobro, ne pa si meriti ude."

"Stopimo skupaj!"

"ŠTRAJK BOJKOT REVOLUCIJA!"

Problemi poslovne kulture v sektorju

Nepreglednost in netransparentnost poslovanja

"Producentka vse ve, jaz nimam vpogleda v finance..."

"Ko sem razpis prejela nisem dobila nikakršnih navodil kako poteka poročanje ... Bila sem sama s pogodbo, na kateri ni pisalo nič konkretnega in neodzivno birokratinjo."

"Sredstva delijo neprofesionalno, netransparentno in po vnaprejšnjih prijateljskih dogovorih zelo odklonilno in negativno do celotnega projekta."

"Stanovsko združenje na mojem ustvarjalnem področju pa deluje netransparentno in v korist samo nekaj posameznikov, zato sem iz njega izstopila."

Hiperprodukcija in izčrpavanje

"Premajhna sredstva in previsoka pričakovanja. Rigidnost razpisov ... prisiljeni smo v zgoščevanje aktivnosti v zadnji tretjini leta, ko javnost ne uspe več slediti projektom."

"Razpisna sredstva so daleč od tega, kar bi nam omogočalo profesionalizacijo ... naše delo kljub podplačanosti v tujini dosega vrhunske rezultate."

"Hvaležna sem, da smo kakršnakoli sredstva sploh dobili, vendar ta niso bila visoka ... moram delati več takšnih (zelo zahtevnih) projektov."

"Več dela z pisanjem projekta in poročila kot s samim delom."

"Zahteva se preveč dela za premalo plačila, birokracija je vedno hujša ..."

Neenaka obravnava in klientelizem

"Ministrstvo za kulturo je elitistična organizacija, kjer nekdo brez nagrad in v nebo vpijočih referenc ali zvez nima šans."

"JAK – malo denarja, postali so diskriminatorni ... definirajo kdo se lahko prijavi na razpis."

"Zdi se, da so razpisi že vnaprej dogovorjeni."

"Gre lahko za čisto osebne preference ali pogosto iskanje lastne koristi."

"Govorim v imenu organizacije ... rezultati razpisov so v nesorazmerju z realno kvaliteto našega dela."

Pomanjkanje stabilnosti in dolgoročne vizije

"Projekt izvajam kot organizator, ne kot izvajalec ... je organizacija izvedena brez plačila."

"Financiranje projektov skozi leta se ni povečalo niti za promil, (v zadnjem letu celo zmanjšalo), dočim so se stroški izvedbe prijavljenih projektov povečali za več kot 100%."

"Nekako se je težko otresti občutka, da ne gre za razpise, ki so že vnaprej dogovorjeni."

"Na občini se sredstva vsako leto še malo zmanjšajo ..."

Problemi poslovne kulture v sektorju

"Na kranjski občini ne gre za velike denarje, ker se denar za projekte deli po uravnilovki in tudi v prihodnje se bodo držali takega sistema. Vsako leto pa še malo zmanjšajo sredstva."

Pretirana birokracija in nezaupanje v ustvarjalce

"Absurdni postopki, ki niso usmerjeni v rezultate, temveč v dokazovanje potrošnje."

"Na splošno se velikokrat ne upošteva pripravljalnih in organizacijskih del."

"Predvsem logika poročil in dokumentacija o opravljenem delu ... vsa spisana v duhu, da ustvarjalci goljufamo državo."

"Preveč nepotrebnega poročanja in dokazovanja ... kot da smo neodgovorni in lahko-miselni otroci."

"Finančno poročilo za ta projekt je bila najbolj stresna stvar v zadnjem letu ..."

Rešitve za izboljšanje poslovne kulture

Več dolgoročnih virov financiranja

"Določeni (npr. pedagoški) programi, ki jih (so)izvajam, so konstantno podprti s strani občine / EU ... kar pomeni, da jih lahko razvijamo, širimo doseg in ustvarjamo dolgoročnejše učinke."

"Ker je večletno, bi bilo na mestu, da se znesek poveča glede na inflacijo, ne pa da je za 3 ali 5 let isti."

"Razpisna sredstva so daleč od tega, kar bi nam omogočalo profesionalizacijo ..."

Prenova razpisnih rokov in pogojev

"Idealno bi bilo, da bi bili razpisi za naslednje leto do konca junija in odgovori takoj začetek septembra ..."

"Pozni roki za prijave in odgovore na določene projekte onemogočajo produktivno delovanje v prvi polovici leta."

"Poročila in izdajanje zahtevkov je prekomerno zbirokratizirano."

"Vsako leto je potrebno zadoščati dodatnim kriterijem, več poročanja. Zneski pa so še vedno kar mizerni."

Zmanjševanje birokratskih bremen

"Preveč birokracije, nejasni protokoli, nerazumljiv in nepraktičen jezik."

"Absurdni postopki, ki niso usmerjeni v rezultate, temveč v dokazovanje potrošnje."

"Zahteva se preveč dela za premalo plačila, birokracija je vedno hujša in bolj zapletena."

"Finančno poročilo za ta projekt je bila najbolj stresna stvar v zadnjem letu ..."

Pravičnejše in višje financiranje

"Premalo denarja – razpisni zneski desetletja stagnirajo in ne dohajajo inflacije."

"Financiranje bi lahko bilo višje, seveda. Gre res za skoraj zanemarljiv delež mojih prihodkov."

"Višina sredstev, ki smo jih prejeli na razpisu, je bila prenizka in je s tem projekt bistveno težje realizirati."

"Zneski so majhni in se ne da preživeti od razpisov v mojem primeru."

Več ustvarjalne svobode

"Sistem razpisov je pomanjkljiv ... razpisna vprašanja vključujejo popolnoma ponovljive odgovore."

"Razpisi niso naklonjeni umetniškim projektom, ki zahtevajo veliko ateljejskega dela ..."

"Zahteve razpisov ne predvidevajo oblik ustvarjanja, ki odstopajo od ustaljenih ..."

"Način, kako so razpisi zastavljeni, oblikuje programe, ki jih želimo delati – kar je zgrešeno."

"Problem je, da so razpisi preveč ujeti v klasične obrazce družbene dobrobiti EU-ja ..."

Rešitve za izboljšanje poslovne kulture

Večje zaupanje v delavce in kakovostnejša podpora

"Zelo slaba odzivnost koordinatorja projekta na MZK."

"Ko sem razpis prejela, nisem dobila nikakršnih navodil ... bila sem sama s pogodbo."

"Preveč nepotrebnega poročanja in dokazovanja ... kot da smo neodgovorni in lahkomiselni otroci."

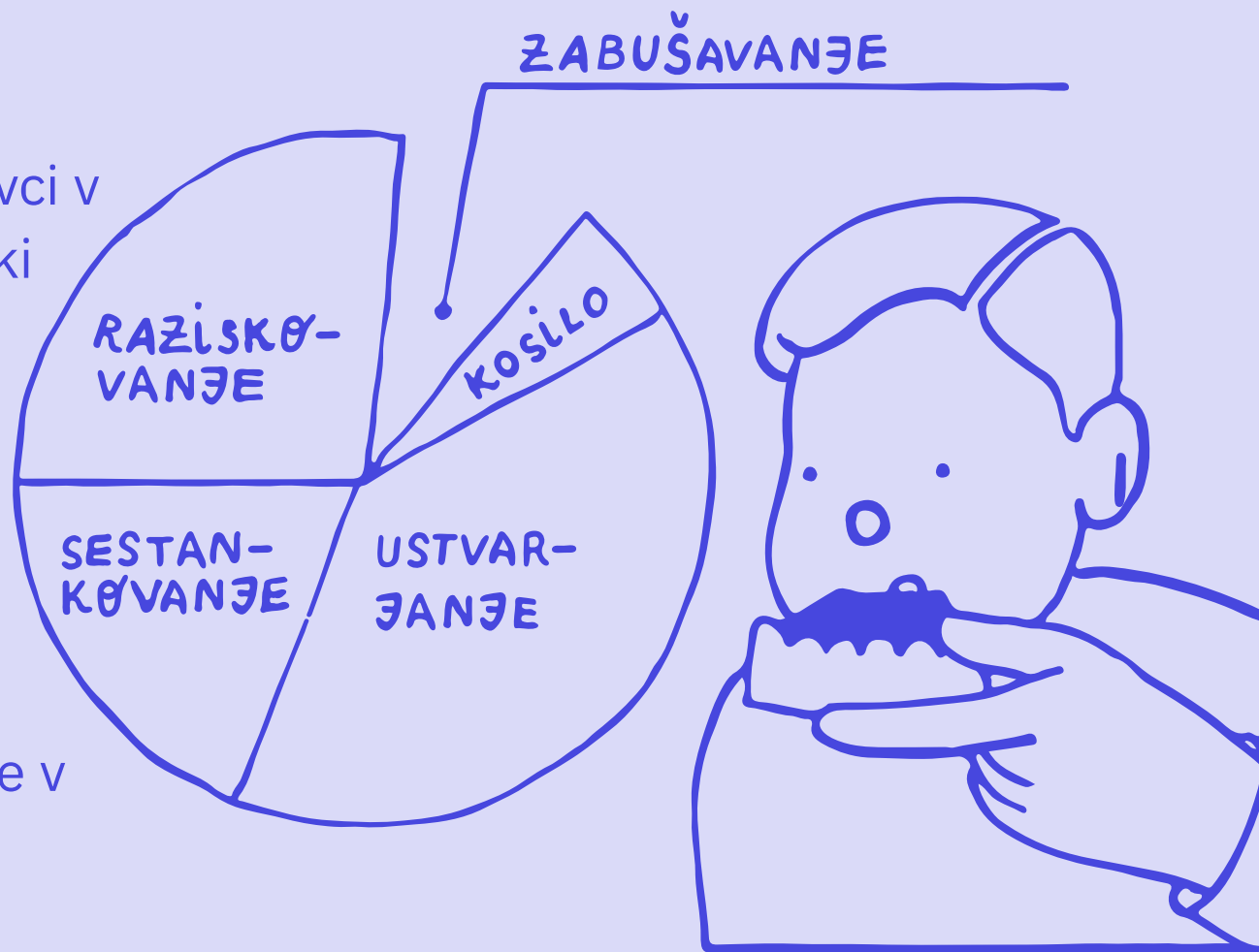
"Komunikacija z MK je bila obupna."

"Olajšati bi bilo treba razpisne pogoje, ker so pretirano birokratski in v njih ni zaznati osnovnega zaupanja ..."

V. Prihodnost dela

1. Kakšen razvoj delavke in delavci v sektorju napovedujejo Evropski prestolnici kulture GO! 2025?
2. Kakšni so strahovi, priložnosti in izkušnje delavk in delavcev z orodji umetne inteligence?
3. Kakšno je splošno ne-zaupanje v prihodnost?

MŌŽ DELŌVNI
DAN:

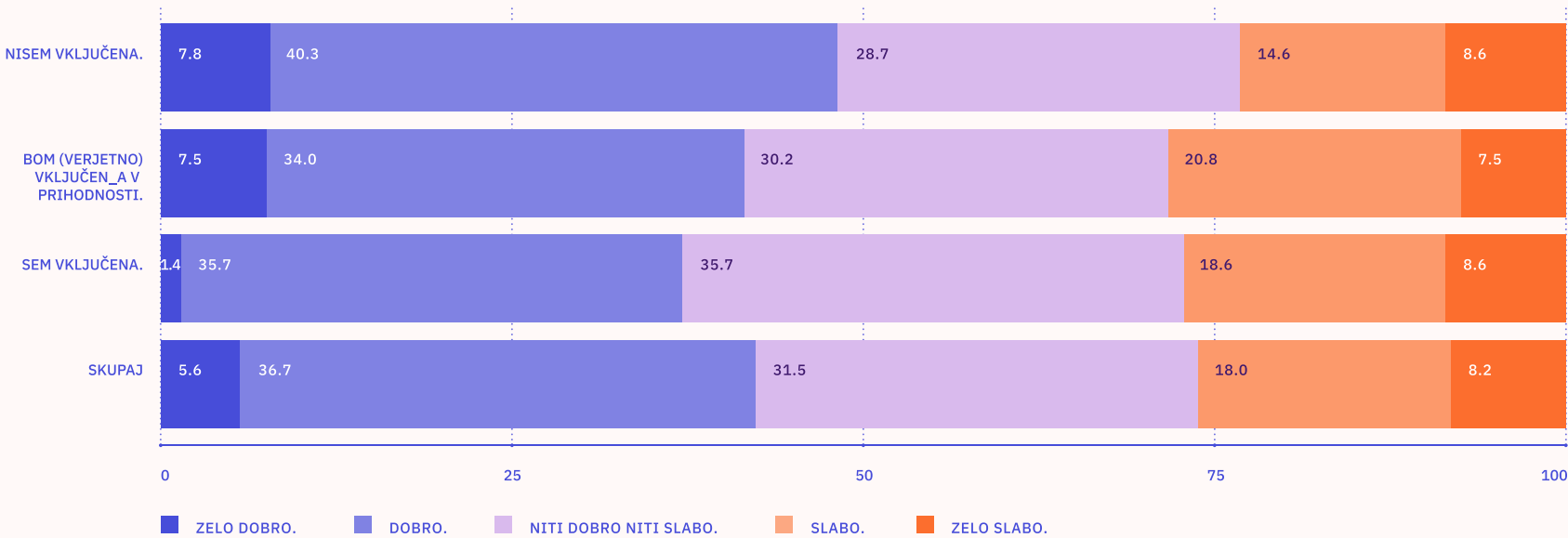

V.I EPK GO! 2025

48,1 % delavk in delavcev, ki niso vključeni v projekt EPK GO! 2025, je tik pred otvoritvijo napovedovalo dobro ali zelo dobro izvedbo projekta, medtem ko je delež tistih, ki so ocenil, da bo izvedba slaba ali zelo slaba 23,2 %.

Tisti delavci in delavke, ki so bili že pred začetkom projekta vanj vključeni, so bili manj optimistični, da bo le-ta uspel, saj je zelo dobro ali dobro izvedbo napovedalo 37,1 %, medtem ko je delež vključenih v izvedbo, ki so dali oceno slabo ali zelo slabo, višji (27,2 %).

Slika 52: Napoved izvedbe EPK GO! 2025, skupaj in glede na ne-vključenost v projekt (v %).

- Kako bo po vaši oceni najverjetneje izpeljan EPK GO! 2025?
- Pred vrati je otvoritev Evropske prestolnice kulture Nova Gorica – EPK GO! 2025. V projekt EPK GO! 2025:

"Ker nimam velikih pričakovanj, nisem razočarana. Veliko raje imam da se "nespametno" porabi denar za kulturo, kot npr. za orožje ali velike gradbene projekte."

84 % vseh delavk in delavcev ni vključenih v projekt EPK GO! 2025, 7,1 % jih bo (verjetno) vključenih v letu 2025, medtem ko je 8,9 % na njem že sodelovalo v času reševanja ankete. 40 % vseh anketiranih delavcev in delavk se je ocene projekta EPK GO! 2025 vzdržalo, saj so izrazili stališče, da situacije ne poznajo dovolj, da bi jo lahko ocenjevali.

V.I EPK GO! 2025: izkušnje delavk in delavcev

Delavke in delavci so projekt EPK GO! 2025 ocenjevali pred njegovim uradnim začetkom, 8. februarja 2025. Med pozitivnimi vidiki so izpostavili zanimivost napovedane vsebine, všečnost ideje čezmejnega povezovanja, dobro organizacijo projekta in, kot upanje, poudarili željo, da bi imel projekt čim več pozitivnih učinkov za ustvarjalce.

Med negativne napovedi izpeljave EPK GO! 2025 so delili negativne izkušnje, ki nakazujejo na slabo organiziranost oziroma vodenje projekta, nezadostno komunikacijo s strani EPK ekipe, izključevanje in klientelizem ter nezaupanje v kakovost vsebine projekta ter njegovo dolgoročno koristnost za regijo. Prisoten je tudi strah, da ta edicija EPK-ja ne bo nič boljša od ponesrečenega projekta EPK Maribor.

Optimistične ocene EPK GO! 2025

Zanimivost napovedane vsebine

"Glede na predstavitev bo projekt odličen in je tudi super zastavljen. Ne dvomim v velik uspeh."

"Glede na to, kar berem, kdo sodeluje in kaj bo, se mi zdi zanimivo. Žal mi je, da mi ni na razpisu uspelo biti del tega projekta. A tako pač je."

"Ne poznam dobro programa, a sem videl nekaj vznemirljivih projektov, ki jih obeta. Pa tudi zaupam organizatorjem, da bodo dobro izpeljali."

"Ne poznam programa, me pa že zanima kaj vse so organizatorji pripravili in bom zgovorno šla na kakšen dogodek."

"Vsebinsko bo dobro izpeljan."

"Kar vidim in spremljam je zelo dobro zasnovano in upam, da mi nekako uspe videti..."

Všečnost ideje čezmejnega povezovanja

"Ideja čezmejnega povezovanja na tej kulturno zelo dinamični točki se mi zdi krasna, navijam za Gorici!"

"Ideja je dobra - si želim, da bi jim/nam uspelo vsaj malo združiti oziroma soočiti dve kulturi, slovensko in italijansko. Upam, da bo dogajanje povezalo ljudi z obeh strani meje."

"Upam, da bo dobro na obeh straneh. Nimam izkušenj. Nisem tukaj. Sem drugje."

"Dobro, ker se bodo ljudje spoznali med sabo in sodelovali ..."

Dobra organizacija projekta

"Zaenkrat kolikor spremljam jim gre super."

"Zadnja ekipa je hudo motivirana, upam, da ne izgori."

Optimistične ocene EPK GO! 2025

"Projekt bo izveden OK, je pa že zdaj veliko zamujenih priložnosti, da bi projekt za seboj pustil nekaj velikega. Projekti v katerih sem bil vpleten so bili dobri, podobno računam tudi za naprej."

"Moje izkušnje do zdaj so bile mešane, nekateri dogodki so se zdeli sami sebi namen, medtem ko so se mi drugi zdeli zelo pozitivni za skupnost ... sicer pa imam s sodelavci in vsemi ostalimi sodelujočimi dobre izkušnje."

"Upam, da se bo denar stekel k ustvarjalcem in ne samo k producentom, kot so nam znane slabe prakse preteklih izkušenj."

"Se mi zdi prav da dobijo ustvarjalci malo več denarja, dvomim pa da bo to vodilo do kakšnih posebnih premikov ..."

"Pritegniti čim več mladih ustvarjalcev različnih področij."

Upanje v dobre učinke za ustvarjalce

"EPK je priložnost, ki bi lahko opolnomočila ustvarjalce in ustvarila spodbujevalno okolje za delo naprej."

"Vse, kar je dobro za ustvarjalce je dobro tudi za odjemalce kulture. Tisto česar ne potrebujemo so številni projekti, ustvarjani samo za to, da jih imamo, da dobro izgledajo na papirju, za ustvarjalce pa ne prinesejo ničesar."

Pesimistične ocene EPK GO! 2025

Slaba organizacija projekta

"Z EPK GO smo imeli slabo izkušnjo že kakšni dve leti nazaj, ko smo se prijavili na natečaj oblikovanja celostnega grafične podobe EPK. Najprej so zavlačevali z rezultati in kljub napovedanim rokom, vse te zmudili. Nato, pa so razglasili zmagovalca brez, da bi kogarkoli od sodelujoči obvestili o tem, da nismo bili izbrani. Natečaj je bil kompleksen, ekipa EPK GO pa je očitno menila, da se za ves vložen trud ni potrebno niti zahvaliti."

"V vodenju vlada zmeda in neorganiziranost. Veliko denarja in hrupa za premalo muzike."

"Slišim zelo slabe stvari, ki se dogajajo v ozadju, kar je res neprimerno, žalostno in škandalozno. O deljenju denarja, o nestrokovnosti vodilnih, nezanesljivosti in neprimernosti."

"Že do sedaj je bilo veliko polemik in menjav na vodilnih položajih. To se mi ne zdi dober znak."

"Projekt mora biti uspešno izpeljan. Bi bil kar vesel, če bi bil del ekipe,.. Tovrstni projekti, se bojim, da so bolj samo sebi namenjeni. Ne pritegnejo množic..."

Slaba komunikacija in izključevanje

"Zadnje čase sem ujela nekaj pritožb s strani sodelujočih glede slabe komunikacije znotraj ekipe EPK GO!2025 in načinov njihovega delaUpam, da niso resnične."

"Ekipa, ki projekt trenutno vodi, ni ravno vrhunsko kompetentna, na podlagi svojih konceptov spregleduje in zapostavlja pomembne lokalne kulturne akterje, kar ni preveč dober znak."

"Čeprav živim na obrobju goriške regije, moja občina ne bo - kot kaže - vključena v nobene dejavnosti, kar nekaj pove o dometu in ambicijah goriškega EPK-ja, nekaj pa o pasivnosti oz. nezainteresiranosti občanov; tudi mene."

"Premalo se vključuje lokalne ustvarjalce. Preveč splošen, komercializiran program..."

"Kot plesna scena nismo ne obveščeni ne vključeni v izvedbo EPK GO!"

Klientelizem

"Oglašuje martinovanje, medtem ko program otvoritve še vedno ni znan. Netransparentno razdeljena sredstva..."

"Spet se bo denar porazdelil med prijatelje, namesto profesionalcem, ki na teh področjih že delujejo. Do njih bo (nekaterih) spet prišlo čisto malo, dolgoročno pa za mesto ne bo imelo vpliva."

"Slabše bo zaradi očitne naveze in toksičnih ljudi, manipulatorjev in koristoljubcev Neda Bric in familije Nemec... PA ministra Mateja Arčona bi dodal... Zelo bolano. Na očeh javnosti."

"Denar se zelo hitro porabi. Za tiste pri koritu je vedno poskrbljeno, namesto da bi kazali svoje največje kulturne dosežke."

Pesimistične ocene EPK GO! 2025

"Nekateri pri koritu si bodo s tem lepo napolnili žepe... Tud pri mariborski izvedbi je bilo tako."

"Nameni so dobri, transmisija sredstev pa prijateljska, predvsem pa je mnogo preplačano. Marsikaj je popolnoma absurdno, ter izven programskih smernic, smisla in usmeritve EPK GO!2025, podeljevano po "prijateljski liniji"."

Dvom v vsebino in dolgoročne učinke

"Zaenkrat ne kaže ravno najboljše, niti vsebinsko ne. Redke stvari me pritegnejo. Mogoče gledališče, vse ostalo zaenkrat ne."

"Zaenkrat skoraj neviden projekt s šibkimi nastavki za sodelovanja ali umetniške presežke. En mesec pred otvoritvijo je napovedanih samo nekaj sklopov brez konkretizacije. Vsi so zelo prijazni in navdušeni, za pokazati pa je zaenkrat zelo malo."

"Tovrstni projekti, se bojim, da so bolj samo sebi namenjeni. Ne pritegnejo množic... Morda izstopa EPK Maribor, ki se je potrudil za malo večjo odmevnost..."

"Slabost EPK oz vsakega projekta, ki v svojih ciljih nima opredeljene nujnosti upravljanja z rezultati dela po končanju projekta, je večja kot vsaka njegova korist... po njem ostane opustošenje oz. deluje kot zabava, po kateri se vsi morajo naspiti in potem je življenje enako kot prej."

"Po mojem bodo izpeljani slabo, vsaj kar se tiče slovenske strani. Na italijanski strani lahko že nekaj časa vidite dogajanje, gradnje in obnavljanje kulturnih ustanov, ki bodo ostale tudi po letu 2025. Na slovenski strani pa se zdi, da se kulturni dogodki odvijajo nekako isto kot prej, le da je sedaj pod skoraj vsak dogodek podpisan še GO! 2025."

Grožnja, da se ponovi Maribor

"Že na primeru Maribora se je videlo, da pri nas večina odločevalcev zadevo vidi kot priložnost za obračanje denarja. Občutek imam, da se je tudi v primeru GO zgodilo podobno, a bo projekt izpeljan z manj težav kot MB, ki je bil sramota."

"Po vsem kar sem opazoval zgleda kot da se pojavlja Maribor 2.0 situacija. Plačila se obljublajo in izgubljajo že nekaj časa."

"Ponavlja se Maribor, ce ne bo še slabše."

"A bojim se, da bo podobna kuhinja in zmešnjava kot v Mariboru. A kot slišim, se podobno dogaja tudi v drugih evropskih mestih. Žalostno je, da na koncu vedno kratko potegnejo samostojni umetniki in ustvarjalci."

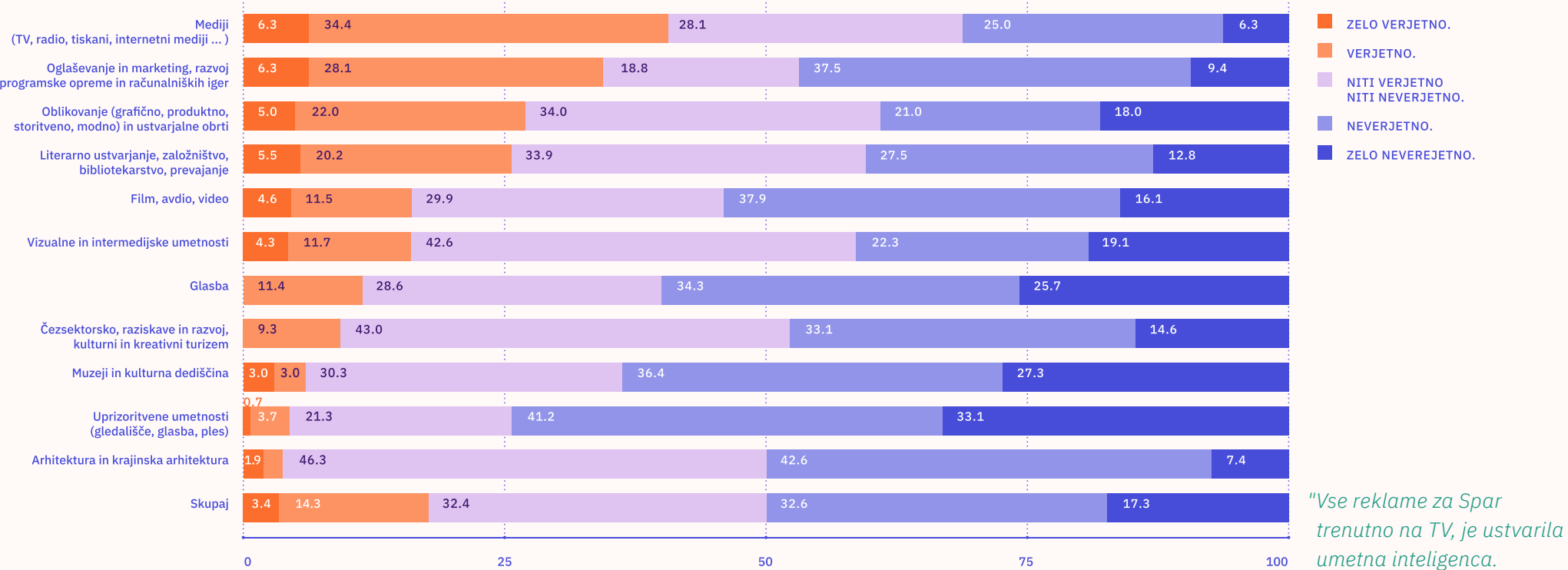
"Bojim se, da so osebni interesi in "kupčkanje" zasenčili poslanstvo projekta. Kot da se na izkušnji EPK Maribor nismo ničesar naučili. Sama v projekt nisem vpeta, od kolegov bližje Gorici slišim veliko kritik glede koordinacije, vključevanja deležnikov in sprejetih odločitev."

V.II Umetna inteligenca

Da bodo orodja umetne inteligence v prihodnosti zelo verjetno ali verjetno prevzela njihovo delo, je prepričanih 17,7 % delavk in delavcev, medtem ko polovica (49,9 %) ta scenarij ocenjuje kot neverjeten oziroma zelo neverjeten. Tretjina (32,4 %) jih meni, da ne zna oceniti, kaj bo prinesla prihodnja uporaba teh orodij.

Področna analiza kaže, da je na področju medijev (40,6 %) in oglaševanja, marketinga, razvoja programske opreme in iger (34,4 %) največji delež delavk in delavcev, ki si delijo mnenje, da bo umetna inteligenca v prihodnosti prevzela njihovo delo. Medtem ko je največ tistih, ki delajo na področju uprizoritvenih umetnosti (74,3 %), muzejev in kulturne dediščine (63,6 %) ter glasbe (60,0 %), ki menijo, da je neverjetno ali zelo neverjetno, da bodo zaradi umetne inteligence v prihodnosti ostali brez dela.

Slika 53: Prepričanje, da bo delavcem v prihodnosti prevzela delo umetna inteligenca, skupaj in po področjih (v %).

Ali mislite, da bo vaše delo v prihodnosti nadomestila umetna inteligenca?

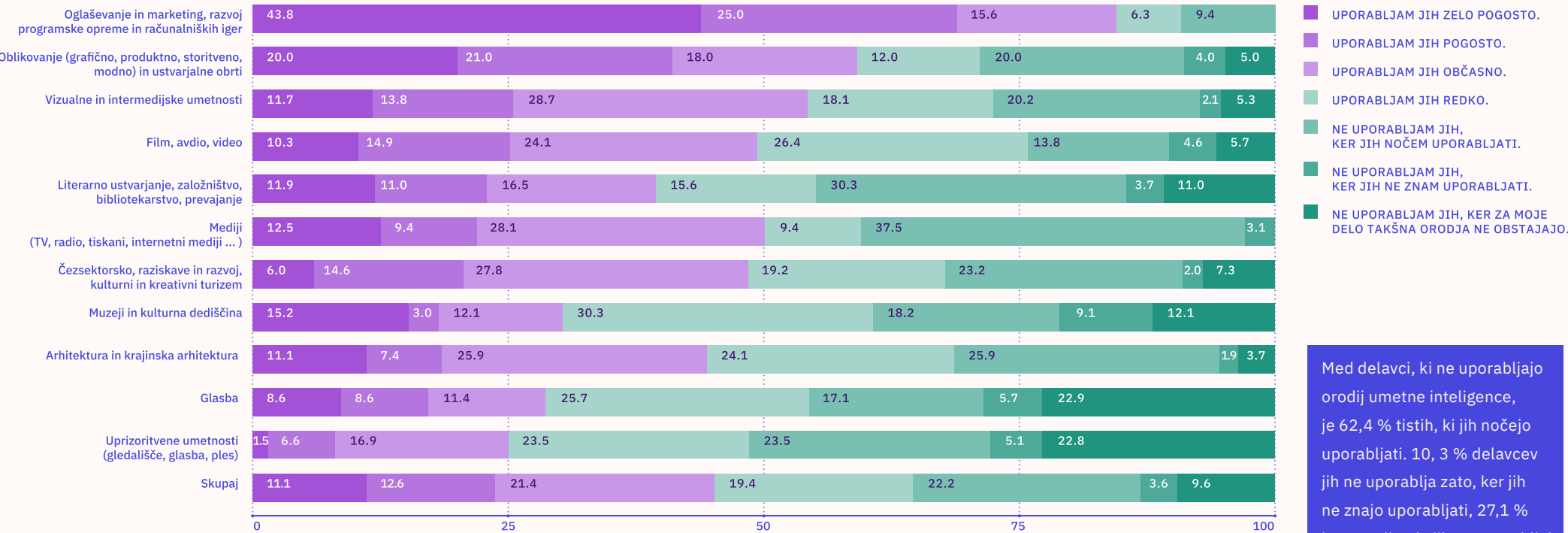
"Vse reklame za Spar trenutno na TV, je ustvarila umetna inteligenca. Iskreno mislim, da moja služba propada."

V.II Umetna inteligenca

Pogosto ali zelo pogosto orodja umetne inteligence uporablja 23,7 % delavk in delavcev, občasno ali redko pa 40,8 %. Zaradi različnih razlogov – ker jih nočejo, ne znajo ali teh orodij ni na voljo – jih ne uporablja 35,4 % delavcev.

Najbolj je uporaba orodij umetne inteligence razširjena v oglaševanju, marketingu, razvoju programske opreme in računalniških iger, kjer jih pogosto in zelo uporablja 68,8 % delavk in delavcev, sledi razširjenost uporabe med oblikovalkami in oblikovalci (41,0 %). Po neuporabi prednjačijo uprizoritvene umetnosti, saj jih ne uporablja vsaka druga delavka ali delavec (51,4 %), ter področje literarnega ustvarjanja, založništva, prevajalstva in bibliotekarstva, kjer jih ne uporablja 45,0 % delavcev.

Slika 54: Uporaba orodij umetne inteligence pri svojem delu v zadnjih treh mesecih, skupaj in po podpodročjih (v %).

Ali ste v zadnjih treh mesecih pri svojem delu uporabili orodja umetne inteligence?

"Umetna inteligenca je prisotna v večini delovnih orodji, ki jih uporabljam že dlje časa, kot se nas tega večina uporabnikov zaveda."

Med delavci, ki ne uporabljajo orodij umetne inteligence, je 62,4 % tistih, ki jih nočejo uporabljati. 10,3 % delavcev jih ne uporablja zato, ker jih ne znajo uporabljati, 27,1 % izpostavlja, da jih ne uporabljajo zato, ker za njihovo delo takšna orodja ne obstajajo.

V.II Umetna inteligenca: izkušnje delavk in delavcev

Delavke in delavci vidijo orodja umetne inteligence hkrati kot grožnjo in kot pomagalo svojemu ustvarjanju. Izpostavljajo številne negativne in pozitivne vidike teh orodij. Delavci kot prednosti umetne inteligence izpostavljajo optimizacijo in avtomatizacijo rutinskih nalog, omogočanje hitrejšega iskanja informacij in višanje učinkovitosti. Ta orodja vidijo kot podporo in ne nadomestilo umetniškemu ustvarjanju, obenem pa izpostavljajo tudi pocenitev delovnega procesa, večjo demokratičnost in dostopnost do tehnologij.

Kot nevarne strani umetne inteligence delavke in delavci naštevajo: kršitev avtorskih pravic in intelektualne lastnine, izpostavljajo, da so dela, narejena s pomočjo umetne inteligence, slabše kakovosti, da uporaba teh orodij zmanjšuje vrednost človeškega dela in ogroža delovna mesta ter predstavlja nevarnost človeku, družbi in okolju. Nenazadnje izpostavljajo, da ta orodja ubijajo ustvarjalnost.

Pozitivni vidiki umetne inteligence

Optimizacija in avtomatizacija rutinskih nalog

"Umetna inteligenca je lahko v veliko pomoč predvsem pri rutinskih in dolgočasnih delih."

"Chat GPT uporabljam pri pripravi prijave za razpise, zdi se mi praktično orodje za optimizacijo sicer dolgočasnega dela."

"Orodja UI mi omogočajo avtomatizacijo ponavljajočih se nalog, kar mi prihrani čas in omogoča, da se osredotočim na bolj kompleksne in kreativne naloge. Hitreje pridem do podatkov, raznih analiz... To je še posebej koristno pri strateškem odločanju."

"Odlična pomoč pri pisanju razpisov za oblikovanje birokratsko-managerske latovščine. Torej tisti najtežji del razpisa, ki ni sama vsebina, ampak kako to vsebino potem na različne oblike napisat na vse različne zahtevane načine."

"Uporabljam predvsem pri pisanju emailov."

Hitrejše iskanje informacij in višanje učinkovitosti

"Olajša mi 'mundane' stvari, na katere bi sicer porabila več nepotrebnega časa."

"Chat GPT uporabljam za učinkovito iskanje po spletu, izračunavanje tehničnih lastnosti izdelka, predvidevanje lastnosti izdelka, pretvarjanje enot, hitrejšo obdelavo podatkov, primerjave,... V glavnem za učinkovitejšo zbiranje podatkov in analitične faze."

"Optimizacija pisanja tekstov, bližnjica za marsikaj kar me ne zanima ampak je pomembno za celoten projekt."

"V kolikor znaš pravilno uporabiti UI, ti je lahko v veliko pomoč, predvsem ti prihrani čas."

Podpora in ne nadomestilo kreativnega procesa

"Uporabljam tudi pri brainstormingu, analizi in tako."

Pozitivni vidiki umetne inteligence

"Super so predvsem pri pripravi dokumentacije, procesiranju raziskav in v fazah ideacije (design)."

"Umetna inteligenca je lahko izjemen pomočnik izjemnemu uredniku."

"UI je super kot pripomoček, trenutno pa ne zmore da bi v celoti naredil umetniška dela ..."

Pocenitev delovnega procesa

"Meni uporaba orodja Grammarly recimo olajša vsakodnevno delo in naši organizaciji poceni delovanje (saj lahko tako nekatera besedila s pomočjo AI prevajamo in preverjamo sami)."

"DeepL je super prevajalec, Deep Write pa odlično uredi tekst v angleščini."

"Tudi zato, ker nimam denarja, da bi plačala prevajalce in recimo voice actorje in copywriterje za nekatere manjše projekte."

Večja demokratičnost in dostop do tehnologij

"Ustvarjalno delo se bo še bolj demokratiziralo ... omogočila bodo dostopnost določenih tehnologij ... za manj denarja, z manj ljudmi."

"Zdi se mi, da lahko tudi nekateri, ki nimajo dostopa do dragih agencij, zdaj sami ustvarijo več."

"Določenim kreativcem, ki so bili do sedaj omejeni s financami, UI omogoča nove možnosti."

Negativni vidiki umetne inteligence

Kršitev avtorskih pravic in intelektualne lastnine

"Orodja umetne inteligence bi morali prepovedati, ker temeljijo na ilegalno pridobljenih delih pravih avtorjev z neupoštevanjem avtorskih pravic in so dejansko sredstva za plagiatorstvo na 'legalen' način."

"Orodja umetne inteligence temeljijo na kraji intelektualne lastnine, zato se mi zdi uporaba teh 'orodij' etično sporna in nemoralna. Namen teh orodij ni pomoč ustvarjalcem, ampak hitrejši zaslužek s tem da se ustvarjalca zaobide – končni produkt pa je osiromašen in slabši in neoseben in prazen."

"NUJNO je zaščititi pravice ustvarjalcev, preprečiti krajo intelektualne lastnine in bazo iz katere AI zajema ustvariti z odkupom pravic in plačilom dela ustvarjalcev."

"Prav kulturni in umetniški sektor je tisti, ki bi moral močno povzdigniti glas, saj gre dobesedno za krajo njihove intelektualne lastnine. UI črpa iz na milijone objavljenih del in tako, da tega sploh ni mogoče dokazati, ker "skupaj seštrika" znanje človeštva, ne da bi bili pri tem navedeni viri ipd."

"Predvsem z močnim avtorskim pravom in zbiranjem kolektivnih nadomestil. Ne moremo se več izogniti masovni rabi tovrstnih orodij, lahko pa jo monetiziramo."

"Tako imenovana umetna inteligenca so le algoritmi, ki kradejo avtorska dela."

Slaba kakovost dela

"Večina odgovorov ali rezultatov, ki sem jih dobila prek npr. Chat GPT-ja je bilo nepravilnih ali nezadostnih, oz. preveč osnovnih."

"Mislim, da je kvaliteta materiala, ki ga sproducira AI, relativno slaba, generična in po mojem mnenju ne sodi v oblikovalsko delo."

"Umetna inteligenca je zgolj baza podatkov ... AI ne more ustvariti pomena."

"Prednosti - strukturiranje daljših besedil, slabosti - sistem zaenkrat klecne ob prvi malo bolj zahtevni nalogi."

"Siromašenje jezika in nižanje tarif na mojem področju."

"Težava (kakor že tolikokrat) postane, ko se ljudje začnejo zadovoljevat s površinskimi rešitvami globokih vprašanj, zaradi hitre potešitve 'umetno ustvarjene' žeje. Mislim, da umetna inteligenca tako ali drugače predstavlja predvsem beg od naravne inteligence."

"Mislim, da je kvaliteta materiala, ki ga sproducira AI, relativno slaba, generična in po mojem mnenju ne sodi v oblikovalsko delo."

"UI bi morala biti orodje za pomoč pri delu, ne pa generator ustvarjalnosti (njena ustvarjalnost je kolažiranje že znanega, narejenega, napisanega, naslikanega, zapetega ipd.)"

"Slabosti so genericna produkcija."

"AI ne uporabljam pri samem ilustriranju - morda bi se ga posluževal v določenih delih izdelave ilustracije, če bi bil veliko bolj napreden kot sedaj, ko je precej neuporaben, razen za izdelovanje generičnih ilustracij."

Negativni vidiki umetne inteligence

Zmanjševanje vrednosti dela, ogrožanje poklicev

"Umetna inteligenca mi je pobrala vse ostale prevode, ostali so mi samo prevodi knjig, ki so izredno slabo plačani. ... Sem v črno-črni luknji in šlo bo samo še na slabše."

"Zame je UI krivec, da prevajalci izgubljajo delo. ... Prevajalci že danes izgubljajo delo zaradi nje."

"Meni uporaba orodja Grammarly recimo olajša delo ... Dolgoročno pa mislim, da se moramo ta orodja naučiti dobro / bolje uporabljati in razumeti, kje je za dobro opravljeno delo vseeno potreben človeški um."

"Le vprašanje časa, ko bo večino avdiovizualnih delavcev nadomestil en kreativni človek."

"AI bo 'ukradla' marsikakšno delovno mesto. To, da bo nadomestila samo repetitivna, dolgočasna ali nevarna dela, človeku bodo pa ostala samo kreativna in tista, kjer je potrebna empatija ipd, je en velik bulšit."

Nearna človeku in okolju

"UI je način za dodatno črpanje presežne vrednosti od miselnih delavcev ... Dobiček se dodatno monopolizira. Edina rešitev je revolucija in sprememba sistema."

"Noben ne govori o tem koliko elektrike in okolja uničujejo ti data centri. ... Ropanje prihodnjih generacij človeške izkušnje in radosti ki pride iz ustvarjanja."

"Prednosti ne vidim veliko ... menim, da bo v službi neoliberalnega kapitalizma vsa tehnologija, povezana z umetno inteligenco, povzročila zgolj nadaljnji razkroj socialne države in kritične misli."

"Orodja so uporabna ... A zagotovo preveč nadzora oziroma črpanja informacij po spletu in v vsakdanjem življenju."

Ubijanje ustvarjalnosti

"Nikakor ne more nadomestiti idej, vsekakor pa ubija duha ustvarjalnosti."

"Zmanjšanje razmišljanja ... izgubljanje smisla ustvarjalnega procesa."

"Mislim, da bomo z UI zakrneli do te mere, da nam bodo zaradi neuporabe rok zakrneli možgani!"

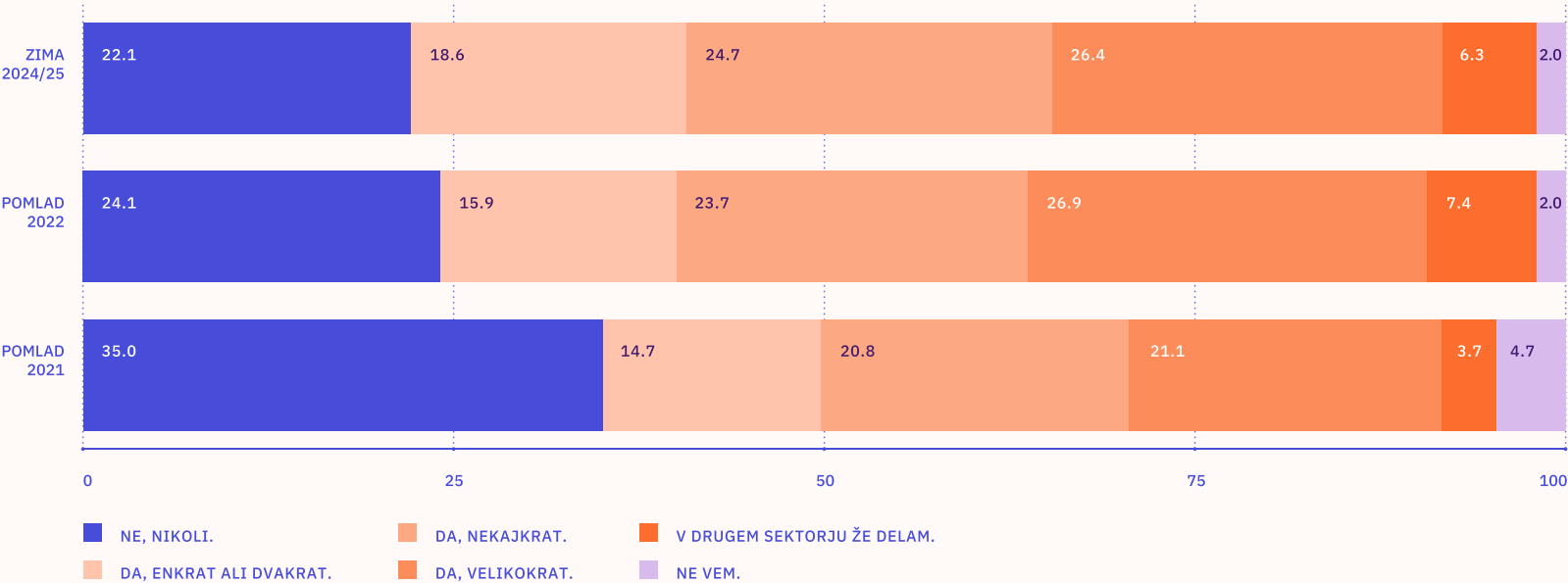
"Pri ustvarjalnosti AI nima kaj delat. Moje mnenje."

"Kultura je vse tisto, kar UI ni."

V.III Ne-zaupanje v prihodnost: odhod iz sektorja

V zimi 2024/25 slaba četrтина (22,1 %) delavk in delavcev ne razmišlja o odhodu iz sektorja, občasno o odhodu razmišlja 42, 9 %, pogosto 26,2 %, medtem, ko je sektor zapustilo 6,3 % vprašanih. Primerjava med leti 2021, 2022 in 2024/25 kaže, da se v času povečuje delež delavcev, ki razmišljajo o odhodu iz sektorja. Vse manj je tistih brez pomislekov o zamenjavi sektorja.

Slika 55: Razmišljanje o odhodu iz sektorja zima 2024/25, pomlad 2022 in pomlad 2021 (v %).

"Sama zelo resno razmišljam, da grem v bližnji prihodnosti v gospodarstvo, saj že preveč pogrešam varnost in imam dosti nesigurnosti."

11,7 % delavcev je mnenja, da bomo v letu 2025 imeli boljše pogoje za življenje in delo, 45,1 % jih misli, da se bo situacija poslabšala, medtem ko je bila 43,2 % delavcev mnenja, da so tovrstne napovedi nejasne.

Ali ste v zadnjem času kdaj pomislili, da bi si poiskali delo izven kulturno-ustvarjalnega sektorja?

Avtorice raziskave:

mag. Eva MATJAŽ
red. prof. dr. Irena OGRAJENŠEK
Luka PIŠKORIČ
Polona ČERNIČ

Oblikovanje: Agate LIELPĒTERE
Lektoriranje: Staša PISEK
Prevajanje: Miha BLAŽIČ